స్తోత్రలహరి

[సంకలనము]

Cat-1212

సంపాదకుడు :

కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి

ప్రచురణ :

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

కళాభవన్, సైఫాబాద్ - హైదరాబాద్ - 1

స్తోత్రలహరి

[సంకలనము]

సంపాదకుడు :

కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి

ప్రచురణ :

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమి

కళాభవన్, సైఫాబాద్ - హైదరాబాద్ - 4

ప్రథమ ముద్రణము

ప్రతులు : 4000

అక్టోబరు : 1969

వెల : రు. 1-50

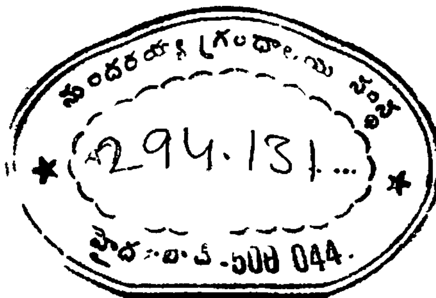

గ్రీన్ ప్రింటింగ్ ప్రెస్,
అబిద్‌సర్కిల్
హైదరాబాద్-1.

ప్రకాశకుల విజ్ఞప్తి

ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ ప్రజలకు సులభముగా అందుబాటులో నుండునట్లు అనేక తెలుగు ప్రబంధములను తక్కువ ధరలకు ప్రచురించుచుండుట అందరికిని విదితమే. అట్టి సార్వజనీన గ్రంథములను తెలుగులోనే కాక సంస్కృతములో గూడ ప్రచురించి పాఠకులకు అందించవలె నని అకాడమీ కార్యనిర్వాహక వర్గమువారు నిర్ణయించినారు. ఆపథకముక్రిందనే బహుజనోపయోగములగు సంస్కృత స్తోత్రరాజములు,నీతిశతకములు ఇప్పుడు ప్రచురించనైనవి.

ఇందలి స్తోత్రములను నీతి శ్లోకములను ఆంధ్ర మహాజనులు ప్రతిదినము పఠించుచుందురు. అట్టివారికి ఈగ్రంథము ప్రతినిత్యము ఉపయోగపడగలదని భావించి చేసిన మాకృషి సర్వజనులకు సమాదరణీయము కాగలదని విశ్వసించుచున్నాము.

ఇట్టి ఉత్కృష్ట సంస్కృత స్తోత్ర గ్రంథ ప్రచురణమునకు సంపాదకత్వము వహించుటకు, సుప్రసిద్ధ సంస్కృత విద్వాంసులగు శ్రీ కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రిగారు మేము కోరినతోడనే దయతో అంగీకరించి, దీనిని సర్వాంగ సుందరముగా సిద్ధముచేసి, విపులమగు నుపోద్ఘాతమును గూడ వ్రాసి యిచ్చినారు. ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ పక్షమున శ్రీ శాస్త్రిగారికి కృతజ్ఞతలర్పించుచు నీ గ్రంథరాజమును ఆంధ్ర పాఠక సోదరులకు సమర్పించుచున్నాను.

ఇట్లు
దేవులపల్లి రామానుజరావు
ప్రధాన కార్యదర్శి

విషయసూచిక

ఉపోద్ఘాతము

శివానన్ద - సౌన్దర్యలహరులు

వేదపురాణవాఙ్మయమునకు వేదవ్యాసమహాముని, తదర్థ ప్రతిపాదనమునకు శంకరభగవత్పాదులు విశ్వవాఙ్మయేతిహాసమునందు అసమానస్థానము నలంకరించి యున్నారు. భారతసంస్కృతికి ఆయువుపట్టైన వైదికమతమునకు ప్రపంచ మతములయం దొక విశిష్టస్థానమును కల్పింపఁ జేసినమహనీయులు ఈ యిరువురు మహాపురుషులు. అపౌరుషేయము లగువేదములసారాంశమును బ్రహ్మసూత్రములలో గూరిచి వానిని పరమపురుషార్థసాధనములుగా నిబంధించినవ్యాస భగవానునిసిద్ధాంతమును శ్రీ శంకరులు బహుముఖముగా వ్యక్తీకరించి సుప్రతిష్ఠిత మొనర్చిరి. శ్రుత్యంతములతాత్పర్యమును ఘంటాపథముగ చాటుటయే కాక "తస్మాత్తార్కిక-చాట-భట-రాజా ప్రవేశ్యం దుర్గమిదం అల్పబుద్ధ్యగమ్యం శాస్త్రగురు ప్రసాద రహితైశ్చ" అని బృహదారణ్యకభాష్యమందు తార్కికచక్రవర్తులకును చిలిపిచేష్టలు గల చాట-భట సదృశులై యార్యమర్యాదాతిక్రమణులైనపాషండులకును దుర్భేద్యదుర్గముగా బ్రహ్మైకత్వసిద్ధాంతమునుగూడ నిర్మించినారు శంకరులు. అట్టిశంకరభగవత్పాదులనుగూర్చి సంప్రదాయసిద్ధశంకరవిజయాదిగ్రంథములును, వానికి మించిననవీనవిమర్శనాత్మకచారిత్రకవ్యాసములును అసంఖ్యాకములుగ నేడు లభించు చున్నవి. వాని నిచట పరామర్శించుట చర్వితచర్వణ మగును.

దక్షిణభారతమునందలికేరళప్రాంతమునందు'కాలటి'యను గ్రామమున 'ఆర్యాంబ-శివగురు పండితుడు' అనుపుణ్యదంపతులకు ఈశ్వరవరప్రసాదమున శ్రీశంకరులు జన్మించిరి. బాల్యముననే పితృవియోగము కలుగుట, ఐదేండ్ల ప్రాయముననే ఉపనయనాదిసంస్కారములు జరుగుట, అప్పటినుండి అసమాన ప్రతిభావిశేషముతో గూడినవిద్యాభ్యాసము, తురీయాశ్రయస్వీకారము, శ్రీ గోవిందభగవత్పాదాచార్యులయొద్ద శుశ్రూష, దిగ్విజయము, శిష్యోపదేశము, ప్రసిద్ధపీఠములస్థాపనము మున్నుగా గలవి ఆచార్యపాదులముఖ్యజీవితవిశేషములు. వానిని గ్రంథాంతరములందు చూడ నగును. వారిజీవితకాలమును గూర్చి పండితులలో నింకను ఏకాభిప్రాయము కుదుర లేదు. క్రీస్తుకు పూర్వము

నుండి క్రీస్తుతరువాత వేయిసంవత్సరములవరకు ఉన్న వివిధకాలములను వారిజన్మకాలములుగా పండితులు భిన్నభిన్న రీతులలో చెప్పుచున్నారు. ఇంతకంటె మనకు దానినిగూర్చిననిశ్చితాభిప్రాయము నింతదాక నెవరుగూడ ఇదమిత్థ మని నిర్ణయించ లేదు. వారు స్థాపించినపీఠములందు లభించుకాలసూచి ననుసరించి ఆదిశంకరులు క్రీస్తుశకము అయిదవశతాబ్దియొక్క చివరిభాగమందు ఉండి యున్నట్లు దెలియు చున్నది. కాని ఏ. బి. కీతుమహాశయుడు, మరికొందరు పండితులు క్రీస్తుశకము 788 మొదలు 820 వరకు శంకరులు జీవించి యుందు రని వ్రాసిరి. భండార్కరు మున్నగు మరికొందరు శంకరులు క్రీ॥ శ॥ ఆరవశతాబ్ది చివరివా రని నిర్ణయించిరి. శంకరులు 32 సంవత్సరములు మాత్రమే జీవించి యుండి రని యాపండితులందరుగూడ అంగీకరించినారు.

ఇంక వారిరచనలనుగూర్చి. "భాష్యత్రయము. ఉపదేశసాహస్రి. ఆత్మబోధ, మరి కొన్ని ప్రకరణములు, స్తోత్రములుమాత్రమే ఆదిశంకరులచే రచింప బడిన వనియు, మిగిలినఅనేక ప్రకరణములు, స్తోత్రములు. కొన్ని ఉపనిషద్భాష్యములు వారిప్రధానశిష్యులచే రచింప బడిన వనునభిప్రాయమును పాశ్చాత్యులు వెలిబుచ్చిరి.ఇందుకు దగినయాధార మెద్దియు కాన రాదు.అల్పకాల పరిమిత మగువారిజీవితములో నిన్నిరచనలు వారు చేసియుందురా యను నసంభావనాత్మక ప్రశ్న మొక్కటియే దాని కాధారము. కాఁగా, నిచట ప్రస్తుత మై యున్న శివానందలహరి, సౌందర్యలహరి, యను గ్రంథద్వయముమాత్రము శంకర భగవత్పాదులచే రంచిప బడిన దనియే బహుసమ్మత మై యున్నది.

అద్వైతమే పరమార్థ మనెడిసిద్ధాంతప్రతిపాదనము 'ఏకశ్లోకి, మనీషాపంచకము, దక్షిణామూర్తి స్తోత్రము' మున్నగు స్తోత్రశ్లోక గుచ్ఛములు మొదలు కొని 'వివేకచూడామణి, సర్వవేదాంతసిద్ధాంతసంగ్రహము, ఉపదేశసాహస్రి' మున్నగు ప్రకరణగ్రంథములవరకు చేయ బడినది. పరమతఖండనార్థమైన పూర్వపక్షసిద్ధాంతములతో భాష్యత్రయమునందు,విశేషించి సూత్రభాష్యము నందు అది పరాకాష్ఠ నంది యున్నది. విష్ణుసహస్రనామభాష్యము. ఇతరభక్తిస్తోత్రములు, అష్టకములు, విష్ణుపాదాదికేశాంతవర్ణనస్తోత్రములు, మున్నగునవి యొకతెగకు చెందినరచనలు. ఈ యన్నిటికంటెను విలక్షణ మైనప్రతిపాద్యాంశము గలవి శివానందలహరి, సౌందర్యలహరి యనుగ్రంథములు.

భారతదేశములో ధర్మమునకు సాహిత్యమునకు అవినాభావసంబంధ మున్నది. వైదికధర్మ మీదేశములో మూలమూలల ప్రాకుటకు పురాణసాహిత్యము కారణము. ఒకఉత్తమధార్మిక గ్రంథము సాహిత్యదృష్ట్యా ఒకఅపూర్వకళాఖండమే యన వచ్చును. వేదములలోని ఉత్తమ కవితాశిల్పము-ఉపనిషత్తులలోని ఉపమానోపమేయములసంపద చూచినప్పుడు, వేదోపనిషత్తులు కళలకు ఉద్గమస్థానము లని చెప్పక తప్పదు. బౌద్ధజైనమతము లీవృష్టితోనే చక్కనిసాహిత్యమును సృష్టించినవి. ఈ యన్నిటిలోను నొకధార్మికసూత్రమును స్థాపించుటకే గురుశిష్యసంవాదమును ప్రవేశపెట్టి, తద్ద్వారా తమతమ వాదములను అనేకలౌకికాలౌకికదృష్టాంతములతో నాయాగ్రంథకర్తలు బలపరచుకొనిరి. మహాభారతములో మహర్షి వ్యాసభగవానుడు యక్షప్రశ్నలద్వారా వానియుత్తరములద్వారా అనేకనైతిక విషయములను లోకమునకు విశదీకరించెను.

'నానృషిః కురుతే కావ్యమ్' అనుసూక్తినిబట్టి 'విశ్వజనీనత, సార్వజనీనత' లేనివాడు కవి కాఁ జాలఁడు, అని మనకు తెలియు చున్నది. మహర్షిసత్తములైన శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదాచార్యులవారుగూడ తమయలౌకికప్రతిభతో అతిస్వల్పజీవితకాలములోనే అఖిలభారతదేశములో విమతములను ఖండించి వైదికమతమును స్థాపించిరి. 'శివానందలహరి-సౌందర్యలహరి' మున్నగుగ్రంథములలో నంతటను భక్తిరసమును వారు వెల్లివిరియించినారు. కొన్నిచోట్ల భక్తిరసమును వారు శృంగారరసముతో మిశ్రిత మొనర్చినారు. దేవతాస్తుతిరూపములు, భక్తిరసభరితములు నైనస్తోత్రములను వారు గానము చేసినారు. అవి యన్నియు కవిత్వరసగుళికలే యన వచ్చును. శివానందలహరి మున్నగుస్తుతిరాజములు వారినోటినుండి అప్రయత్నముగ అసమానకవితాధారలో వెలువడిన వని. తోచును. వారు రచించినవిగా నిపుడు దాదాపు 150 గ్రంథములు లభించు చున్నవి.

భక్తిరసప్రధానమగు శివానందలహరిలో శ్రీశంకరులు :—

1) 'సేవేశ్రీగిరిమల్లికార్జునమహాలింగం శివాఽలింగితమ్'
2) 'చిదాలంబం సాంబం శివమతివిడంబం హృది భజే'
3) 'హరిబ్రహ్మాఽదీనామపి నికటభాజామసులభం
చిరం యాచే శంభో! శివ! తవ పదాంభోజయుగలమ్'
4) 'పశుం మాం సర్వజ్ఞ ప్రథితకృపయా పాలయ విభో!'

5) 'పదాంభోజం శంభోః భజ పరమసౌఖ్యం వ్రజ సుధీః'

6) 'మదన్యః కో దీనః తవ కృపణరక్షాఽతినిపుణః
త్వదన్యః కో వా మే త్రిజగతి శరణ్యః పశుపతే!'

7) 'కదా వా కైలాసే కనకమణిసౌధే సహ గణైః
వసన్ శంభోరగ్రే స్ఫుటఘటితమూర్ధాంజలిపుటః'

ఇట్టియనేకశ్లోకములను భక్తిభరితులై గానము చేసినారు. ఇట్టివి చదువువారుగూడ భక్తిరసావేశముతో సుప్పొంగెదరు.

'వాగర్థావివ సంపృక్తౌ' అని కాళిదాసు రఘువంశకావ్యప్రారంభమున జెప్పినట్లుగా 'కలాభ్యాం చూడాఽలంకృతశశికలాభ్యాం' అని శ్రీశంకరులు శివానందలహరిప్రారంభమునందు చెప్పి పార్వతీపరమేశ్వరులకు శబ్దార్థస్వరూపత్వమును నిరూపించిరి.

ఇక వారి ప్రౌఢకవితకు ఉదాహరణముగా శివానందలహరిలో :—

'భృంగీచ్ఛానటనోత్కటః, కరిమదగ్రాహీ, స్ఫురన్మాధవా-
హ్లాదో, నాదయుతో, మహాసితవపుః, పంచేషుణా చాఽదృతః ।
సత్పక్షః సుమనోవనేషు, స పునస్సాక్షాన్మదీయే మనో-
రాజీవే భ్రమరాధిపో విహరతాం శ్రీశైలవాసో విభుః'

అనుశ్లోకమును చెప్ప వచ్చును. ఇట్లే భక్తునిమనస్సు భగవంతుని యెడల లగ్నమగుటను చక్కనిదృష్టాంతములతో నిరూపించుచు:—

'అంకోలం నిజబీజసంతతిరయస్కాంతోపలం సూచికా
సాధ్వీ నైజవిభుం లతా క్షితిరుహం సింధుస్సరిద్వల్లభమ్ ।
ప్రాప్నోతీహ యథా తథా పశుపతేః పాదారవిందద్వయమ్
చేతోవృత్తిరుపేత్య తిష్ఠతి సదా సా భక్తిరిత్యుచ్యతే'

అని చెప్పినారు. శ్రీశంకరులు తమకవిత్వమునుగూర్చి శివానందలహరిలో:—

"సర్వాలంకారయుక్తాం సరలపదయుతాం సాధువృత్తాం సువర్ణామ్
సద్భిః సంస్తూయమానాం సరసగుణయుతాం లక్షితాం లక్షణాఢ్యామ్ ।
ఉద్యద్భూషావిశేషాముపగతవినయాం ద్యోతమానార్థరేఖామ్
కల్యాణీం దేవ గౌరీప్రియ మమ కవితాకన్యకాం త్వం గృహాణ"

అని చెప్పి దానిని కన్యకతో శ్లిష్టవిశేషణములద్వారా పోల్చినారు.

సౌందర్యలహరి మంత్రశాస్త్రమునకు గని యన వచ్చును. వాల్మీకిరామాయణములో సుందరకాండమువలెనే సౌందర్యలహరిగూడ మంత్రశాస్త్ర రహస్యప్రతిపాదకము. 'అస్య సుందరకాండస్య సమం మంత్రం న విద్యతే' యను బ్రహ్మాండపురాణవచనము దానికి ప్రమాణము. సుందరకాండమునకు 'సౌందర్యకాండము'అని నామాంతరము గలదు.సౌందర్యలహరియు మంత్రశాస్త్ర ప్రతిపాదకముగనుక ఆపేరు వచ్చిన దన వచ్చును. దానినే శ్రీశంకరభగత్పాదులు గ్రహించి యుందురు. సుందరకాండములోనిమంత్రశాస్త్రవిశిష్టతను శ్రీ గుంటూరు శేషేంద్రశర్మగారు తమ 'షోడశి' యనుగ్రంథములో విపులముగా చర్చించి స్థాపించినారు. కనుక సుందరకాండమువలె నీకావ్యము గూడ విశేషమహిమతో గూడిన దై పురుషార్థప్రదముకనుకనే నేటికిని నీరెండు గ్రంథములు శిష్టులకు నిత్యపారాయణయోగ్యము లైనవి. సౌందర్య లహరిలోని 'తంత్ర' ప్రాముఖ్యమును సూచించుచు ఆచార్యులవా రీక్రింది శ్లోకములను నిబంధించినారు :-

1) 'అఖిల పురుషార్థైక ఘటనా
స్వతంత్రం తే తంత్రం క్షితితలమవాతీతరదిదమ్'

2) 'భజన్తే వర్ణాస్తే తవ జనని నామావయవతామ్'

3) "భజన్తి త్వాం చిన్తామణిగుణనిబద్ధాక్షవలయాః
శివాగ్నౌ జుహ్వన్తః సురభిఘృతధారాహుతిశతైః"

శ్రీశంకర భగవత్పాదులు సౌందర్యలహరిని రచియించి ముముక్షువులైన వారియెడల మిక్కిలి దయ జూపిరి. ఆగ్రంథమునందు విద్యయొక్క ప్రభావము, ఉపాసనయందు అనుసరించ దగినవిధులు, మంత్రరహస్యములు, చివరకు బ్రహ్మాత్మైక్యమునకు అనగా బ్రహ్మప్రత్యక్షానుభవమునకు అనుకూలము లగు మార్గములను గూడ జూపించిరి.

సౌందర్యలహరివిషయమై యొక కథ లోకప్రచారములో నున్నది:- శ్రీశంకరభగవత్పాదులు కైలాసమునుండి యైదు శివలింగములను దెచ్చి రట. వానిలో నొకలింగమును వారు పూజించు చుండిరి. అది శిష్యపరంపరగా వారి మఠములో నేటికిని నున్న శ్రీ చంద్రమౌళీశ్వర లింగము. శివలింగములతోపాటు కైలాసమునుండి శ్రీశంకరులు మంత్రశాస్త్రమునుగూడ గొనివచ్చు చుండగా

దారిలో నందికేశ్వరుడు అడ్డుపడి దానిని లాగికొనెను. అప్పు డాచార్యులవారి చేతిలో కొంత మిగిలినది. అదియే సౌందర్యలహరిలోని నలువదియొక్క శ్లోక ములభాగము. మిగిలిన యేబదితొమ్మిది శ్లోకములు ఆచార్యులవారు స్వయముగా రచియించి రం. మొదటి 41 శ్లోకములభాగమునకు 'ఆనందలహరి' యని, తరువాతిభాగమునకు సౌందర్యలహరి యనియు పేరు వచ్చినది. తరువాతిశ్లోక ములలో దేవీసౌందర్యము వర్ణింప బడినది. 'శివశ్శక్త్యా యుక్తో యది భవతి శక్తః ప్రభవితుం' అని సౌందర్యలహరితొలిశ్లోకమునందు శక్తికి ప్రాధాన్య మీయ బడినది.

శివానందలహరి-సౌందర్యలహరి గ్రంథములలో భక్తికి ప్రాధాన్య మీయ బడినది. 'కదా వా కైలాసే' మున్నగు శ్లోకములలో శివానందలహరిలోను, 'కదా కాలే మాతః కథయ కలితాలక్తకరసం పిబేయం విద్యార్థీ తవ చరణనిర్ణేజన జలం' ఇత్యాది సౌందర్యలహరి శ్లోకములలోను భక్తికి రసత్వమును కల్పించి సిద్ధాంతీకరించినా రాచార్యులవారు. సౌందర్యలహరిలో దేవిపాపట మిక్కిలి అపూర్వముగా వర్ణింప బడినది చూడుడు :-

"వహన్తీ సిన్దూరం ప్రబలకబరీభారతిమిర
త్విషాం బృన్దైర్బందీకృతమివ నవీనార్కకిరణమ్ ।
విధత్తాం సిద్ధిం నస్తవ జనని! సౌందర్యలహరీ-
పరీవాహస్రోతస్సరణిరివ సీమన్తసరణిః"

అని ఆమెశరీరసౌందర్యమును, విశేషించి సీమన్తసౌందర్యమును శ్రీశంకరు లెంతయో సుందరముగా నుత్ప్రేక్షించినారు.

భర్తృహరి సుభాషితము

ప్రపంచమునందలిసమస్త విశేషములను పరిపూర్ణముగా దర్శించినమహా యోగీశ్వరు డగుభర్తృహరి తనయోగమహిమచేత సమస్తప్రపంచవిజ్ఞాన మును కరతలామలకము చేసికొని లోకుల ననుగ్రహించుటకు లోకవ్యవహార మును నీతి-శృంగార-వైరాగ్యవర్ణనరూపమున సుభాషితముగా శతకత్రయ మును రచియించెను.

మహాకవి భర్తృహరి సంస్కృత సాహిత్యములో విశిష్ట మైనస్థానము నలంకరించు చున్నాడు. ఈకవి, రాజాధిరాజ విక్రమాదిత్యునకు అగ్రజు డని లోకప్రసిద్ధి కలదు. ఈవాదమునకు ప్రబలప్రమాణ మేదియు లేదు. ఒకవేళ అదియే సత్య మైనచో నీకవి క్రీ॥ శ॥ ఆరవశతాబ్దిచివరికాలమువా డని చెప్ప వచ్చును. ఈకవి బౌద్ధమతావలంబి యని కొంద రనుచున్నారు. అది సరి కాదు. ఎందు కనగా నీకవిపద్యములలో నెచటగూడ బౌద్ధమతప్రసక్తి లేదు. ఆమత మునకు వ్యతిరేకము లగునంశము లెన్నియో యీరచనలో కనబడును.

భర్తృహరిరచితములుగా ప్రసిద్ధము లగు నీతి-వైరాగ్య-శృంగార శతకములు మూడు కలవు. నీతిశతకములో, నీతి-రీతి-సత్ప్రవర్తన-ధైర్య-శౌర్య-సాహస-ఔదార్య-పరోపకారములు మున్నగుసదుపదేశములతో నిండినపద్యములు లలిత-మధురకవితాశైలిలో వ్రాయ బడినవి. వైరాగ్యశతకములో, వైరాగ్యమును ప్రోత్సహింప జేయుజితేంద్రియత్వము, జగత్తు క్షణభంగురము నను మొదలగు విషయములు నిబంధింప బడినవి. శృంగారశతకములో, శృంగార కళలయందు స్త్రీలు చేయువిలాసాఽదులు వర్ణింప బడినవి.

భర్తృహరి అసమానము లగుసూక్తులను లలితరచనలో సులభగ్రాహ్యములుగా రచించెను గనుక నీకవికి నితరులకన్న నెక్కువలోకప్రియత్వముకలిగినది. సంస్కృతసాహిత్యములో నీరచనకు ఈడగురచన లే దనియే చెప్ప వచ్చును.

నీ తి శ త క ము లో :—

1) 'సాహిత్య-సంగీత-కలావిహీనః సాక్షాత్పశుః పుచ్ఛవిషాణహీనః'

2) 'పరగుణపరమాణూన్ పర్వతీకృత్య
నిత్యం నిజహృది వికసన్తస్సన్తి సన్తః కియన్తః'

ఇట్టి నీతుల నెన్నింటినో ప్రతిపాదించినాడు భర్తృహరి.

ఇందలిసూక్తులు హృదయంగమము లైనవి. వీనిని లోకములో తరచుగా జనులు వాడుకొను చుందురు :-

'విభూషణం మౌనమపండితానామ్'

'మూర్ఖస్య నాస్త్యౌషధమ్'

'సత్సంగతిః కథయ కిం నకరోతి పుంసామ్'

'ప్రారబ్ధముత్తమజనా న పరిత్యజంతి'

'సర్వే గుణాః కాంచనమాశ్రయంతి'
'సేవాధర్మః పరమగహనో యోగినామప్యగమ్యః'
'న నిశ్చితార్థాద్విరమంతి ధీరాః'
'మనస్వీ కార్యార్థీ న గణయతి దుఃఖం న చ సుఖమ్'
'శీలం పరం భూషణమ్'
'న్యాయ్యాత్పథః ప్రవిచలంతి పదం న ధీరాః'
'విధిరహో బలవానితి మేమతిః'
ఇత్యాదిసూక్తు లెన్నియో కలవు.

శృంగారరసవర్ణనలోగూడ పరాకాష్ఠ నందినభావముల నీమహాకవి ప్రతిపాదించినాడు. ఈకవి యేరసమును తీసికొనినప్పటికిని దానిని ఉత్కర్ష స్థాయికి చేర్చి పఠితలను తద్భావభావితులను జేయును.

వైరాగ్య వర్ణనములో:—
'ప్రాప్తాః కాణవరాటకోఽపి న మయా తృష్ణేఽధునా ముంచ మామ్'
'మాతః కేవలమేవ యౌవనవనచ్ఛేదే కుఠారా వయమ్'
'న ముంచామః కామానహహ గహనో మోహమహిమా'
'న జానే సంసారః కిమమృతమయః కిం విషమయః'
ఇట్లు అనేకనీత్యుపదేశములు చేయబడినవి.

వైరాగ్యశతమునందలి సూక్తులుగూడ మనోహరములు :—
"పీత్వా మోహమయీం ప్రమాదమదిరామున్మత్తభూతం జగత్"
"తృష్ణా న జీర్ణా వయమేవ జీర్ణాః"
"సర్వం యస్య వశాదగాత్ స్మృతిపథం కాలాయ తస్మై నమః"
"వివేకభ్రష్టానాం భవతి వినిపాతశ్శతముఖః"
"మనసి చ పరితుష్టే కోఽర్థవాన్ కో దరిద్రః"
"సందీప్తే భవనేతు కూపఖననప్రత్యుద్యమః కీదృశః"
"కిం నామ వామనయనా స సమాచరంతి"
"వనం వా గేహం వా సదృశముపశాంతైకమనసామ్"

ఇత్యాదులెన్నియో కలవు. వైరాగ్యశతకము భర్తృహరియొక్క సర్వస్వమనియే చెప్పవచ్చును. భర్తృహరిసుభాషితములో నెచటc జూచినను నీతివాక్య

మణులు పరవ బడినట్లు కనపడుచుండును. సంస్కృతసాహిత్యములో నిట్టి లోక ప్రియ మగుకృతి లేదనిన నతిశయోక్తి కాదు.

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతము

వాస్తవముగా జూచినచో నీకావ్యము, వినువారికి కర్ణామృతమే యని యనుభవపూర్వకముగా చెప్పవచ్చును. చదువువారి కిది రసనావిలాసము. ఈ కావ్యమునురచించినకవి కృష్ణ లీలాశుకుఁడు. ఈకవి మూర్తీభవించినకృష్ణభక్తి యనవచ్చునుగనుక నితనికి 'కృష్ణలీలాశుకుడు' అనుపేరు ఏర్పడినది.

ఇతనితలిదండ్రులు 'నీలీదేవి_దామోదరుఁడు' అనువారు. ఇతని. విద్యాగురువు. 'తంత్రపద్ధతి' గ్రంథకర్తయగు 'ఈశానదేవుఁడు'. భాగవతవ్యాఖ్యానకర్తయగు 'రాఘవేశానయతి' లీలాశుకునిమిత్రుఁడు దక్షిణకైలాస మని ప్రసిద్ధి జెందిన 'శ్వేతారణ్యక్షేత్రమునందు వెలసినమృత్యుంజయస్వామికి భక్తుఁడు లీలాశుకుఁడు.మలబారుప్రాంతములో'భారతీ'నదీతీరమునందు నేడు'ముక్కుతలై' అనుపేరుతో నున్న 'ముక్తిస్థలము' ఈకవిజన్మస్థలము. ఇతడు భక్తిగీతములను పాడుచు తన్మయతతో మైమరచి ఆనందించు చుండువాడు. ఇట్టియితనితన్మయావస్థలలో నొకప్పుడు శ్రీకృష్ణుఁడే యీ కవిని కీర్తించుచు పాటపాడినాఁడఁట.

మహర్షిసత్తముడుగా వెలసినలీలాశుకునకు 'బిల్వమంగళుడు' అనుపేరు ప్రసిద్ధముగా నేర్పడెను. తిరుచ్చూరులో 'నాతువిలే మఠము' అనునొకమఠమును స్థాపించెను. తన్మఠాధిపులకు'బిల్వమంగళ'నామమే ప్రసిద్ధమై యుండెను. ఇతనినిగూర్చినయొకకథ 'సంప్రదాయకులదీపిక' యను గ్రంథమునందు ఇట్లు చెప్పబడినది:_

"బిల్వమంగళ" అనుపేరు గలభక్తులు కొందరు ఉండిరి. వారిలో నొకడు తపిళదేశమునందు, మరియొకడు వారాణసియందు, మూడవబిల్వమంగళుడు ఒరిస్సాదేశములోనందు నుండిరి. బిల్వమంగళుడు నూటయెనిమిదిశ్లోకములు గల ఒకస్తోత్రమును రచించెను. ఈ బిల్వమంగళనామధేయులందరు విష్ణుభక్తులుగా నుండిరి. కాశిలో జన్మించినబిల్వమంగళుడు మొదటిజన్మములో 'మాధవనలుడు' అనుపేరుతో, రెండవజన్మములో 'బిల్హణుడు' అనుపేరుతో, మూడవ జన్మములో 'బిల్వమంగళ' నామముతో, నాల్గవజన్మములో 'గీతగోవింద' గ్రంథ

కర్తయగు 'జయదేవ'నామముతోను ప్రసిద్ధుడయ్యెను. విష్ణుభక్తిని ప్రచారము చేయుచున్న బిల్వమంగళునకు శిష్యులు అనేకు లుండిరి."

ఈ యితిహాసమువలన 'లీలాశుక'కవి క్రీ॥ శ॥ 11వ శతాబ్దివాడని తెలియు చున్నది.

కృష్ణలీలాశుకుడు పైన బేర్కొనబడిన మహాపురుషులలో నొకడు. కనుక 'నీకవి తమతమప్రాంతమువా'డని 'బెంగాల్, ఒరిస్సా, ఆంధ్ర, మలబార్, ప్రాంతీయులు చెప్పుచుందురు. "లీలాశుకుడు కృష్ణానదీతీరమునందు వెలసిన 'అమరేశ్వరము'నందు ఒక మఠమును స్థాపించి యచట నివసించె" నని ఆంధ్రులు చెప్పుచుందురు. ఈ విధముగానే బెంగాల్, ఒరిస్సా ప్రాంతీయులుగూడ లీలాశుకుడు బిల్వమంగళనామముతో జగన్నాథక్షేత్రమునందు వెలసె ననియు నతని యింటిలో మంగళకర మైనబిల్వవృక్షము ఉండెనుగనుక అతనికి 'బిల్వమంగళుడు' అనుపేరు వచ్చె ననియు చెప్పుదురు. అతడు కృష్ణభక్తుడుగా మారుటకు కారణముగా ఈ క్రింది కథను చెప్పుచుందురు:—

"పూర్వ మతనికి 'చింతామణి' యను నొక ఉంపుడుగత్తె యుండెను. ఆమె చాల పవిత్రురాలు, ఆమెతండ్రి శ్రాద్ధదినమునందు అతడు తనను చూచుటకు ఆమె అనుమతించకుండెను. కాని, అత డామెయెడల అత్యంత ప్రేమ గలవాడై యామె నొక క్షణమైనను జూడక ఉండజాలకుండెను. శ్రాద్ధమునాటియర్ధరాత్రవేళ నతడు ఆమెయింటిగోడకు వ్రేలాడుచుండినసర్పముతోకను పట్టుకొని మేడపైకి ప్రాకుచుండగా నాసర్ప మతనిని కరచెను. అతడు స్మృతి దప్పి నేలపై బడెను. అది చూచి చింతామణి వెంటనే వచ్చి అతనికి ఉపచారము చేసెను. అతనికి విషము దిగిపోయెను. అప్పు డామె అతివికృతవేషముతో నతని యెదుట నిలిచి "యిట్టియీతుచ్ఛ శరీరముపై అంధప్రేమతో జీవితమును వ్యర్థము చేసికొనవద్దు ఈ నీప్రగాఢ మగుప్రేమ శ్రీకృష్ణునియెడల నిలుపు"మని యతనికి తత్త్వోపదేశము చేసెను. అంతటితో నతనికి జ్ఞానోదయము గలిగి యచటి నుండి పోయి 'సోమదేవుడు' అనునొక గురువు నాశ్రయించి యా గురువు నుండి శ్రీకృష్ణమంత్రోపదేశము నొంది యొక మునీశ్వరుడుగా మారిపోయెను. అతనిభక్తిగీతములను అతనిశిష్యులు గ్రహించి భద్రపరచిరి. తరువాత కొన్నాళ్లకు బిల్వమంగళుడు బృందావనక్షేత్రమునందు తనభౌతికదేహమును వీడెను."

లీలాశుకుడు కవిత్వములో నెంతసుప్రసిద్ధుడో వ్యాకరణమునందును వేదాంతమునందును అంతటిమహాశాస్త్రపండింతుడు అతడు అష్టాధ్యాయికి వ్యాఖ్య వ్రాసెను భోజుని సరస్వతీకంఠాభరణము నకు వ్యాఖ్యానమును వ్రాసెను ఆవ్యాఖ్యలో నతడు పాణినిరచితములైనయనేకశ్లోకములను ఉదాహరించెను అతడు పురుషకారము అనువేదాంతగ్రంథమును రచించెను విద్యారణ్యుడు తన ధాతువృత్తి గ్రంథములో లీలాశుకుని కీర్తించెను

లీలాశుకుని యితరగ్రంథములు కొన్నియిప్పుడు లభించుచున్నవి యివి -

) త్రిభువన సుభగగణపతిస్తుతి 2) కర్కోటకస్తుతి 3) రామచంద్ర స్తుతి 4) అభవస్తుతి 5) కృష్ణస్తుతి 6) విశ్వాధికస్తుతి 7) సుమంగళ స్తోత్రము 8) కృష్ణచరితము 9) కృష్ణబాలక్రీడ 10) అభినవకౌస్తుభమాల 11) క్రమదీపిక 2) శంకరహృదయాంగణము, అనునవి

తన బృందావనస్తుతి గ్రంథములో లీలాశుకుడు రాసక్రీడ ను శ్లోకములలో నభివర్ణించెను ఆకృతికి ఈడైనకృతి శైలిలోను కవితాసౌందర్యములోను మరియొకటి లే దనవచ్చును అతడు మూడధ్యాయములలో రచించిన కాలవధ గ్రంథములో మార్కండేయమహామునిని రక్షించుటకుగాను పరమేశ్వరుడు యముని జయించినకథను వర్ణించెను ఈ కథను శ్రీకృష్ణుడు గోపికలకు చెప్పినట్లు ఆగ్రంథములో వ్రాయబడినది

ఈ యన్నిగ్రంథములకన్నను లీలాశుకమహాకవికి బ్రహ్మాండమైన కీర్తిప్రతిష్ఠలు తెచ్చినది శ్రీకృష్ణకర్ణామృత మహాకావ్యము ఈ గ్రంథమునందు కవితాసౌందర్యము అత్యున్నతము ఇందులో నీకవి శ్రీకృష్ణుని జీవిత గాథా విశేషములను గానము చేసెను నటకులిందరిభావములను అభినయించుచు నాట్యము చేసెదరు

ఈ గ్రంథమునకు ఒక పండితుడు కర్ణానంద ప్రకాశని యను వ్యాఖ్యను వ్రాసెను ఇతరవ్యాఖ్యలుగూడ నున్నవి కాని తత్కర్తలపేర్లు తెలియవచ్చుట లేదు అవిగాక గోపాలుడు బృందావనదాసుడు శంకరుడు పాలంక బ్రహ్మభట్టు పిశపాటి పాపయెల్లయసూరి ఆవంచ చంద్రుడు అనువారు రచించినవ్యాఖ్యలుగూడ నున్నవి

ఈ గ్రంథమునందు గాయకులు గానము చేయుటకు నటకులు అభిన యించుటకు భక్తులు భజన చేయుటకు శాస్త్రజ్ఞులు తత్వశాస్త్రరహస్యములను తెలిసికొనుటకును అనువైన పద్యములు గలవు దీనిని ప్రతిదినము పారా యణము చేసి తరించ దలచువారుగూడ ననేకులు గలరు మచ్చునకు ఒక చిన్న రసగుళికను చూడుడు

"హస్తమాక్షిప్య యాతోఽసి బలాత్కృష్ణ కిమద్భుతమ్
హృదయాద్యది నిర్యాసి పౌరుషం గణయామి తే"
అని యొక గోపిక యనెను

ఇట్టి యీయుత్కృష్టశ్లోకములకు వెలగపూడి వెంగయామాత్యుడు రచించిన యాంధ్ర పద్యానువాదము అతిమనోహరముగ నున్నది

మహిమ్నస్తోత్రము

ఈ స్తోత్రమును రచించినపుష్పదంతుడు మహాశివభక్తాగ్రేసరు డగు గంధర్వరాజు ఈ గ్రంథకర్తనుగూర్చి స్కాందపురాణమునందలి ప్రభాస ఖండమునందును పద్మపురాణమునందును దేవీభాగవతమునందును సూచింప బడినది ప్రభాసక్షేత్రమును నిర్మించి యచట తీవ్ర మగుతప మాచరించి పర మేశ్వరానుగ్రహమునకు పాత్రుడై యచట పుష్పదంతేశ్వరుఁడు అనుపేర శివలింగమును బ్రతిష్ఠించి ప్రతిదినము భక్తితో నారాధించుచు కృతార్థు డైన మహానుభావుడు శ్రీ పుష్పదంతాచార్యుఁడు ఇతనిని గూర్చినదంతకథ యొకటి లోకప్రచారములో నున్నది -

'పుష్పదంతు డు తనతోటలోని పువ్వులచేఁ దృష్టి నందక అదృశ్య కరణీ' ప్రభావముచేత నొక రాజుయొక్క యుపవనమునందు బ్రవేశించి పువ్వు లను దొంగిలించుకొని తెచ్చి పరమేశ్వరు నారాధించు చుండెనట ఆరాజు తన శివార్చనకు పువ్వులు లభించకపోవుటచేత నాదొంగను బట్టుకొనుటకు ననేక ప్రయత్నములు చేసియు విఫలుఁ డయ్యెను తుద కారాజు మంత్రులసలహాప్రకార మాతోఁటచుట్టును శివనిర్మాల్యమును వెదఁజల్లించె నట మఱునాడు పుష్పదంతుఁ డెఱుఁగక యానిర్మాల్యమును దాఁటి తోఁటలోఁ బ్రవేశించె నట అంతటితో నతఁడు తనయదృశ్యకరణీమహిమను గోల్పోయి రాజభటులకుఁ గనపడెను వెంటనే వారతనిఁ బట్టుకొని బంధించి రాజసన్నిధికిఁ గొనిపోయిరి. రాజాజ్ఞచేతఁ

పుష్పదంతుడు కారాగారబద్ధుఁ డయ్యెను అపు డాగంధర్వుడు పశ్చాత్తాపపడి భక్తి భరితహృదయముతోఁ బరమేశ్వరుని స్తుతించెను. ఆస్తోత్రముచేతఁ బరమశివుఁడు సంతుష్టుఁడై కరుణించి పుష్పదంతునకుఁ దనసాయుజ్యమును బ్రసాదించెను "

శివమహిమ మిందు వర్ణితముగనుక శివమహిమ్నస్తోత్రము అని దీనికి సార్థకనామము ప్రసిద్ధముగానేర్పడెను మహిమస్తోత్రము అనుటకు బదులు 'మహిమ్నస్తోత్రము అనుట ఆర్షప్రయోగ మని తెలియ నగును ఇదియు నిర్దుష్టమే

పుష్పదంతేశ్వరలింగము' అనుపేర నొక లింగ మిప్పటికిని కాశీక్షేత్ర మునందు వెలసి యున్నది

ఈస్తోత్రము మిగులఁ బ్రాచీనము ఉపనిషదర్థ మగున ద్వైత మీస్తోత్రము నందుఁ బ్రతిపాదింపఁ బడినది కనుకఁ బ్రాచీనకాలమునుండి యీస్తోత్రమును భక్తులు వేదమువలె పారాయణము చేయుచు కృతకృత్యు లగుచున్నారు ఈగ్రంథ కర్త పౌరాణికపురుషుఁడు కాక ఐతిహాసికపురుషుఁడే యై యుండవచ్చును ఇతడు దీనిని గానము చేసెనుగనుక నితనికి, 'గంధర్వ' నామము ప్రసిద్ధ మై యుండనోపును అనికొందరి యభిప్రాయము కాని 'కుసుమదశననామా సర్వ గన్ధర్వరాజః అను శ్లోకపాదమువలన నితడు సర్వగన్ధర్వరాజు అని తెలియు చున్నదిగనుక నితఁడు గన్ధర్వుఁడే యై యుండు నని తోచుచున్నది

ఈ స్తోత్రమున కనేకవ్యాఖ్యానములు కలవు వానిలో ముఖ్యమైనది 'అద్వైతసిద్ధి కర్త యగు శ్రీమధుసూదన సరస్వతి రచించిన వ్యాఖ్య. ఈ వ్యాఖ్యాత యీస్తోత్రములోని 31 శ్లోకములకు మాత్రమే వ్యాఖ్యానమును రచించెనుగనుక మిగిలినశ్లోకములు తరువాతికవులు రచించి దీనిలోఁ జేర్చియుందు రని కొందరి యభిప్రాయము

భక్తిరసభరిత మైనయపూర్వకవితాధార యీస్తోత్రమునందు వెలసినది ఏమతమువారు ఏదేవతను పూజించినను ఆపూజలన్నియు నీకే చేరు నని శివుని గూర్చి స్తుతించుచు నీకవి యీక్రిందిశ్లోకమును గానము చేసెను -

త్రయీ సాంఖ్యం యోగః పశుపతిమతం వైష్ణవమితి
ప్రభిన్నే ప్రస్థానే పరమిదమదః పథ్యమితి చ
రుచీనాం వైచిత్ర్యాదృజుకుటిలనానాపథజుషామ్
నృణామేకో గమ్యస్త్వమసి పయసామర్ణవ ఇవ

చతురోక్తిచేత తనభక్తి నీక్రిందిశ్లోకములో చమత్కారముగా చెప్పినా డీకవి:-

వపుః ప్రాదుర్భావాదనుమితమిదం జన్మని పురా
పురారే న క్వాపి క్షణమపి భవంతం ప్రణతవాన్
నమన్ ముక్తస్సంప్రత్యహమతనురగ్రేఽప్యనతిమాన్
ఇతీశ క్షంతవ్యం తదిదమపరాధద్వయమపి

పాపములకు ప్రాశ్చిత్తముగా నిట్లు అని చెప్పెను -

"యత్ కృత్యం తన్న కృతం యదకృత్యం కృత్యవత్తదాచరితమ్
ఉభయోః ప్రాయశ్చిత్తం శివ తవ నామాక్షరద్వయోచ్చరితమ్

పరమేశ్వరుని గుణగణములు అప్రమేయములు అసంఖ్యాకములు నని యీ క్రింది శ్లోకములో భక్తిభరితుడై పుష్పదంతుడు చెప్పెను -

"అసితగిరిసమం స్యాత్ కజ్జలం సింధుపాత్రే
సురతరువరశాఖా లేఖినీ పత్రముర్వీ
లిఖతి యది గృహీత్వా శారదా సార్వకాలమ్
తదపి తవ గుణానామీశ పారం న యాతి "

ఇట్టి సర్వోత్కృష్టము లగుశతక-స్తోత్రరాజములు అనేకములు సంస్కృత వాఙ్మయమునందు గలవు వానిలో కొన్నింటిని ఆస్తికులు నిత్యము పారాయణము చేయుచుందురు ఈస్తోత్రవాఙ్మయము సంస్కృతములోనియితరసాహిత్య ముకన్న రసభావాద్యలంకారములలో నెందును తీసిపోదు విశేషించి అర్థము తెలిసి వీనిని జదువునపుడు భావుకులు తన్మయీ భావము చెందుదురు అట్టి శ్లోకములు శ్రీశంకరాకార్యుల కృతులలోను లీలాశుకుని కృతులలోను మహిమ్నస్తవములోను పెక్కులు మనకు కానవచ్చును

ఇట్టి ఉత్తమ కృతులను చదివి ఆనందించి తరించుటకుగాను అందరికి అందుబాటులో నుండువిధమున ఆంధ్రప్రదేశ సాహిత్య అకాడెమీవారు ఈ గ్రంథమును ప్రచురించి ఆస్తికమహాజనులకు పరమోపకారము చేసినారు వీనిని చదువుటయేకాక కంఠస్థము చేసికొనినచో లలితసంస్కృతభాషలో మంచి పరిచయము గలుగుటయేకాక వాక్శుద్ధి కలిగి స్ఫుటోచ్చారణ అలవడుట తద్ద్వారా దైవభక్తి ఆధ్యాత్మిక చింతనగూడ సిద్ధించును.

ఇట్టి గ్రంథముయొక్క సంపాదకత్వమును ఒప్పగించి అకాడెమీ అధికారులు నాకు ఐహికాముష్మిక ఫలమును కలిగింప జేసినందుకు వారికి నే నెంతయో కృతజ్ఞుడను ఇతరకృతు లెవ్వియు నిట్టికృతులకు సాటిరావు ఎందుకనగా నవి మనస్సునకు మాత్రమే యానందమును కలిగించును ఈకృతులు మనస్సుతో బాటు ఆత్మకుగూడ పరమానందసంధాయకము లగును గనుక ప్రకాశకులకు కీర్తితోఁ బాటు పుణ్యముగూడ దీనివలన లభించిన దన వచ్చును

ఈ సత్కృతిని పాఠకుల కర్పించుచు అకాడెమీనేతలకు మరియొక పర్యాయము కృతజ్ఞతాంజలులు సమర్పించుచున్నాను

— కప్పగంతుల లక్ష్మణశాస్త్రి

శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య
శ్రీ శఙ్కరాచార్య విరచితా

శివానన్దలహరీ

కలాభ్యాం చూడాలఙ్కృతశశికలాభ్యాం నిజతపః-
ఫలాభ్యాం భక్తేషు ప్రకటితఫలాభ్యాం భవతు మే ।
శివాభ్యామస్తోకత్రిభువనశివాభ్యాం హృది పున-
ర్భవాభ్యామానన్దస్ఫురదనుభవాభ్యాం నతిరియమ్ 1

గలన్తీ శంభో త్వచ్చరితసరితః కిల్బిషరజో
దలన్తీ, ధీకుల్యాసరణిషు పతన్తీ విజయతామ్
దిశన్తీ సంసారభ్రమణపరితాపోపశమనమ్
వసన్తీ మచ్చేతోహ్రదభువి శివానన్దలహరీ 2

త్రయీవేద్యం హృద్యం త్రిపురహరమాద్యం త్రిణయనమ్
జటాభారోదారం చలదురగహారం మృగధరమ్
మహాదేవం దేవం మయి సదయభావం పశుపతిమ్
చిదాలమ్బం సామ్బం శివమతివిడమ్బం హృది భజే 3

సహస్రం వర్తన్తే జగతి విబుధాః క్షుద్రఫలదాః
న మన్యే స్వప్నే వా తదనుసరణం తత్కృతఫలమ్
హరిబ్రహ్మాదీనామపి నికటభాజామసులభమ్
చిరం యాచే శంభో ! శివ ! తవ పదామ్భోజభజనమ్ 4

స్మృతౌ శాస్త్రే వైద్యే శకునకవితాగానఫణితౌ
పురాణే మన్త్రే వా స్తుతినటనహాస్యేష్వచతురః
కథం రాజ్ఞాం ప్రీతిర్భవతి మయి కోఽహం పశుపతే ?
పశుం మాం సర్వజ్ఞ ! ప్రథితకృపయా పాలయ విభో ! । 5

ఘటో వా మృత్పిణ్డోఽప్యణురపి చ ధూమోఽగ్నిరచలః
పటో వా తన్తుర్వా పరిహరతి కిం ఘోరశమనమ్ ?

వృథా కణ్ఠక్షోభం వహసి తరసా తర్కవచసా
పదామ్భోజం శమ్భోర్భజ, పరమసౌఖ్యం వ్రజ సుధీః 6

మనస్తే పాదాబ్జే నివసతు, వచః స్తోత్రఫణితౌ
కరౌ చాభ్యర్చాయాం, శ్రుతిరపి కథాఽఽకర్ణనవిధౌ
తవ ధ్యానే బుద్ధిర్నయనయుగలం మూర్తివిభవే
పరగ్రన్థాన్కైర్వా పరమశివ జానే పరమతః 7

యథా బుద్ధిః శుక్తౌ రజతమితి కాచాశ్మని మణి-
ర్జలే పైష్టే క్షీరం భవతి మృగతృష్ణాసు సలిలమ్
తథా దేవభ్రాన్త్యా భజతి భవదన్యం జడజనో
మహాదేవేశం త్వాం మనసి చ న మత్వా పశుపతే ! 8

గభీరే కాసారే విశతి విజనే ఘోరవిపినే
విశాలే శైలే చ భ్రమతి కుసుమార్థం జడమతిః
సమర్ప్యైకం చేతస్సరసిజముమానాథ ! భవతే
సుఖేనావస్థాతుం జన ఇహ న జానాతి కిమహో 9

నరత్వం దేవత్వం నగవనమృగత్వం మశకతా
పశుత్వం కీటత్వం భవతు విహగత్వాఽదిజననమ్
సదా త్వత్పాదాబ్జస్మరణపరమానన్దలహరీ-
విహారాఽసక్తం చేద్ధృదయమిహ కిం తేన వపుషా ? 10

వటుర్వా గేహీ వా యతిరపి జటీ వా తదితరో
నరో వా యః కశ్చిద్భవతు భవ కిం తేన భవతి ?
యదీయం హృత్పద్మం యది భవదధీనం పశుపతే !
తదీయస్త్వం శంభో ! భవసి భవభారం చ వహసి 11

గుహాయాం గేహే వా బహిరపి వనే వాఽద్రిశిఖరే
జలే వా వహ్నౌ వా వసతు వసతేః కిం వద ఫలమ్ ?
సదా యస్యైవాన్తఃకరణమపి శంభో ! తవ పదే
స్థితం చేద్యోగోఽసౌ స చ పరమయోగీ స చ సుఖీ 12

అసారే సంసారే నిజభజనదూరే జడధియా
భ్రమన్తం మామన్ధం పరమకృపయా పాతు ముచితమ్
మదన్యః కో దీనస్తవ కృపణరక్షాఽతినిపుణః –
స్త్వదన్యః కో వా మే త్రిజగతి శరణ్యః పశుపతే ? 13

ప్రభుస్త్వం దీనానాం ఖలు పరమబన్ధుః పశుపతే ।
ప్రముఖ్యోఽహం తేషామపి కిముత బన్ధుత్వమనయోః
త్వయైవ క్షన్తవ్యాః శివ మదపరాధాశ్చ సకలాః
ప్రయత్నాత్కర్తవ్యం మదవనమియం బన్ధుసరణిః 14

ఉపేక్షా నో చేత్కిం న హరసి భవద్ధ్యానవిముఖామ్
దురాశాభూయిష్ఠాం విధిలిపిమశక్తో యది భవాన్
శిరస్తద్వైధాత్రం న న ఖలు సువృత్తం పశుపతే ।
కథం వా నిర్యత్నం కరనఖముఖేనైవ లులితమ్ 15

విరిఞ్చిర్దీర్ఘాయుర్భవతు భవతా తత్పరశిర–
శ్చతుష్కం సంరక్ష్యం స ఖలు భువి దైన్యం లిఖితవాన్
విచారః కో వా మాం విశదకృపయా పాతి శివ । తే
కటాక్షవ్యాపారః స్వయమపి చ దీనావనపరః 16

ఫలాద్వా పుణ్యానాం మయి కరుణయా వా త్వయి విభో
ప్రసన్నేఽపి స్వస్మిన్ భవదమలపాదాబ్జయుగలమ్
కథం పశ్యేయం మాం స్థగయతి నమః సంభ్రమజుషామ్
నిలిమ్పానాం శ్రేణిర్నిజకనకమాణిక్యమకుటైః 17

త్వమేకో లోకానాం పరమఫలదో దివ్యపదవీమ్
వహన్తస్త్వన్మూలాం పునరపి భజన్తే హరిముఖాః
కియద్వా దాక్షిణ్యం ? తవ శివ । మదాశా చ కియతీ ?
కదా వా మద్రక్షాం వహసి కరుణాపూరితదృశా ? 18

దురాశాభూయిష్ఠే దురధిపగృహద్వారఘటకే
దురన్తే సంసారే దురితనిలయే దుఃఖజనకే

మదాయాసం కిం న వ్యపనయసి ? కస్యోపకృతయే
వదేయం ప్రీతిశ్చేత్తవ శివ కృతార్థాః ఖలు వయమ్ 19

సదా మోహాటవ్యాం చరతి యువతీనాం కుచగిరౌ
నటత్యాశాశాఖాస్వటతి ఝటితి స్వైరమభితః
కపాలిన్ భిక్షో మే హృదయకపిమత్యన్తచపలమ్
దృఢం భక్త్యా బద్ధ్వా శివ భవదధీనం కురు విభో ! 20

ధృతిస్తమ్భాధారాం దృఢగుణనిబద్ధాం సగమనాం
విచిత్రాం పద్మాఢ్యాం ప్రతిదివససన్మార్గఘటితామ్
స్మరారే ! మచ్చేతఃస్ఫుటపటకుటీం ప్రాప్య విశదామ్
జయ స్వామిన్ ! శక్త్యా సహ శివగణైః సేవితవిభో 21

ప్రలోభాద్యైరర్థాహరణపరతన్త్రో ధనిగృహే
ప్రవేశోద్యుక్తస్సన్ భ్రమతి బహుధా తస్కరపతే
ఇమం చేతశ్చోరం కథమిహ సహే శంకరవిభో
తవాధీనం కృత్వా మయి నిరపరాధే కురు కృపామ్ 22

కరోమి త్వత్పూజాం సపది సుఖదో మే భవ విభో !
విధిత్వం విష్ణుత్వం దిశసి ఖలు తస్యాః ఫలమితి
పునశ్చ త్వాం ద్రష్టుం దివి భువి వహన్ పక్షిమృగతా-
మదృష్ట్వా తత్ఖేదం కథమిహ సహే శంకర విభో ! 23

కదా వా కైలాసే కనకమణిసౌధే సహ గణై-
ర్వసన్ శంభోరగ్రే స్ఫుటఘటితమూర్ధాఞ్జలిపుటః
విభో ! సామ్బ స్వామిన్ ! పరమశివ ! పాహీతి నిగదన్
విధాతౄణాం కల్పాన్ క్షణమివ వినేష్యామి సుఖతః 24

స్తవైర్బ్రహ్మాదీనాం జయజయవచోభిర్నియమినామ్
గణానాం కేలీభిర్మదకలమహోక్షస్య కకుది
స్థితం నీలగ్రీవం త్రిణయనముమాశ్లిష్టవపుషమ్
కదా త్వాం పశ్యేయం కరధృతమృగం ఖణ్డపరశుమ్ 25

కదా వా త్వాం దృష్ట్వా గిరిశ! తవ భవ్యాఙ్ఘ్రియుగలమ్
గృహీత్వా హస్తాభ్యాం శిరసి నయనే వక్షసి వహన్
సమాశ్లిష్యాఽఘ్రాయ స్ఫుటజలజగన్ధాన్పరిమలా-
నలభ్యాం బ్రహ్మాఽద్యైర్ముదమనుభవిష్యామి హృదయే 26

కరస్థే హేమాద్రౌ గిరిశ నికటస్థే ధనపతౌ
గృహస్థే స్వర్భూజామరసురభిచిన్తామణిగణే
శిరస్థే శీతాంశౌ చరణయుగలస్థేఽఖిలశుభే
కమర్థం దాస్యేఽహం భవతు భవదర్థం మమ మనః 27

సారూప్యం తవ పూజనే శివ మహాదేవేతి సంకీర్తనే
సామీప్యం శివభక్తిధుర్యజనతాసాంగత్య సంభాషణే
సాలోక్యం చ చరాచరాఽత్మకతనుధ్యానే భవానీపతే
సాయుజ్యం మమ సిద్ధమత్ర భవతి స్వామిన్! కృతార్థోఽస్మ్యహమ్ 28

త్వత్పాదామ్బుజమర్చయామి పరమం; త్వాం చిన్తయామ్యన్వహమ్;
త్వామీశం శరణం వ్రజామి వచసా త్వామేవ యాచే విభో ;
వీక్షాం మే దిశ చాక్షుషీం సకరుణాం దివ్యైశ్చిరం ప్రార్థితామ్
శంభో లోకగురో! మదీయమనసః సౌఖ్యోపదేశం కురు 29

వస్త్రోద్ధూతవిధౌ సహస్రకరతా పుష్పార్చనే విష్ణుతా
గన్ధే గన్ధవహాఽత్మతా ఽన్నపచనే బహిర్ముఖాధ్యక్షతా
పాత్రే కాఞ్చనగర్భతాఽస్తి మయి చేద్బాలేన్దుచూడామణే!
శుశ్రూషాం కరవాణి తే పశుపతే స్వామింస్త్రిలోకీగురో! 30

నాలం వా పరమోపకారక మిదం త్వేకం పశూనాంపతే
పశ్యన్ కుక్షిగతాంశ్చరాచరగణాన్బాహ్యస్థితాన్ రక్షితుమ్
సర్వామర్త్యపలాయనౌషధమితి జ్వాలాకరం భీకరమ్
నిక్షిప్తం గరలం గలే న గిలితం నోద్గీర్ణమేవ త్వయా 31

జ్వాలోగ్రః సకలామరాతిభయదః క్ష్వేలః కథం వా త్వయా
దృష్టః కిం చ కరే ధృతః కరతలే కిం పక్వజమ్బూఫలమ్

జిహ్వాయాం నిహితశ్చ సిద్ధఘుటికా వా కణ్ఠదేశే భృతః
కిం తే నీలమణిర్విభూషణమయం శంభో మహాత్మన్ వద 32

నాలం వా సకృదేవ దేవ భవతః సేవానతిర్వా నుతిః
పూజా వా స్మరణం కథాశ్రవణమప్యాలోకనం మాదృశామ్
స్వామిన్నస్థిరదేవతాఽనుసరణాఽఽయాసేన కిం లభ్యతే?
కా వా ముక్తిరితః కుతో భవతి చేత్కిం ప్రార్థనీయం సదా 33

కిం బ్రూమస్తవసాహసం పశుపతే కస్యాస్తి శమ్భో! భవ-
ద్ధైర్యం చేదృశమాత్మనః స్థితిరియం చాన్యైః కథం లభ్యతే
భ్రశ్యద్దేవగణం త్రసన్మునిగణం నశ్యత్ప్రపఞ్చం లయమ్
పశ్యన్నిర్భయ ఏక ఏవ విహరత్యానన్దసాన్ద్రో భవాన్ 34

యోగక్షేమధురన్ధరస్య సకలశ్రేయఃప్రదోద్యోగినో
దృష్టాదృష్టమతోపదేశకృతినో బాహ్యాన్తరవ్యాపినః
సర్వజ్ఞస్య దయాఽఽకరస్య భవతః కిం వేదితవ్యం మయా
శమ్భో! త్వం పరమాన్తరఙ్గ ఇతి మే చిత్తే స్మరామ్యన్వహమ్ 35

భక్తో భక్తిగుణాఽఽవృతే ముదమృతాఽఽపూర్ణే ప్రసన్నే మనః-
కుమ్భే సామ్బ! తవాఙ్ఘ్రిపల్లవయుగం సంస్థాప్య సంవిత్ఫలమ్
సత్త్వం మన్త్రముదీరయన్నిజశరీరాగారశుద్ధిం వహ-
న్పుణ్యాహం ప్రకటీకరోమి రుచిరం కల్యాణమాపాదయన్ 36

ఆమ్నాయామ్బుధిమాదరేణ సుమనఃసఙ్ఘాస్సముద్యన్మనో-
మన్థానం దృఢభక్తిరజ్జుసహితం కృత్వా మథిత్వా తతః
సోమం కల్పతరుం సుపర్వసురభిం చిన్తామణిం ధీమతామ్
నిత్యాఽఽనన్దసుధాం నిరన్తరరమాసౌభాగ్యమాతన్వతే 37

ప్రాక్పుణ్యాచలమార్గదర్శితసుధామూర్తిః ప్రసన్నశ్శివః
సోమస్సద్గుణసేవితో మృగధరః పూర్ణస్తమోమోచకః
చేతఃపుష్కరలక్షితో భవతి చేదానన్దపాథోనిధిః
ప్రాగల్భ్యేన విజృమ్భతే సుమనసాం వృత్తిస్తదా జాయతే 38

ధర్మో మే చతురఙ్ఘ్రికః సుచరితః పాపం వినాశం గతమ్
కామక్రోధమదాఽదయో విగలితాః కాలః సుఖాఽవిష్కృతః
జ్ఞానాఽనన్దమహౌషధిః సుఫలితా కైవల్యనాథే సదా
మాన్యే మానసపుణ్డరీకనగరే రాజావతంసే స్థితే 39

ధీయన్త్రేణ వచోఘటేన కవితాకుల్యోపకుల్యాక్రమై-
రానీతైశ్చ సదాశివస్య చరితామ్భోరాశిదివ్యామృతైః
హృత్కేదారయుతాశ్చ భక్తికలమాః సాఫల్యమాతన్వతే
దుర్భిక్షాన్మమ సేవకస్య భగవన్ విశ్వేశ ! భీతిః కుతః ? 40

పాపోత్పాతవిమోచనాయ రుచిరైశ్వర్యాయ మృత్యుఞ్జయ-
స్తోత్రధ్యాననతిప్రదక్షిణసపర్యాఽఽలోకనాఽకర్ణనే
జిహ్వాచిత్తశిరోఽఙ్ఘ్రిహస్తనయనశ్రోత్రైరహం ప్రార్థితో
మామాజ్ఞాపయ తన్నిరూపయ ముహుర్మామేవ మా మేఽవచః 41

గామ్భీర్యం పరిఖాపదం ఘనధృతిః ప్రాకార ఉద్యద్గుణ-
స్తోమశ్చాఽఽప్తబలం ఘనేన్ద్రియచయో ద్వారాణి దేహే స్థితః
విద్యావస్తుసమృద్ధిరిత్యఖిలసామగ్రీసమేతే సదా
దుర్గాఽతిప్రియ దేవ! మామకమనోదుర్గే నివాసం కురు 42

మా గచ్ఛ త్వమితస్తతో గిరిశ భో! మయ్యేవ వాసం కురు
స్వామిన్ ఆదికిరాత ! మామకమనఃకాన్తారసీమాన్తరే
వర్తన్తే బహుశో మృగా మదజుషో మాత్సర్యమోహాఽఽదయః
తాన్ హత్వా మృగయావినోదరుచితాలాభం చ సమ్ప్రాప్స్యసి 43

కరలగ్నమృగః కరీన్ద్రభఙ్గో ఘనశార్దూలవిఖణ్డనోఽస్తజన్తుః
గిరిశో విశదాఽఽకృతిశ్చ చేతఃకుహరే పఞ్చముఖోఽస్తి మే కుతో భీః? 44

ఛన్దఃశాఖిశిఖాఽన్వితైర్ద్విజవరైః సంసేవితే శాశ్వతే
సౌఖ్యాఽఽపాదిని ఖేదభేదిని సుధాఽఽసారైః ఫలైర్దీపితే
చేతఃపక్షిశిఖామణే! త్యజ వృథాసఞ్చారమన్యైరలమ్
నిత్యం శఙ్కరపాదపద్మయుగలీనీడే విహారం కురు 45

ఆకీర్ణే నఖరాజికాన్తివిభవైరుద్యత్సుధావైభవై-
రాధౌతేఽపి చ పద్మరాగలలితే హంసవ్రజైరాశ్రితే
నిత్యం భక్తివధూగణైశ్చ రహసి స్వేచ్ఛావిహారం కురు
స్థిత్వా మానసరాజహంసః గిరిజానాథాఙ్ఘ్రిసౌధాన్తరే 46

శంభుధ్యానవసన్తసఙ్గిని హృదారామేఽఘజీర్ణచ్ఛదాః
స్రస్తాః భక్తిలతాచ్ఛటా విలసితాః పుణ్యప్రవాలశ్రితాః;
దీప్యన్తే గుణకోరకా జపవచః పుష్ణాతి సద్వాసనా-
జ్ఞానాఽనన్దసుధామరన్దలహరీసంవిత్ఫలాభ్యున్నతిః 47

నిత్యాఽనన్దరసాఽలయం సురమునిస్వాన్తామ్బుజాతాఽఽశ్రయమ్
స్వచ్ఛం సద్ద్విజసేవితం కలుషహృత్సద్వాసనాఽఽవిష్కృతమ్
శమ్భుధ్యానసరోవరం వ్రజ మనోహంసావతంస స్థిరమ్
కిం క్షుద్రాఽఽశ్రయపల్వలభ్రమణసఞ్జాతశ్రమం ప్రాప్స్యసి 48

ఆనన్దామృతపూరితా హరపదామ్భోజాఽలవాలోద్యతా
స్థైర్యోపఘ్నముపేత్య భక్తిలతికా శాఖోపశాఖాఽన్వితా
ఉచ్చైర్మానసకాయమానపటలీమాక్రమ్య నిష్కల్మషా
నిత్యాభీష్టఫలప్రదా భవతు మే సత్కర్మసంవర్ధితా 49

సన్ధ్యాఽఽరమ్భవిజృమ్భితం శ్రుతిశిరఃస్థానాన్తరాధిష్ఠితమ్
సప్రేమభ్రమరాభిరామమసకృత్సద్వాసనాశోభితమ్
భోగీన్ద్రాభరణం సమస్తసుమనఃపూజ్యం గుణాఽఽవిష్కృతమ్
సేవే శ్రీగిరిమల్లికార్జునమహాలిఙ్గం శివాఽఽలిఙ్గితమ్ 50

భృఙ్గీచ్ఛానటనోత్కటః కరిమదగ్రాహీ స్ఫురన్మాధవాఽ-
హ్లాదో నాదయుతో మహాసితవపుః పఞ్చేషుణాచాఽఽదృతః
సత్పక్షః సుమనోవనేషు స పునః సాక్షాన్మదీయే మనో-
రాజీవే భ్రమరాఽధిపో విహరతాం శ్రీశైలవాసో విభుః 51

కారుణ్యామృతవర్షిణం ఘనవిపద్గ్రీష్మచ్ఛిదాకర్మఠమ్
విద్యాసస్యఫలోదయాయ సుమనస్సంసేవ్యమిచ్ఛాఽఽకృతిమ్

నృత్యద్భక్తమయూరమద్రినిలయం చఞ్చజ్జటామణ్డలమ్
శమ్భో వాఞ్ఛతి నీలకంధర సదా త్వాం మే మనశ్చాతకః 52

ఆకాశేన శిఖీ సమస్తఫణినాం నేత్రా కలాపీ నతా-
నుగ్రాహిప్రణవోపదేశనినదైః కేకీతి యో గీయతే
శ్యామాం శైలసముద్భవాం ఘనరుచిం దృష్ట్వా నటన్తం ముదా
వేదాన్తోపవనే విహారరసికం తం నీలకణ్ఠం భజే 53

సన్ధ్యాఘర్మదినాత్యయో హరికరాఘాతప్రభూతానక-
ధ్వానో వారిదగర్జితం దివిషదాం దృష్టిచ్ఛటా చఞ్చలా
భక్తానాం పరితోషబాష్పవితతిర్వృష్టిర్మయూరీ శివా
యస్మిన్నుజ్జ్వలతాణ్డవం విజయతే తం నీలకణ్ఠం భజే 54

ఆద్యాయామితతేజసే శ్రుతిపదై్ర్వేద్యాయ సాధ్యాయ తే
విద్యాఽఽనన్దమయాఽఽత్మనే త్రిజగతః సంరక్షణోద్యోగినే
ధ్యేయాయాఖిలయోగిభిః సురగణైర్గేయాయ మాయావినే
సమ్యక్తాణ్డవసంభ్రమాయ జటినే సేయం నతిః శమ్భవే 55

నిత్యాయ త్రిగుణాఽఽత్మనే పురజితే కాత్యాయనీశ్రేయసే
సత్యాయాఽఽదికుటుమ్బినే మునిమనఃప్రత్యక్షచిన్మూర్తయే
మాయాసృష్టజగత్త్రయాయ సకలాఽమ్నామాన్తసంచారిణే
సాయంతాణ్డవసమ్భ్రమాయ జటినే సేయం నతిః శమ్భవే 56

నిత్యం స్వోదరపూరణాయ సకలానుద్దిశ్య విత్తాఽశయా
వ్యర్థం పర్యటనం కరోమి భవతః సేవాం న జానే విభో
మజ్జన్మాన్తరపుణ్యపాకబలతస్త్వం శర్వ ! సర్వాన్తర-
స్తిష్ఠస్యేవ హి తేన వా పశుపతే ! తే రక్షణీయోఽస్మ్యహమ్ 57

ఏకో వారిజబాన్ధవః క్షితినభోవ్యాప్తం తమోమణ్డలమ్
భిత్త్వా లోచనగోచరోఽపి భవతి త్వం కోటిసూర్యప్రభః
వేద్యః కిం న భవస్యహో ఘనతరం కీదృగ్భవేన్మత్తమ-
స్తత్సర్వం వ్యపనీయ మే పశుపతే సాక్షాత్ప్రసన్నో భవ 58

హంసః పద్మవనం సమిచ్ఛతి యథా నీలామ్బుదం చాతకః
కోకః కోకనదప్రియం ప్రతిదినం చన్ద్రం చకోర స్తథా
చేతో వాఞ్ఛతి మామకం పశుపతేః చిన్మార్గమృగ్యం విభో!
గౌరీనాథ! భవత్పదాబ్జయుగలం కైవల్యసౌఖ్యప్రదమ్ 59

రోధస్తోయహృతః శ్రమేణ పథికశ్ఛాయాం తరోర్వృష్టితో
భీతః స్వస్థగృహం గృహస్థమతిథిర్దీనః ప్రభుం ధార్మికమ్
దీపం సన్తమసాకులశ్చ శిఖినం శీతావృత స్త్వం తథా
చేతః! సర్వభయాపహం వ్రజ సుఖం శమ్భోః పదామ్భోరుహమ్ 60

అఙ్కోలం నిజబీజ సన్తతిరయస్కాన్తోపలం సూచికా
సాధ్వీ నైజవిభుం లతా క్షితిరుహం సిన్ధుస్సరిద్వల్లభమ్
ప్రాప్నోతీహ యథా తథా పశుపతేః పాదారవిన్దద్వయమ్
చేతోవృత్తిరుపేత్య తిష్ఠతి సదా సా భక్తిరిత్యుచ్యతే 61

ఆనన్దాశ్రుభిరాతనోతి పులకం నైర్మల్యతశ్ఛాదనమ్
వాచాశఙ్ఖముఖే స్థితైశ్చ జఠరాఽపూర్తిం చరిత్రామృతైః।
రుద్రాక్షైర్భసితేన దేవ! వపుషో రక్షాం భవద్భావనా-
పర్యఙ్కే వినివేశ్య భక్తిజననీ భక్తార్భకం రక్షతి 62

మార్గాఽవర్తితపాదుకా పశుపతేరఙ్గస్య కూర్చాయతే
గణ్డూషామ్బునిషేచనం పురరిపోర్దివ్యాభిషేకాయతే।
కించిద్భక్షితమాంసశేషకబలం నవ్యోపహారాయతే
భక్తిః కిం న కరోత్యహో వనచరో భక్తావతంసాయతే 63

వక్షస్తాడనమన్తకస్య కఠినాపస్మారసమ్మర్దనమ్
భూభృత్పర్యటనం నమత్సురశిరఃకోటీరసంఘర్షణమ్
కర్మేదం మృదులస్య తావకపదద్వన్ద్వస్య కిం వోచితమ్
మచ్చేతోమణిపాదుకావిహరణం శమ్భో! సదాఽఙ్గీకురు 64

వక్షస్తాడనశఙ్కయా విచలితో వైవస్వతో నిర్జరాః
కోటీరోజ్జ్వలరత్నదీపకలికానీరాజనం కుర్వతే

దృష్ట్వా ముక్తివధూస్తనోతి నిభృతాఽశ్లేషం భవానీపతేః
యచ్చేతస్తవ పాదపద్మభజనం తస్యేహ కిం దుర్లభమ్ ? 65

క్రీడాఽర్థం సృజసి ప్రపఞ్చమఖిలం క్రీడామృగాస్తే జనాః
యత్కర్మాఽఽచరితం మయా చ భవతః ప్రీత్యై భవత్యేవ తత్ ।
శమ్భో ! స్వస్య కుతూహలస్య కరణం మచ్చేష్టితం నిశ్చితమ్
తస్మాన్మామకరక్షణం పశుపతే కర్తవ్యమేవ త్వయా 66

బహువిధపరితోషబాష్పపూరస్ఫుటపులకాఙ్కితచారుభోగభూమిమ్
చిరపదఫలకాఙ్క్షిసేవ్యమానాం పరమసదాశివభావనాం ప్రపద్యే 67

అమితముదమృతం ముహుర్దుహన్తీమ్
విమలభవత్పదగోష్ఠమావసన్తీమ్
సదయ ! పశుపతే ! సుపుణ్యపాకామ్
సమ ! పరిపాలయ భక్తిధేనుమేకామ్ 68

జడతా పశుతా కలఙ్కితా కుటిలచరత్వం చ నాస్తి మయి దేవ !
అస్తి యది రాజమౌలే ! భవదాభరణస్య నాస్మి కిం పాత్రమ్ ? 69

అరహసి రహసి స్వతన్త్రబుద్ధ్యా
వరివసితుం సులభః ప్రసన్నమూర్తిః
అగణితఫలదాయకః ప్రభుర్మే
జగదధికో హృది రాజశేఖరోఽస్తి 70

ఆరూఢభక్తిగుణకుఞ్చితభావచాప-
యుక్తైః శివస్మరణబాణగణైరమోఘైః
నిర్జిత్య కిల్బిషరిపూన్ విజయీ సుధీన్ద్రః
సాఽనన్దమావహతి సుస్థిరరాజలక్ష్మీమ్ 71

ధ్యానాఞ్జనేన సమవేక్ష్య తమఃప్రదేశమ్
భిత్త్వా మహాబలిభిరీశ్వరనామమన్త్రైః
దివ్యాఽఽశ్రితం భుజగభూషణముద్వహన్తి
యే పాదపద్మమిహ తే శివ ! తే కృతార్థాః 72

భూదారతాముదవహద్యదపేక్షయా శ్రీ-
భూదార ఏవ కిమతః సుమతే ! లభస్వ
కేదారమాకలితముక్తిమహౌషధీనామ్
పాదారవిన్దభజనం పరమేశ్వరస్య 73

ఆశాపాశక్లేశదుర్వాసనారి భేదోద్యుక్తైర్దివ్యగన్ధైరమన్దైః
ఆశాశాటీకస్యపాదారవిన్దం చేతఃపేటీం వాసితాం మే తనోతు 74

కల్యాణినం సరసచిత్రగతిం సవేగమ్
సర్వేఙ్గితజ్ఞమనఘం ధ్రువలక్షణాఽఢ్యమ్
చేతస్తురఙ్గమధిరుహ్య చర స్మరారే !
నేతః సమస్తజగతాం వృషభాధిరూఢః ! 75

భక్తిర్మహేశపదపుష్కరమావసన్తీ
కాదమ్బినీవ కురుతే పరితోషవర్షమ్
సమ్పూరితో భవతి యస్య మనస్తటాకః
తజ్జన్మసస్యమఖిలం సఫలం చ నాన్యత్ 76

బుద్ధిః స్థిరా భవితుమీశ్వర పాదపద్మ-
సక్తా వధూర్విరహిణీవ సదా స్మరన్తీ
సద్భావనాస్మరణదర్శనకీర్తనాఽది-
సమ్మోహితేవ శివమన్త్రజపేన విన్తే 77

సదుపచారవిధిష్వనుబోధితాం సవినయాం సుహృదం సముపాశ్రితామ్
మమ సముద్ధర బుద్ధిమిమాం ప్రభో వరగుణేన నవోఢవధూమివ 78

నిత్యం యోగిమనఃసరోజదలసఞ్చారక్షమస్త్వత్క్రమః
శమ్భో తేన కథం కఠోరయమరాడ్వక్షఃకవాటక్షతిః
అత్యన్తం మృదులం త్వదఙ్ఘ్రియుగలం హా మే మనశ్చిన్తయ-
త్యేతల్లోచనగోచరం కురు విభో హస్తేన సంవాహయే 79

ఏష్యత్యేష జనిం మనోఽస్య కఠినం తస్మిన్నటానీతి మ-
ద్రక్షాయై గిరిసీమ్ని కోమలపదన్యాసః పురాఽభ్యాసితః

నో చేద్దివ్యగృహాన్తరేషు సుమనస్తల్పేషు వేద్యాదిషు
ప్రాయస్సత్సు శిలాతలేషు నటనం శంభో ! కిమర్థం తవ? 80

కశ్చిత్కాలముమామహేశ భవతః పాదావిన్దార్చనైః
కశ్చిద్ధ్యానసమాధిభిశ్చ నతిభిః కశ్చిత్కథాఽఽకర్ణనైః
కశ్చిత్కఞ్చిదవేక్షణైశ్చ నుతిభిః కశ్చిద్దశామీదృశీమ్
యః ప్రాప్నోతి ముదా త్వదర్పితమనా జీవన్ స ముక్తః ఖలు 81

బాణత్వం వృషభత్వమర్ధవపుషా భార్యాత్వ మార్యా పతే !
ఘోణిత్వం సఖితా మృదఙ్గవహతా చేత్యాదిరూపం దధౌ
త్వత్పాదే నయనార్పణం చ కృతవాంస్త్వద్దేహభాగో హరిః
పూజ్యాత్పూజ్యతరః స ఏవ హి న చేత్కో వా తదన్యోఽధికః ? 82

జననమృతియుతానాం సేవయా దేవతానామ్
న భవతి సుఖలేశః సంశయో నాస్తి తత్ర
అజనిమమృతరూపం సామ్బమీశం భజన్తే
య ఇహ పరమసౌఖ్యం తే హి ధన్యా లభన్తే 83

శివ తవ పరిచర్యాసన్నిధానాయ గౌర్యా
భవ మమ గుణధుర్యాం బుద్ధికన్యాం ప్రదాస్యే
సకలభువనబన్ధో సచ్చిదానన్దసిన్ధో !
సదయః హృదయగేహే సర్వదా సంవస త్వమ్ ! 84

జలధిమథనదక్షో నైవ పాతాలభేదీ
న చ వనమృగయాయాం నైవ లుబ్ధః ప్రవీణః
అశనకుసుమభూషావస్త్రముఖ్యాం సపర్యామ్
కథయ కథమహం తే కల్పయామీన్దుమౌళే ! 85

పూజాద్రవ్యసమృద్ధయో విరచితాః పూజాం కథం కుర్మహే ?
పక్షిత్వం న చ వా కిటిత్వమపి న ప్రాప్తం మయా దుర్లభమ్
జానే మస్తకమఙ్ఘ్రిపల్లవముమాజానే న తేఽహం విభో !
న జ్ఞాతం హి పితామహేన హరిణా తత్త్వేన తద్రూపిణా 86

అశనం గరలం ఫణీ కలాపో
వసనం చర్మ చ వాహనం మహోక్షః

మమ దాస్యసి కిం కిమస్తి శంభో ।
తవ పాదామ్బుజభక్తిమేవ దేహి 87

యదా కృతామ్భోనిధిసేతుబన్ధన ః
కరస్థలాధఃకృతపర్వతాధిప ః
భవాని తే లఙ్ఘితపద్మసమ్భవ—
స్తదా శివార్చాస్తవభావనక్షమ ః 88

నతిభిర్నుతిభిస్త్వమీశ ! పూజా—
విధిభిర్ధ్యానసమాధిభిర్న తుష్ట ః
ధనుషా ముసలేన చాశ్మభిర్వా
వద తే ప్రీతికరం తథా కరోమి 89

వచసా చరితం వదామి శంభో—
రహముద్యోగవిధాసు తేఽప్రసక్త ః
మనసా కృతిమీశ్వరస్య సేవే
శిరసా చైవ సదాశివం నమామి 90

ఆద్యాఽవిద్యా హృద్గతా నిర్గతాఽఽసీత్
విద్యా హృద్యా హృద్గతా త్వత్ప్రసాదాత్
సేవే నిత్యం శ్రీకరం త్వత్పదాబ్జమ్
భావే ముక్తేర్భాజనం రాజమౌలేః 91

దూరీకృతాని దురితాని దురక్షరాణి
దౌర్భాగ్యదుఃఖదురహఙ్కృతిదుర్వచాంసి
సారం త్వదీయచరితం నితరాం పిబన్తమ్
గౌరీశ ! మామిహ సముద్ధర సత్కటాక్షైః 92

సోమకలాధరమౌలౌ కోమలఘనకన్ధరే మహామహసి
స్వామిని గిరిజానాథే మామకహృదయం నిరన్తరం రమతామ్ 93

సా రసనా, తే నయనే, తావేవ కరౌ, స ఏవ కృతకృత్యః,
యా యే యౌ యో భర్గం వదతీక్షేతే సదాఽర్చత. స్మరతి 94

అతిమృదులౌ మమ చరణా-
వతికఠినం తే మనో భవానీశ।
ఇతి విచికిత్సాం సన్త్యజ
శివ। కథమాసీద్గిరౌ తథాఽఽవేశః 95

ధైర్యాఙ్కుశేన నిభృతం రభసాదాకృష్య భక్తిశృఙ్ఖలయా
పురహర చరణాఽలానే హృదయమదేభం బధాన చిద్యన్త్రైః 96

ప్రచరత్యభితః ప్రగల్భవృత్త్యా
మదవానేష మనఃకరీ గరీయాన్
పరిగృహ్య నయేన భక్తిరజ్జ్వా
పరమస్థాణుపదం దృఢం నయాముమ్ 97

సర్వాలఙ్కారయుక్తాం సరలపదయుతాం సాధువృత్తాం సువర్ణామ్
సద్భిః సంస్తూయమానాం సరసగుణయుతాం లక్షితాం లక్షణాఢ్యామ్
ఉద్యద్భూషావిశేషాముపగతవినయాం ద్యోతమానార్థరేఖామ్
కల్యాణీం దేవ। గౌరీప్రియ। మమ కవితాకన్యకాం త్వం గృహాణ 98

ఇదం తే యుక్తం వా పరమశివ. కారుణ్యజలధే।
గతౌ తిర్యగ్రూపం తవ పదశిరోదర్శనధియా
హరిబ్రహ్మాణౌ తౌ దివి భువి చరన్తౌ శ్రమయుతౌ
కథం శంభో। స్వామిన్ కథయ మమ వేద్యోఽసి పురతః 99

స్తోత్రేణాలమహం ప్రవచ్మి న మృషా దేవా విరిఞ్చాదయః
స్తుత్యానాం గణనాప్రసఙ్గసమయే త్వామగ్రగణ్యం విదుః
మాహాత్మ్యాగ్రవిచారణప్రకరణే ధానాతుషస్తోమవ-
ద్ధూతాస్త్వాం విదురుత్తమోత్తమఫలం శంభో భవత్సేవకాః 100

ఇతి శ్రీ మత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యస్య
శ్రీ గోవిన్ద భగవత్పూజ్య పాదశిష్యస్య
శ్రీ మచ్ఛఙ్కర భగవత్పాదకృతౌ
శివానన్దలహరీ సమ్పూర్ణా

శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య
శ్రీ శఙ్కరాచార్య విరచితా

సౌన్దర్యలహరీ

శివశ్శక్త్యా యుక్తో యది భవతి శక్తః ప్రభవితుమ్
న చేదేవం దేవో న ఖలు కుశలః స్పన్దితుమపి
అతస్త్వామారాధ్యాం హరిహరవిరిఞ్చాఽదిభిరపి
ప్రణన్తుం స్తోతుం వా కథమకృతపుణ్యః ప్రభవతి 1

తనీయాంసం పాంసుం తవ చరణపఙ్కేరుహభవమ్
విరిఞ్చిస్సఞ్చిన్వన్ విరచయతి లోకానవికలమ్
వహత్యేనం శౌరిః కథమపి సహస్రేణ శిరసామ్
హరిస్సఙ్క్షుద్యైనం భజతి భసితోద్ధూలనవిధిమ్ 2

అవిద్యానామన్తస్తిమిరమిహిరద్వీపనగరీ
జడానాం చైతన్యస్తబకమకరన్దస్రుతిఝరీ
దరిద్రాణాం చిన్తామణిగుణనికా జన్మజలధౌ
నిమగ్నానాం దంష్ట్రా మురరిపువరాహస్య భవతి 3

త్వదన్యః పాణిభ్యామభయవరదో దైవతగణ-
స్త్వమేకా నైవాసి ప్రకటితవరా భీత్యభినయా
భయాత్త్రాతుం దాతుం ఫలమపి చ వాఞ్ఛాసమధికమ్
శరణ్యే లోకానాం తవ హి చరణావేవ నిపుణౌ 4

హరిస్త్వామారాధ్య ప్రణతజనసౌభాగ్యజననీమ్
పురా నారీ భూత్వా పురరిపుమపి క్షోభమనయత్
స్మరోఽపి త్వాం నత్వా రతినయనలేహ్యేన వపుషా
మునీనామప్యన్తః ప్రభవతి హి మోహాయ జగతామ్ 5

ధనుః పౌష్పం మౌర్వీ మధుకరమయా పఞ్చ విశిఖాః
వసన్తస్సామన్తో మలయమరుదాయోధనరథః

తథాఽప్యేకస్సర్వం హిమగిరిసుతే ! కామపి కృపా_
మపాఙ్గాత్తే లబ్ధ్వా జగదిదమనఙ్గో విజయతే 6

క్వణత్కాఞ్చీదామా కరికలభ కుమ్భస్తననతా
పరిక్షీణా మధ్యే పరిణతశరచ్చన్ద్రవదనా
ధనుర్బాణాన్ పాశం సృణిమపి దధానా కరతలైః
పురస్తాదాస్తాం నః పురమథితురాహోపురుషికా 7

సుధాసిన్ధోర్మధ్యే సురవిటపివాటీపరివృతే
మణిద్వీపే నీపోపవనవతి చిన్తామణిగృహే
శివాఽకారే మఞ్చే పరమశివపర్యఙ్కనిలయామ్
భజన్తి త్వాం ధన్యాః కతిచన చిదానన్దలహరీమ్ 8

మహీం మూలాఽధారే కమపి మణిపూరే హుతవహమ్
స్థితం స్వాధిష్ఠానే హృది మరుతమాకాశముపరి
మనోఽపి భ్రూమధ్యే సకలమపి భిత్వా కులపథమ్
సహస్రారే పద్మే సహ రహసి పత్యా విహరసి 9

సుధాధారాఽఽసారైశ్చరణయుగలాన్తర్విగలితైః
ప్రపఞ్చం సిఞ్చన్తీ పునరపి రసాఽఽమ్నాయమహసః
అవాప్య స్వాం భూమిం భుజగనిభమధ్యుష్టవలయమ్
స్వమాత్మానం కృత్వా స్వపిషి కులకుణ్డే కుహరిణి 10

చతుర్భిశ్శ్రీకణ్ఠైశ్శివయువతిభిః పఞ్చభిరపి
ప్రభిన్నాభిశ్శమ్భోర్నవభిరపి మూలప్రకృతిభిః
చతు(త్రయ)శ్చత్వారింశద్వసుదలకలాశ్రత్రివలయ_
త్రిరేఖాభిస్సార్ధం తవ శరణకోణాః పరిణతాః 11

త్వదీయం సౌన్దర్యం తుహినగిరికన్యే తులయితుమ్
కవీన్ద్రాః కల్పన్తే కథమపి విరిఞ్చిప్రభృతయః
యదాలోకౌత్సుక్యాదమరలలనా యాన్తి మనసా
తపోభిర్దుష్ప్రాపామపి గిరిశసాయుజ్యపదవీమ్ 12

నరం వర్షీయాంసం నయనవిరసం నర్మసు జడమ్
తవాపాఙ్గాలోకే పతితమనుధావన్తి శతశః
గలద్వేణీబన్ధాః కుచకలశవిస్రస్తసిచయా
హఠాత్త్రుట్యత్కాఞ్చ్యో విగలితదుకూలా యువతయః 13

క్షితౌ షట్పఞ్చాశద్ద్విసమధికపఞ్చాశదుదకే
హుతాశే ద్వాషష్టిశ్చతురధికపఞ్చాశదనిలే
దివి ద్విష్షట్త్రింశన్మనసి చ చతుష్షష్టిరితి యే
మయూఖాస్తేషామప్యుపరి తవ పాదామ్బుజయుగమ్ 14

శరజ్జ్యోత్స్నాశుభ్రాం శశియుతజటాజూటమకుటామ్
వరత్రాసత్రాణస్ఫటికఘుటికాపుస్తకకరామ్
సకృన్నత్వా న త్వా కథమివ సతాం సన్నిదధతే
మధుక్షీరద్రాక్షామధురిమధురీణాః ఫణితయః 15

కవీన్ద్రాణాం చేతఃకమలవనబాలాతపరుచిమ్
భజన్తే యే సన్తః కతిచిదరుణామేవ భవతీమ్
విరిఞ్చిప్రేయస్యాస్తరుణతరశృఙ్గారలహరీ-
గభీరాభిర్వాగ్భిర్విదధతి సతాం రఞ్జనమమీ 16

సవిత్రీభిర్వాచాం శశిమణిశిలాభఙ్గరుచిభిః
వశిన్యాద్యాభిస్త్వాం సహ జనని సఞ్చిన్తయతి యః
స కర్తా కావ్యానాం భవతి మహతాం భఙ్గిసుభగైః
వచోభిర్వాగ్దేవీవదనకమలామోదమధురైః 17

తనుచ్ఛాయాభిస్తే తరుణతరణిశ్రీసరణిభిః
దివం సర్వాముర్వీమరుణిమని మగ్నాం స్మరతి యః
భవన్త్యస్య త్రస్యద్వనహరిణశాలీననయనాః
సహోర్వశ్యా వశ్యాః కతి కతి న గీర్వాణగణికాః 18

ముఖం బిన్దుం కృత్వా కుచయుగమధస్తస్య తదధో
హరార్ధం ధ్యాయేద్యో హరమహిషి తే మన్మథకలామ్

స సద్యస్సంక్షోభం నయతి వనితా ఇత్యతిలఘు
త్రిలోకీమప్యాశు భ్రమయతి రవీన్దుస్తనయుగామ్ 19

కిరన్తీమఙ్గేభ్యః కిరణనికురుమ్బామృతరసమ్
హృది త్వామాధత్తే హిమకరశిలామూర్తిమివ యః
స సర్పాణాం దర్పం శమయతి శకున్తాధిప ఇవ
జ్వరప్లుష్టాన్ దృష్ట్యా సుఖయతి సుధాఽఽధారసిరయా 20

తటిల్లేఖాతన్వీం తపనశశివైశ్వానరమయీమ్
నిషణ్ణాం షణ్ణామప్యుపరి కమలానాం తవ కలామ్
మహాపద్మాటవ్యాం మృదితమలమాయేన మనసా
మహాన్తః పశ్యన్తో దధతి పరమాఽఽనన్దలహరీమ్ 21

భవాని త్వం దాసే మయి వితర దృష్టిం సకరుణా
మితి స్తోతుం వాఞ్ఛన్ కథయతి భవాని ! త్వమితి యః
తదైవ త్వం తస్మై దిశసి నిజసాయుజ్యపదవీమ్
ముకున్దబ్రహ్మేన్ద్రస్ఫుటమకుటనీరాజితపదామ్ 22

త్వయా హృత్వా వామం వపురపరితృప్తేన మనసా
శరీరార్ధం శమ్భోరపరమపి శఙ్కే హృతమభూత్
యదేతత్త్వద్రూపం సకలమరుణాఽఽభం త్రిణయనమ్
కుచాభ్యామానమ్రం కుటిలశశిచూడాలమకుటమ్ 23

జగత్ సూతే ధాతా హరిరవతి రుద్రః క్షపయతే
తిరస్కుర్వన్నేతత్స్వమపి వపురీశస్తిరయతి
సదాపూర్వస్సర్వం తదిదమనుగృహ్ణాతి చ శివః
తవాఽఽజ్ఞామాలమ్బ్య క్షణచలితయోర్భ్రూలతికయోః 24

త్రయాణాం దేవానాం త్రిగుణజనితానాం తవ శివే !
భవేత్పూజా పూజా తవ చరణయోర్యావిరచితా
తథాహి త్వత్పాదోద్వహనమణిపీఠస్య నికటే
స్థితా హ్యేతే శశ్వన్ముకులితకరోత్తంసమకుటాః 25

విరిఞ్చిః పఞ్చత్వం వ్రజతి హరిరాప్నోతి విరతిమ్
వినాశం కీనాశో భజతి ధనదో యాతి నిధనమ్
వితన్ద్రీ మాహేన్ద్రీవితతిరపి సమ్మీలితదృశా
మహాసంహారేఽస్మిన్ విహరతి సతి త్వత్పతిరసౌ 26

జపో జల్పశ్శిల్పం సకలమపి ముద్రావిరచనా
గతిః ప్రాదక్షిణ్యక్రమణ మశనాద్యాహుతివిధిః
ప్రణామస్సంవేశః సుఖమఖిలమాత్మార్పణదృశా
సపర్యాపర్యాయ స్తవ భవతు యన్మే విలసితమ్ 27

సుధామప్యాస్వాద్య ప్రతిభయజరామృత్యుహరిణీమ్
విపద్యన్తే విశ్వే విధిశతమఖాఽద్యా దివిషదః ।
కరాలం యత్ క్ష్వేలం కబలితవతః కాలకలనా
న శమ్భో స్తన్మూలం తవ జనని తాటఙ్కమహిమా 28

కిరీటం వైరిఞ్చం పరిహర పురః కైటభభిదః
కఠోరే కోటీరే స్థలసి జహి జమ్భారిమకుటమ్
ప్రణమ్రేష్వేతేషు ప్రసభముపయాతస్య భవనమ్
భవస్యాభ్యుత్థానే తవ పరిజనో క్తిర్విజయతే 29

స్వదేహోద్భూతాభిర్ఘృణిభిరణిమాఽఽద్యాభిరభితో
నిషేవ్యే నిత్యే ః త్వామహమితి సదా భావయతి యః
కిమాశ్చర్యం తస్య త్రిణయనసమృద్ధిం తృణయతో
మహాసంవర్తాగ్నిర్విరచయతి నీరాజనవిధిమ్ 30

చతుష్షష్ట్యా తన్త్రైస్సకలమతిసన్ధాయ భువనమ్
స్థితస్తత్తత్సిద్ధిప్రసవపరతన్త్రైః పశుపతిః
పునస్త్వన్నిర్బన్ధాదఖిల పురుషార్థైకఘటనా-
స్వతన్త్రం తే తన్త్రం క్షితితలమవాతీతరదిదమ్ 31

శివశ్శక్తిః కామః క్షితిరథ రవిశ్శీతకిరణః
స్మరో హంసశ్శక్రః తదను చ పరామారహరయః

అమీ హృల్లేఖాభిస్తిసృభిరవసానేషు ఘటితా
భజన్తే వర్ణాస్తే తవ జనని ! నామావయవతామ్ 32

స్మరం యోనిం లక్ష్మీం త్రితయమిదమాదౌ తవ తనోః
నిధాయైకే నిత్యే నిరవధిమహాభోగరసికాః
భజన్తి త్వాం చిన్తామణిగుణనిబద్ధాక్షవలయాః
శివాగ్నౌ జుహ్వన్తః సురభిఘృతధారాఽఽహుతిశతైః 33

శరీరం త్వం శమ్భోః శశి-మిహిర-వక్షోరుహయుగమ్
తవాఽఽత్మానం మన్యే భగవతి ! నవాఽఽత్మానమనఘమ్
అతశ్శేషశ్శేషీత్యయముభయసాధారణతయా
స్థితస్సమ్బన్ధో వాం సమరసపరాఽఽనన్దపరయోః 34

మనస్త్వం వ్యోమ త్వం మరుదసి మరుత్సారథిరసి
త్వమాపస్త్వం భూమిస్త్వయి పరిణతాయాం న హి పరమ్
త్వమేవ స్వాఽఽత్మానం పరిణమయితుం విశ్వవపుషా
చిదానన్దాఽఽకారం శివయువతిభావేన బిభృషే 35

తవాఽఽజ్ఞాచక్రస్థం తపనశశికోటిద్యుతిధరమ్
పరం శమ్భుం వన్దే పరిమిలితపార్శ్వం పరచితా
యమారాధ్యన్భక్త్యా రవిశశిశుచీనామవిషయే
నిరాతఙ్కేఽఽలోకే నివసతి హి భూలోకభువనే 36

విశుద్ధౌ తే శుద్ధస్ఫటికవిశదం వ్యోమజనకమ్
శివం సేవే దేవీమపి శివసమానవ్యవసితామ్
యయోః కాన్త్యా యాన్త్యాః శశికిరణసారూప్యసరణిమ్
విధూతాన్తర్ధ్వాన్తా విలసతి చకోరీవ జగతీ 37

సమున్మీలత్సంవిత్కమలమకరన్దైకరసికమ్
భజేఽహంసద్వన్ద్వం కిమపి మహతాం మానసచరమ్
యదాలాపాదష్టాదశగుణితవిద్యాపరిణతిః
యదాదత్తే దోషాద్గుణమఖిలమద్భ్యః పయ ఇవ 38

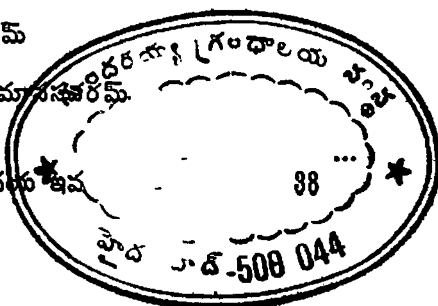

తవ స్వాధిష్ఠానే హుతవహమధిష్ఠాయ నిరతమ్
తమీడే సంవర్తం జనని మహతీం తాం చ సమయామ్
యదాలోకే లోకాన్ దహతి మహతి క్రోధకలితే
దయార్ద్రాఽఽయద్దృష్టిశ్శిశిరముపచారం రచయతి 39

తటిత్వన్తం శక్త్యా తిమిరపరిపన్థిస్ఫురణయా
స్ఫురన్నానారత్నాఽభరణపరిణద్ధేన్ద్రధనుషమ్
తవ శ్యామం మేఘం కమపి మణిపూరైకశరణమ్
నిషేవే వర్షన్తం హరమిహిరతప్తం త్రిభువనమ్ 40

తవాఽధారే మూలే సహ సమయయా లాస్యపరయా
నవాఽత్మానం మన్యే నవరసమహాతాణ్డవనటమ్
ఉభాభ్యామేతాభ్యాముదయవిధిముద్దిశ్య దయయా
సనాథాభ్యాం జజ్ఞే జనకజననీమజ్జగదిదమ్ 41

గతైర్మాణిక్యత్వం గగనమణిభిస్సాన్ద్రఘటితమ్
కిరీటం తే హైమం హిమగిరిసుతే కీర్తయతి యః
స నీడేయచ్ఛాయాచ్ఛురణశబలం చన్ద్రశకలమ్
ధనుశ్శౌనాసీరం కిమితి న నిబధ్నాతి ధిషణామ్ 42

ధునోతు ధ్వాన్తం నస్తులితదలితేన్దీవరవనమ్
ఘనస్నిగ్ధశ్లక్ష్ణం చికురనికురుమ్బం తవ శివే
యదీయం సౌరభ్యం సహజముపలబ్ధుం సుమనసో
వసన్త్యస్మిన్ మన్యే వలమథనవాటీవిటపినామ్ 43

వహన్తీ సిన్దూరం ప్రబలకబరీభారతిమిర-
త్విషాం బృన్దైర్బన్దీకృతమివ నవీనార్కకిరణమ్ ।
తనోతు క్షేమం నస్తవ వదనసౌన్దర్యలహరీ-
పరీవాహస్రోతస్సరణిరివ సీమన్తసరణిః 44

అరాలైస్స్వాభావ్యాదలికలభసశ్రీభిరలకైః
పరీతం తే వక్త్రం పరిహసతి పఙ్కేరుహరుచిమ్

దరస్మేరే యస్మిన్ దశనరుచికిఞ్జల్కరుచిరే
సుగన్ధౌ మాద్యన్తి స్మరమథనచక్షుర్మధులిహః 45

లలాటం లావణ్యద్యుతివిమలమాభాతి తవ యత్
ద్వితీయం తన్మన్యే మకుటఘటితం చన్ద్రశకలమ్
విపర్యాసన్యాసాదుభయమపి సమ్భూయ చ మిథః
సుధాలేపస్యూతిః పరిణమతి రాకాహిమకరః 46

భ్రువౌ భుగ్నే కించిద్భువనభయభఙ్గవ్యసనిని
త్వదీయే నేత్రాభ్యాం మధుకరరుచిభ్యాం ధృతగుణమ్
ధనుర్మన్యే సవ్యేతరకరగృహీతం రతిపతేః
ప్రకోష్ఠే ముష్టౌ చ స్థగయతి నిగూఢాన్తరముమే ॥ 47

అహస్సూతే సవ్యం తవ నయనమర్కాఽఽత్మకతయా
త్రియామాం వామం తే సృజతి రజనీనాయకతయా।
తృతీయా తే దృష్టిర్దరదలితహేమామ్బుజరుచిః
సమాధత్తే సన్ధ్యాం దివసనిశయోరన్తరచరీమ్ 48

విశాలా కల్యాణీ స్ఫుటరుచిరయోధ్యా కువలయైః
కృపాఽఽధారా ధారా కిమపి మధురా భోగవతికా
అవన్తీ దృష్టిస్తే బహునగరవిస్తారవిజయా
ధ్రువం తత్తన్నామవ్యవహరణయోగ్యా విజయతే 49

కవీనాం సన్దర్భస్తబకమకరన్దైకరసికమ్
కటాక్షవ్యాక్షేపభ్రమరకలభౌ కర్ణయుగలమ్
అముఞ్చన్తౌ దృష్ట్వా తవ నవరసాఽఽస్వాదతరళ
వసూయాసంసర్గాదలికనయనం కిఞ్చిదరుణమ్ 50

శివే శృఙ్గారాఽఽర్ద్రా తదితరజనే కుత్సనపరా
సరోషా గఙ్గాయాం గిరిశచరితే విస్మయవతీ
హరాహిభ్యో భీతా సరసిరుహసౌభాగ్యజయినీ
సఖీషు స్మేరా తే మయి జనని। దృష్టిస్సకరుణా। 51

గతే కర్ణాభ్యర్ణం గరుత ఇవ పక్ష్మాణి దధతీ
పురాం భేత్తుశ్చిత్తప్రశమరసవిద్రావణఫలే
ఇమే నేత్రే గోత్రాధరపతికులోత్తంసకలికే
తవాఽఽకర్ణాకృష్టస్మరశరవిలాసం కలయతః 52

విభక్తత్రైవర్ణ్యం వ్యతికరితలీలాఽఞ్జనతయా
విభాతి త్వన్నేత్రత్రితయమిదమీశానదయితే ।
పునస్స్రష్టుం దేవాన్ ద్రుహిణహరిరుద్రానుపరతాన్
రజస్సత్త్వం బిభ్రత్తమ ఇతి గుణానాం త్రయమివ । 53

పవిత్రీకర్తుం నః పశుపతిపరాధీనహృదయే
దయామిత్రైర్నేత్రైరరుణధవలశ్యామరుచిభిః
నదశ్శోణో గఙ్గా తపనతనయేతి ధ్రువమముమ్
త్రయాణాం తీర్థానాముపనయసి సమ్భేదమనఘమ్ 54

నిమేషోన్మేషాభ్యాం ప్రలయముదయం యాతి జగతీ
తవేత్యాహుస్సన్తో ధరణిధరరాజన్యతనయే
త్వదున్మేషాజ్జాతం జగదిదమశేషం ప్రళయతః
పరిత్రాతుం శఙ్కే పరిహృతనిమేషాస్తవ దృశః 55

తవాపర్ణే కర్ణేజపనయనపైశున్యచకితా
నిలీయన్తే తోయే నియతమనిమేషాశ్శఫరికాః
ఇయం చ శ్రీర్బద్ధచ్ఛదపుటకవాటం కువలయమ్
జహాతి ప్రత్యూషే నిశి చ విఘటయ్య ప్రవిశతి 56

దృశా ద్రాఘీయస్యా దరదలితనీలోత్పలరుచా
దవీయాంసం దీనం స్నపయ కృపయా మామపి శివే ।
అనేనాయం ధన్యో భవతి న చ తే హానిరియతా
వనే వా హర్మ్యే వా సమకరనిపాతో హిమకరః 57

అరాలం తే పాలీయుగలమగరాజన్యతనయే
న కేషామాధత్తే కుసుమశరకోదణ్డకుతుకమ్ ।

తిరశ్చీనో యత్ర శ్రవణపథముల్లఙ్ఘ్య విలసన్
అపాఙ్గవ్యాసఙ్గో దిశతి శరసన్ధానధిషణామ్ 58

స్ఫురద్గణ్డాఽఽభోగప్రతిఫలితతాటఙ్కయుగలమ్
చతుశ్చక్రం మన్యే తవ ముఖమిదం మన్మథరథమ్
యమారుహ్య ద్రుహ్యత్యవనిరథమర్కేన్దుచరణమ్
మహావీరో మారః ప్రమథపతయే సజ్జితవతే 59

సరస్వత్యాస్సూక్తీరమృతలహరీకౌశలహరీః
పిబన్త్యాశ్శర్వాణి ! శ్రవణచులుకాభ్యామవిరలమ్
చమత్కారశ్లాఘాచలితశిరసః కుణ్డలగణో
ఝణత్కారైస్తారైః ప్రతివచనమాచష్ట ఇవ తే 60

అసౌ నాసావంశస్తుహినగిరివంశధ్వజపటే
త్వదీయో నేదీయః ఫలతు ఫలమస్మాకముచితమ్
వహన్నన్తర్ముక్తాశ్శిశిరతరనిశ్వాసగలితాః
సమృద్ధ్యా యస్తాసాం బహిరపి సముక్తామణిధరః 61

ప్రకృత్యాఽఽరక్తాయాస్తవ సుదతి దన్తచ్ఛదరుచేః
ప్రవక్ష్యే సాదృశ్యం జనయతు ఫలం విద్రుమలతా
న బిమ్బం త్వద్బిమ్బప్రతిఫలనరాగాదరుణితమ్
తులామధ్యారోఢుం కథమివ న లజ్జేత కలయా 62

స్మితజ్యోత్స్నాజాలం తవ వదనచన్ద్రస్య పిబతామ్
చకోరాణామాసీదతిరసతయా చఞ్చుజడిమా
అతస్తే శీతాంశోరమృతలహరీమామ్లరుచయః
పిబన్తి స్వచ్ఛన్దం నిశినిశి భృశం కాఞ్జికధియా 63

అవిశ్రాన్తం పత్యుర్గుణగణకథాఽఽమ్రేడనజపా
జపాపుష్పచ్ఛాయా తవ జనని ! జిహ్వా జయతి సా
యదగ్రాఽఽసీనాయాః స్ఫటికదృషదచ్ఛచ్ఛవిమయీ
సరస్వత్యా మూర్తిః పరిణమతి మాణిక్యవపుషా 64

రణే జిత్వా దైత్యానపహృతశిరస్త్రైః కవచిభిః
రివృత్తైశ్చణ్డాంశుత్రిపురహరనిర్మాల్యవిముఖైః
విశాఖేన్ద్రోపేన్ద్రైశ్శశివిశదకర్పూరశకలా
విలీయన్తే మాతస్తవ వదనతామ్బూలకబలాః 65

విపఞ్చ్య గాయన్తీ వివిధమపదానం పశుపతేః
త్వయాఽఽరబ్ధే వక్తుం చలితశిరసా సాధువచనే
తదీయైర్మాధుర్యైరపలపితతన్త్రీకలరవామ్
నిజాం వీణాం వాణీ నిచులయతి చోలేన నిభృతమ్ 66

కరాగ్రేణ స్పృష్టం తుహినగిరిణా వత్సలతయా
గిరీశేనోదస్తం ముహురధరపానాఽఽకులతయా
కరగ్రాహ్యం శమ్భోర్ముఖముకురవృన్తం గిరిసుతే
కథంకారం బ్రూమస్తవ చుబుకమౌపమ్యరహితమ్ 67

భుజాఽఽశ్లేషాన్నిత్యం పురదమయితుః కణ్టకవతీ
తవ గ్రీవా ధత్తే ముఖకమలనాలశ్రియమియమ్
స్వతశ్శ్వేతా కాలాగురుబహులజమ్బాలమలినా
మృణాలీ లాలిత్యం వహతి యదధోహారలతికా 68

గలే రేఖాస్తిస్రో గతిగమకగీతైకనిపుణే
వివాహవ్యానద్ధప్రగుణగుణసఙ్ఖ్యాప్రతిభువః
విరాజన్తే నానావిధమధురరాగాకరభువామ్
త్రయాణాం గ్రామాణాం స్థితినియమసీమాన ఇవ తే 69

మృణాలీమృద్వీనాం తవభుజలతానాం చతసృణామ్
చతుర్భిస్సౌన్దర్యం సరసిజభవస్స్తౌతి వదనైః
నఖేభ్యస్సన్త్రస్యన్ ప్రథమమథనాదన్ధకరిపోః
చతుర్ణాం శీర్షాణాం సమమభయహస్తార్పణధియా 70

నఖానాముద్ద్యోతైర్నవనలినరాగం విహసతామ్
కరాణాం తే కాన్తిం కథయ కథయామః కథముమే

కయాచిద్వా సామ్యం భజతు కలయా హస్తకమలమ్
యది క్రీడల్లక్ష్మీచరణతలలాక్షారుణదలమ్ 71

సమం దేవి స్కన్దద్విపవదనపీతం స్తనయుగమ్
తవేదం నః ఖేదం హరతు సతతం ప్రస్నుతముఖమ్
యదాలోక్యాఽశఙ్కాఽఽకులితహృదయో హాసజనకః
స్వకుమ్భౌ హేరమ్బః పరిమృశతి హస్తేన ఝటితి 72

అమూ తే వక్షోజావమృతరసమాణిక్యకుతుపౌ
న సన్దేహస్పన్దో నగపతిపతాకే మనసి నః
పిబన్తౌ తౌ యస్మాదవిదితవధూసఙ్గమరసౌ.
కుమారావద్యాపి ద్విరదవదనక్రౌఞ్చదలనౌ 73

వహత్యమ్బ స్తమ్బేరమదనుజకుమ్భప్రకృతిభిః
సమారబ్ధాం ముక్తామణిభిరమలాం హారలతికామ్
కుచాఽభోగో బిమ్బాధరరుచిభిరన్తశ్శబలితామ్
ప్రతాపవ్యామిశ్రాం పురదమయితుః కీర్తిమివ తే 74

తవ స్తన్యం మన్యే ధరణిధరకన్యే ! హృదయతః
పయఃపారావారః పరివహతి సారస్వతమివ
దయావత్యా దత్తం ద్రవిడశిశురాస్వాద్య తవ యత్
కవీనాం ప్రౌఢానామజని కమనీయః కవయితా 75

హరక్రోధజ్వాలాఽఽవలిభిరవలీఢేన వపుషా
గభీరే తే నాభీసరసి కృతసఙ్గో మనసిజః
సముత్తస్థౌ తస్మాదచలతనయే ధూమలతికా
జనస్తాం జానీతే జనని ! తవ రోమావలిరితి 76

యదేతత్కాలిన్దీతనుతరతరఙ్గాఽఽకృతి శివే !
కృశే మధ్యే కిఞ్చిత్తవ జనని ! తద్భాతి సుధియామ్
విమర్దాదన్యోన్యం కుచకలశయోరన్తరగతమ్
తనూభూతం వ్యోమ ప్రవిశదివ నాభిం కుహరిణీమ్ 77

స్థిరో గఙ్గావర్త స్స్తనముకులరోమావలిలతా-
కలాఽఽవాలం కుణ్డం కుసుమశరతేజోహుతభుజః
రతేర్లీలాఽఽగారం కిమపి తవ నాభిర్గిరిసుతే ।
బిలద్వారం సిద్ధేర్గిరిశనయనానాం విజయతే 78

నిసర్గక్షీణస్య స్తనతటభరేణ క్లమజుషో
నమన్మూర్తేర్నాభౌ వలిషు ట్యత ఇవ
చిరం తే మధ్యస్య త్రుటితతటినీతీరతరుణా
సమావస్థాస్థేమ్నో భవతు కుశలం శైలతనయేః 79

కుచౌ సద్యస్స్విద్యత్తటఘటితకూర్పాసభిదురౌ
కషన్తౌ దోర్మూలే కనకకలశాఽఽభౌ కలయతః
తవ త్రాతుం భఙ్గాదలమితి వలగ్నం తనుభువా
త్రిధానద్ధం దేవి త్రివలిలవలీవల్లిభిరివ 80

గురుత్వం విస్తారం క్షితిధరపతిః పార్వతి నిజా-
న్నితమ్బాదాచ్ఛిద్య త్వయి హరణరూపేణ నిదధే
అతస్తే విస్తీర్ణో గురురయమశేషాం వసుమతీమ్
నితమ్బప్రాగ్భారః స్థగయతి లఘుత్వం నయతి చ 81

కరీన్ద్రాణాం శుణ్డాన్ కనకకదలీకాణ్డపటలీ-
ముభాభ్యామూరుభ్యాముభయమపి నిర్జిత్య భవతి
సువృత్తాభ్యాం పత్యుః ప్రణతికరినాభ్యా గిరిసుతే
విజిగ్యే జానుభ్యాం విబుధకరికుమ్భద్వయమపి 82

పరాజేతుం రుద్రం ద్విగుణశరగర్భౌ గిరిసుతే ।
నిషఙ్గౌ జఙ్ఘే తే విషమవిశిఖో బాఢమకృత
యదగ్రే దృశ్యన్తే దశశరఫలాః పాదయుగళీ-
నఖాగ్రచ్ఛద్మానస్సురమకుటశాణైకనిశితాః 83

శ్రుతీనాం మూర్ధానో దధతి తవ యౌ శేఖరతయా
మమాప్యేతౌ మాతః శిరసి దయయా ధేహి చరణౌ

యయోః పాద్యం పాథః పశుపతిజటాజూటతటినీ
యయోర్లాక్షాలక్ష్మీరరుణహరిచూడామణిరుచిః 84

నమోవాకం బ్రూమో నయనరమణీయాయ పదయో-
స్తవాస్మై ద్వన్ద్వాయ స్ఫుటరుచిరసాలక్తకవతే
అసూయత్యత్యన్తం యదభిహననాయ స్పృహయతే
పశూనామీశానః ప్రమదవనకఙ్కేలితరవే॥ 85

మృషా కృత్వా గోత్రస్ఖలనమథ వైలక్ష్యనమితమ్
లలాటే భర్తారం చరణకమలే తాడయతి తే
చిరాదన్తశ్శల్యం దహనకృతమున్మూలితవతా
తులాకోటిక్వాణైః కిలికిలితమీశానరిపుణా 86

హిమానీహన్తవ్యం హిమగిరినివాసైకచతురౌ
నిశాయాం నిద్రాణం నిశి చరమభాగే చ విశదౌ
వరం లక్ష్మీపాత్రం శ్రియమతిసృజన్తౌ సమయినామ్
సరోజం త్వత్పాదౌ జనని జయతశ్చిత్రమిహ కిమ్ ? 87

పదం తే కీర్తీనాం ప్రపదమపదం దేవి విపదామ్
కథం నీతం సద్భిః కఠినకమఠీకర్పరతులామ్?
కథం చిట్ పాణిభ్యాముపయమనకాలే పురభిదా
యదాదాయ న్యస్తం దృషది దయమానేన మనసా 88

నఖైర్నాకస్త్రీణాం కరకమలసఙ్కోచశశిభి-
స్తరూణాం దివ్యానాం హసత ఇవ తే చణ్డి ! చరణౌ
ఫలాని స్వస్థేభ్యః కిసలయకరాగ్రేయణ దదతామ్
దరిద్రేభ్యో భద్రాం శ్రియమనిశమహ్నాయ దదతౌ 89

దదానే దీనేభ్యః శ్రియమనిశమాశానుసదృశీ-
మమన్దం సౌన్దర్యప్రకరమకరన్దం వికిరతి
తవాస్మిన్ మన్దారస్తబకసుభగే యాతు చరణే
నిమజ్జన్మజ్జీవః కరణచరణైష్షట్చరణతామ్ । 90

పదన్యాసక్రీడాపరిచయమివాఽరబ్ధుమనసః
స్ఖలన్తస్తే ఖేలం భవనకలహంసా న జహతి
అతస్తేషాం శిక్షాం సుభగమణిమఞ్జీరరణిత-
చ్ఛలాదాచక్షాణం చరణకమల చారుచరితే ॥ 91

గతాస్తే మఞ్చత్వం ద్రుహిణహరిరుద్రేశ్వరభృతః
శివః స్వచ్ఛచ్ఛాయాఘటితకపటప్రచ్ఛదపటః
త్వదీయానాం భాసాం ప్రతిఫలనరాగారుణతయా
శరీరీ శృఙ్గారో రస ఇవ దృశాం దోగ్ధి కుతుకమ్ 92

అరాలా కేశేషు ప్రకృతిసరలా మందహసితే
శిరీషాఽభా చిత్తే దృషదుపలశోభా కుచతటే
భృశం తన్వీ మధ్యే పృథురపి వరారోహవిషయే
జగత్త్రాతుం శమ్భోర్జయతి కరుణా కాచిదరుణా 93

సమానీతః పద్భ్యాం మణిముకురతామమ్బరమణిః
భయాదాస్యాదన్తః స్తిమితకిరణశ్రేణిమసృణః
దధాతి త్వద్వక్త్రప్రతిఫలనమశ్రాన్తవికచమ్
నిరాతఙ్కం చన్ద్రాన్నిజహృదయపఙ్కేరుహమివ 94

కలఙ్కః కస్తూరీ రజనికరబిమ్బం జలమయమ్
కలాభిః కర్పూరైర్మరకతకరణ్డం నిబిడితమ్
అతస్త్వద్భోగేన ప్రతిదినమిదం రిక్తకుహరమ్
విధిర్భూయో భూయో నిబిడయతి నూనం తవ కృతే 95

పురారాతేరన్తఃపురమసి తతస్త్వచ్చరణయోః-
స్సపర్యామర్యాదా తరలకరణానామసులభా
తథాహ్యేతే నీతాశ్శతమఖముఖాస్సిద్ధిమతులామ్
తవ ద్వారోపాన్తస్థితిభిరణిమాఽఽద్యాభిరమరాః 96

కలత్రం వైధాత్రం కతి కతి భజన్తే న కవయః ?
శ్రియో దేవ్యాః కో వా న భజతి పతిః కైరపి ధనైః
మహాదేవం హిత్వా తవ సతి ! సతీనామచరమే!
కుచాభ్యామాసఙ్గః కురవకతరోరప్యసులభః 97

గిరామాహుర్దేవీం ద్రుహిణగృహిణీమాగమవిదో
హరేః పత్నీం పద్మాం హరసహచరీమద్రితనయామ్
తురీయా కాఽపి త్వం దురధిగమనిస్సీమమహిమా
మహామాయా విశ్వం భ్రమయసి పరబ్రహ్మమహిషి। 98

సముద్భూత స్థూల స్తనభరమురశ్చారుహసితమ్
కటాక్షే కన్దర్పాః కతిచన కదమ్బద్యుతి వపుః
హరస్య త్వద్భ్రాన్తిం మనసి జనయన్తి స్మ విమలాః
భవత్యా యే భక్తాః పరిణతిరమీషామియముమే। 99

కదా కాలే మాతః। కథయ కలితాలక్తకరసమ్
పిబేయం విద్యార్థీ తవ చరణనిర్ణేజనజలమ్?
ప్రకృత్యా మూకానామపి చ కవితాకారణతయా
యదా ధత్తే వాణీముఖకమలతామ్బూలరసతామ్। 100

సరస్వత్యా లక్ష్మ్యా విధిహరిసపత్నో విహరతే
రతేః పాతివ్రత్యం శిథిలయతి రమ్యేణ వపుషా
చిరం జీవన్నేవ క్షపితపశుపాశవ్యతికరః
పరాఽనన్దాభిఖ్యం రసయతి రసం త్వద్భజనవాన్ 101

నిధే। నిత్యస్మేరే। నిరవధిగుణే। నీతినిపుణే।
నిరాఘాటజ్ఞానే। నియమపరచిత్తైకనిలయే।
నియత్యా నిర్ముక్తే। నిఖిలనిగమాన్తస్తుతపదే
నిరాతఙ్కే। నిత్యే; నిగమయ మమాపి స్తుతిరియమ్ 102

ప్రదీపజ్వాలాభిర్దివసకరనీరాజనవిధిః
సుధాసూతేశ్చన్ద్రోపలజలలవైరర్ఘ్యరచనా
స్వకీయైరమ్భోభిస్సలిలనిధిసౌహిత్యకరణమ్
త్వదీయాభిర్వాగ్భిస్తవ జనని। వాచాంస్తుతిరియమ్ 103

ఇతిశ్రీమత్పరమహంసపరివ్రాజకశ్రీగోవిన్ద భగవత్పాదశిష్యేణ
శ్రీమచ్ఛంకరభగవత్పాదాచార్యేణ విరచితా
సౌన్దర్యలహరీ సంపూర్ణా॥

శ్రీః

భర్తృహరి సుభాషితమ్

నీతిశతకమ్

శ్లో. దిక్కాలాద్యనవచ్ఛిన్నానన్తచిన్మాత్రమూర్తయే
స్వానుభూత్యేకమానాయ నమః శాన్తాయ తేజసే

మూర్ఖపద్ధతిః

బోద్ధారో మత్సరగ్రస్తాః ప్రభవః స్మయదూషితాః
అబోధోపహతాశ్చాన్యే జీర్ణమఙ్గే సుభాషితమ్ 1

అజ్ఞస్సుఖమారాధ్యస్సుఖతరమారాధ్యతే విశేషజ్ఞః
జ్ఞానలవదుర్విదగ్ధం బ్రహ్మాఽపి నరం న రఞ్జయతి 2

ప్రసహ్య మణిముద్ధరేన్మకరవక్త్రదంష్ట్రాన్తరాత్
సముద్రమపి సన్తరేత్ప్రచలదూర్మిమాలాఽఽకులమ్
భుజఙ్గమపి కోపితం శిరసి పుష్పవద్ధారయేత్
నతు ప్రతినివిష్టమూర్ఖజనచిత్తమారాధయేత్ 3

లభేత సికతాసు తైలమపి యత్నతః పీడయన్
పిబేచ్చ మృగతృష్ణికాసు సలిలం పిపాసాఽర్దితః
కదాచిదపి పర్యటన్ శశవిషాణమాసాదయేత్
న తు ప్రతినివిష్టమూర్ఖజనచిత్తమారాధయేత్ 4

వ్యాలం బాలమృణాలతన్తుభిరసౌ రోద్ధుం సముజ్జృమ్భతే
భేత్తుం వజ్రమణిం శిరీషకుసుమప్రాన్తేన సన్నహ్యతి
మాధుర్యం మధుబిన్దునా రచయితుం క్షారామ్బుధేరీహతే
మూర్ఖాన్ యః ప్రతినేతుమిచ్ఛతి బలాత్ సూక్తైః సుధాస్యన్దిభిః 5

స్వాఽయత్తమేకాన్తహితం విధాత్రా
వినిర్మితం ఛాదనమజ్ఞతాయాః

విశేషతః సర్వవిదాం సమాజే
విభూషణం మౌనమపణ్డితానామ్ 6

యదా కిఞ్చిద్‌జ్ఞోఽహం గజ ఇవ మదాన్ధః సమభవమ్
తదా సర్వజ్ఞోఽస్మీత్యభవదవలిప్తం మమ మనః
యదా కిఞ్చిత్కిఞ్చిద్బుధజనసకాశాదవగతమ్
తదా మూర్ఖోఽస్మీతి జ్వర ఇవ మదో మేవ్యపగతః 7

క్రిమికులచితం లాలాక్లిన్నం విగన్ధి జుగుప్సితమ్
నిరుపమరసప్రీత్యా ఖాదన్ ఖరాస్థి నిరామిషమ్
సురపతిమపి శ్వా పార్శ్వస్థం విలోక్య న శఙ్కతే
న హి గణయతి క్షుద్రో జన్తుః పరిగ్రహఫల్గుతామ్ 8

శిరశ్శార్వం స్వర్గాత్పశుపతిశిరస్తః క్షితిధరమ్
మహీధ్రాదుత్తుఙ్గాదవనిమవనేశ్చాపి జలధిమ్
అధో గఙ్గా సేయం పదముపగతాఽస్తోకమథవా
వివేకభ్రష్టానాం భవతి వినిపాతః శతముఖః 9

శక్యో వారయితుం జలేన హుతభుక్ఛత్రేణ సూర్యాఽతపో
నాగేన్ద్రో నిశితాఙ్కుశేన సమదో దణ్డేన గోగర్దభః
వ్యాధిర్భేషజసంగ్రహైశ్చ వివిధైర్మన్త్రైః ప్రయోగైర్విషమ్
సర్వస్యౌషధమస్తి శాస్త్రవిహితం మూర్ఖస్య నాస్త్యౌషధమ్ 10

విద్వత్పద్ధతిః

శాస్త్రోపస్కృతశబ్దసున్దరగిరః శిష్యప్రదేయాఽగమాః
విఖ్యాతాః కవయో వసన్తి విషయే యస్య ప్రభోర్నిర్ధనాః
తజ్జాడ్యం వసుధాఽధిపస్య; సుధియస్త్వర్థం వినాఽపీశ్వరాః
కుత్స్యాః స్యుః కుపరీక్షకైర్న మణయో యైరర్ఘతః పాతితాః 11

హర్తుర్యాతి న గోచరం కిమపి శం పుష్ణాతి యత్సర్వదాఽ
ప్యర్థిభ్యః ప్రతిపాద్యమానమనిశం ప్రాప్నోతి వృద్ధిం పరామ్
కల్పాన్తేష్వపి న ప్రయాతి నిధనం విద్యాఽఽఖ్యమన్తర్ధనమ్
యేషాం తాన్ప్రతి మానముజ్ఝత నృపాః; కస్తైస్సహ స్పర్ధతే? 12

అధిగతపరమార్థాన్ పణ్డితాన్ మాఽవమంస్థాః
తృణమితి లఘు లక్ష్మీర్నైవ తాన్ సంరుణద్ధి
అభినవమదరేఖాశ్యామగణ్డస్థలానామ్
న భవతి బిసతన్తుర్వారణం వారణానామ్ 13

అమ్భోజినీవనవిహారవిలాసమేవ
హంసస్య హన్తి నితరాం కుపితో విధాతా,
న త్వస్య దుగ్ధజలభేదవిధౌ ప్రసిద్ధామ్
వైదగ్ధ్యకీర్తిమపహర్తుమసౌ సమర్థః 14

కేయూరాణి న భూషయన్తి పురుషం హారా న చన్ద్రోజ్జ్వలాః
న స్నానం న విలేపనం న కుసుమం నాఽలఙ్కృతా మూర్ధజాః
వాణ్యేకా సమలఙ్కరోతి పురుషం యా సంస్కృతా ధార్యతే
క్షీయన్తేఽఖిలభూషణాని సతతం వాగ్భూషణం భూషణమ్ 15

విద్యా నామ నరస్య రూపమతులం ప్రచ్ఛన్నగుప్తం ధనమ్
విద్యా భోగకరీ యశస్సుఖకరీ విద్యా గురూణాం గురుః
విద్యా బన్ధుజనో విదేశగమనే విద్యా పరా దేవతా
విద్యా రాజసు పూజ్యతే న హి ధనం విద్యావిహీనః పశుః 16

క్షాన్తిశ్చేత్కవచేన కిం? కిమరిభిః క్రోధోస్తిచేద్దేహినామ్ ?
జ్ఞాతిశ్చేదనలేన కిం? యది సుహృద్దివ్యౌషధైః కిం ఫలమ్ ?
కిం సర్పైర్యది దుర్జనాః ? కిము ధనైర్విద్యాఽనవద్యా యది ?
వ్రీడా చేత్కిము భూషణైః ? సుకవితా యద్యస్తి రాజ్యేన కిమ్ ? 17

దాక్షిణ్యం స్వజనే దయా పరిజనే, శాఠ్యం సదా దుర్జనే,
ప్రీతిః సాధుజనే, నయో నృపజనే, విద్వజ్జనే చాఽర్జవమ్,
శౌర్యం శత్రుజనే, క్షమా గురుజనే, కాన్తాజనే ధృష్టతా,
యే చైవం పురుషాః కలాసు కుశలా స్తేష్వేవ లోకస్థితిః 18

జాడ్యం ధియో హరతి; సిఞ్చతివాచిసత్యమ్;
మానోన్నతిం దిశతి; పాపమపాకరోతి;

చేతః ప్రసాదయతి; దిక్షు తనోతికీర్తిమ్·
సత్సంగతిః కథయ కిం న కరోతి పుంసామ్ ? 19

జయన్తి తే సుకృతినో రససిద్ధాః కవీశ్వరాః
నాస్తి తేషాం యశఃకాయే జరామరణజం భయమ్ 20

మాన శౌర్యపద్ధతిః

క్షుత్క్షామోఽపి జరాకృశోఽపి శిథిలప్రాయోఽపి కష్టాం దశా-
మాపన్నోఽపి విపన్నదీధితిరపి ప్రాణేషు నశ్యత్స్వపి
మత్తేభేన్ద్రవిభిన్నకుమ్భపిశితగ్రాసైకబద్ధస్పృహః
కిం జీర్ణం తృణమత్తి మానమహతామగ్రేసరః కేసరీ 21

స్వల్పస్నాయువసావసేకమలినం నిర్మాంసమప్యస్థి గోః
శ్వా లబ్ధ్వా పరితోషమేతి న చ తత్తస్య క్షుధాశాన్తయే
సింహో జమ్బుకమఙ్కమాగతమపి త్యక్త్వా నిహన్తి ద్విపమ్;
సర్వః కృచ్ఛ్రగతోఽపి వాఞ్ఛతి జనస్సత్త్వానురూపం ఫలమ్ 22

లాఙ్గూలచాలనమధశ్చరణావఘాతమ్
భూమౌ నిపత్య వదనోదరదర్శనఞ్చ
శ్వా పిణ్డదస్య కురుతే, గజపుఙ్గవస్తు
ధీరం విలోకయతి చాటుశతైశ్చ భుఙ్క్తే 23

పరివర్తిని సంసారే మృతః కో వా న జాయతే
స జాతో యేన జాతేన యాతి వంశస్సమున్నతిమ్ 24

కుసుమస్తబకస్యేవ ద్వయీ వృత్తిర్మనస్వినః
మూర్ధ్ని వా సర్వలోకస్య శీర్యతే వన ఏవ వా 25

సన్త్యన్యేఽపి బృహస్పతిప్రభృతయస్సమ్భావితాః పఞ్చషాః
తాన్ప్రత్యేష విశేషవిక్రమరుచీ రాహుర్న వైరాయతే
ద్వావేవ గ్రసతే దివాకరనిశాప్రాణేశ్వరౌ భాస్వరౌ
భ్రాతః ! పర్వణి పశ్య దానవపతిశ్శీర్షావశేషాఽకృతిః 26

వహతి భువనశ్రేణిం శేషః ఫణాఫలకస్థితామ్
కమఠపతినా మధ్యేపృష్ఠం సదా స చ ధార్యతే
తమపి కురుతే క్రోడాఽధీనం పయోధిరనాదరాత్;
అహహ ! మహతాం నిస్సీమానశ్చరిత్రవిభూతయః 27

వరం ప్రాణోచ్ఛేదః సమదమఘవన్ముక్తకులిశ-
ప్రహారై రుద్గచ్ఛద్బహులదహనోద్గారగురుభిః
తుషారాద్రేస్సూనోరహహ ! పితరి క్లేశవివశే
న చాసౌ సంపాతః పయసి పయసాంపత్యురుచితః 28

యదచేతనోఽపి పాదైః స్పృష్టః ప్రజ్వలతి సవితురినకాన్తః
తత్తేజస్వీ పురుషః పరకృతనికృతిం కథం సహతే ? 29

సింహః శిశురపి నిపతతి మదమలినకపోలభిత్తిషు గజేషు.
ప్రకృతిరియం సత్త్వవతాం; న ఖలు వయస్తేజసాం హేతుః 30

అర్థపద్ధతిః

జాతిర్యాతు రసాతలం గుణగణస్తత్రాప్యధో గచ్ఛతాత్
శీలం శైలతటాత్పతత్వపి జనస్సన్దహ్యతాం వహ్నినా
శౌర్యే వైరిణి వజ్రమాశు నిపతత్వర్థోఽస్తు నః కేవలమ్
యేనైకేన వినా గుణాస్తృణలవప్రాయాస్సమస్తా ఇమే 31

యస్యాస్తి విత్తం స నరః కులీనః స పణ్డితస్స శ్రుతవాన్ గుణజ్ఞః
స ఏవ వక్తా స చ దర్శనీయః, సర్వే గుణాః కాఞ్చనమాశ్రయన్తి 32

దౌర్మన్త్ర్యాన్నృపతిర్వినశ్యతి యతిస్సఙ్గాత్సుతో లాలనాత్
విప్రోఽనధ్యయనాత్కులం కుతనయాచ్ఛీలం ఖలోపాసనాత్
హ్రీర్మద్యాదనవేక్షణాదపి కృషిః స్నేహః ప్రవాసాఽశ్రయాత్
మైత్రీ చాప్రణయాత్సమృద్ధిరనయాత్త్యాగాత్ప్రమాదాద్ధనమ్ 33

దానం భోగో నాశస్తిస్రో గతయో భవన్తి విత్తస్య
యో న దదాతి న భుఙ్క్తే తస్య తృతీయా గతిర్భవతి 34

మణిశ్శాణోల్లీఢః సమరవిజయీ హేతిదలితో
మదక్షీణో నాగః శరది సరిదాశ్యానపులినా
కలాశేషశ్చన్ద్రః సురతమృదితా బాలవనితా
తనిమ్నా శోభన్తే గలితవిభవాశ్చార్థిషు నరాః 35

పరిక్షీణః కశ్చిత్ స్పృహయతి యవానాం ప్రసృతయే
స పశ్చాత్సమ్పూర్ణః కలయతి ధరిత్రీం తృణసమామ్
అతశ్చానేకాన్తా గురులఘుతయాఽర్థేషు ధనినా-
మవస్థా వస్తూని ప్రథయతి చ సఙ్కోచయతి చ 36

రాజన్ ! దుధుక్షసి యది క్షితిధేనుమేనామ్
తేనాద్య వత్సమివ లోకమముం పుషాణ
తస్మింశ్చ సమ్యగనిశం పరిపుష్యమాణే
నానాఫలం ఫలతి కల్పలతేవ భూమిః 37

సత్యానృతా చ పరుషా ప్రియభాషిణీ చ
హింస్రా దయాలురపి చార్థపరా వదాన్యా
నిత్యవ్యయా ప్రచురనిత్యధనాఽగమా చ
వారాఙ్గనేవ నృపనీతిరనేకరూపా 38

ఆజ్ఞా కీర్తిః పాలనం బ్రాహ్మణానామ్
దానం భోగో మిత్రసంరక్షణం చ
యేషామేతే షడ్గుణా న ప్రవృత్తాః
కోఽర్థస్తేషాం పార్థివోపాశ్రయేణ 39

యద్ధాత్రా నిజఫాలపట్టలిఖితం స్తోకం మహద్వా ధనమ్
తత్ప్రాప్నోతి మరుస్థలేఽపి నితరాం మేరౌ చ నాతోఽధికమ్
తద్ధీరో భవ విత్తవత్సు కృపణాం వృత్తిం వృథా మా కృథాః
కూపే పశ్య పయోనిధావపి ఘటో గృహ్ణాతి తుల్యం జలమ్ 40

దుర్జనపద్ధతిః

అకరుణత్వమకారణవిగ్రహః పరధనే పరయోషితి చ స్పృహా
సుజనబన్ధుజనేష్వసహిష్ణుతా ప్రకృతిసిద్ధమిదం హి దురాత్మనామ్ । 41

దుర్జనః పరిహర్తవ్యో విద్యయాఽలఙ్కృతోఽపి సన్
మణినా భూషితస్సర్పః కి మసౌ న భయఙ్కరః ? 12

జాడ్యం హ్రీమతి గణ్యతే వ్రతరుచౌ దమ్భః శుచౌ కైతవమ్
శూరే నిర్ఘృణతా మునౌ విమతితా దైన్యం ప్రియాలాపిని
తేజస్విన్యవలిప్తతా ముఖరతా వక్తర్యశక్తిస్థిరే
తత్కో నామ గుణో భవేత్స గుణినాం యో దుర్జనైర్నాఙ్కితః 43

లోభశ్చేదగుణేన కిం ? పిశునతా యద్యస్తి కిం పాతకైః ?
సత్యం చేత్తపసా చ కిం ? శుచి మనో యద్యస్తి తీర్థేన కిమ్?
సౌజన్యం యది కిం బలేన ? మహిమా యద్యస్తి కిం మణ్డనైః ?
సద్విద్యా యది కిం ధనైః ? అపయశో యద్యస్తి కిం మృత్యునా ? 4

శశీ దివసధూసరో గలితయౌవనా కామినీ,
సరో విగతవారిజం, ముఖమనక్షరం స్వాఽకృతేః
ప్రభుర్ధనపరాయణః సతతదుర్గతిస్సజ్జనో
నృపాఙ్గణగతః ఖలో, మనసి సప్తశల్యాని మే 45

న కశ్చిచ్చణ్డకోపానామాత్మీయో నామ భూభుజామ్
హోతారమపి జుహ్వానం స్పృష్టో దహతి పావకః 16

మౌనాన్మూకః ప్రవచనపటుర్వాచకో జల్పకో వా
ధృష్టః పార్శ్వే భవతి చ వసన్ దూరతోఽప్యప్రగల్భః
క్షాన్త్యా భీరుర్యది న సహతే ప్రాయశో నాభిజాతః
సేవాధర్మః పరమగహనో యోగినామప్యగమ్యః 47

ఉద్భాసితాఖిలఖలస్య విశృఙ్ఖలస్య
ప్రోద్గాఢవిస్మృతనిజాధమకర్మవృత్తేః
దైవాదవాప్తవిభవస్య గుణద్విషోఽస్య
నీచస్య గోచరగతైః సుఖమాస్యతే కైః ? 48

ఆరమ్భగుర్వీ క్షయిణీ క్రమేణ లఘ్వీ పురా వృద్ధిముపైతి పశ్చాత్
దినస్యపూర్వార్ధపరార్ధభిన్నా ఛాయేవ మైత్రీ ఖలసజ్జనానామ్ 49

మృగమీనసజ్జనానాం తృణజలసన్తోషవిహితవృత్తీనామ్
లుబ్ధక-ధీవర-పిశునా నిష్కారణమేవ వైరిణో జగతి 50

సుజనపద్ధతిః

వాఞ్ఛా సజ్జనసఙ్గతౌ పరగుణే ప్రీతిర్గురౌ నమ్రతా
విద్యాయాం వ్యసనం స్వయోషితి రతిర్లోకాపవాదాద్భయమ్
భక్తిశ్శూలిని శక్తిరాత్మదమనే సంసర్గముక్తిః ఖలైః
ఏతే యేషు వసన్తి నిర్మలగుణాః తేభ్యో నమః కుర్మహే 51

విపది ధైర్యమథాభ్యుదయే క్షమా
సదసి వాక్పటుతా యుధి విక్రమః
యశసి చాభిరతిర్వ్యసనం శ్రుతౌ
ప్రకృతిసిద్ధమిదం హి మహాఽత్మనామ్ 52

కరే శ్లాఘ్యస్త్యాగః శిరసి గురుపాదప్రణయితా
ముఖే సత్యా వాణీ విజయి భుజయోర్వీర్యమతులమ్
హృది స్వచ్ఛా వృత్తిః శ్రుతమధిగతం చ శ్రవణయోః
వినాఽప్యైశ్వర్యేణ ప్రకృతిమహతాం మణ్డనమిదమ్ 53

ప్రాణాఽఘాతాన్నివృత్తిః పరధనహరణే సంయమః సత్యవాక్యమ్
కాలే శక్త్యా ప్రదానం యువతిజనకథామూకభావః పరేషామ్
తృష్ణాస్రోతోవిభఙ్గో గురుషు చ వినయః సర్వభూతానుకమ్పా
సామాన్యం సర్వశాస్త్రేష్వనుపహతవిధిః శ్రేయసామేష పన్థాః 54

సంపత్సు మహతాం చిత్తం భవేదుత్పలకోమలమ్
ఆపత్సు చ మహాశైలశిలాసఙ్ఘాతకర్కశమ్ 55

ప్రియా న్యాయ్యా వృత్తిర్మలినమసుభఙ్గేఽప్యసుకర-
స్త్వసన్తో నాభ్యర్థ్యాః సుహృదపి న యాచ్యః కృశధనః ।
విపద్యుచ్చైర్ధైర్యం పదమనువిధేయం చ మహతామ్
సతాం కేనోద్దిష్టం విషమమసిధారావ్రతమిదమ్ ॥ 56

ప్రదానం ప్రచ్ఛన్నం గృహముపగతే సంభ్రమవిధిః
ప్రియం కృత్వా మౌనం సదసి కథనం చాప్యుపకృతేః
అనుత్సేకో లక్ష్మ్యాం నిరభిభవసారాః పరకథాః
సతాం కేనోద్దిష్టం విషమమసిధారావ్రతమిదమ్ ? 57

సన్తప్తాయసి సంస్థితస్య పయసో నామాపి న శ్రూయతే
ముక్తాఽఽకారతయా తదేవ నలినీపత్రస్థితం దృశ్యతే,
అన్తస్సాగరశుక్తిమధ్యపతితం తన్మౌక్తికం జాయతే
ప్రాయేణాధమమధ్యమోత్తమజుషామేవంవిధా వృత్తయః 58

యః ప్రీణయేత్సుచరితైః పితరం స పుత్రో
యద్భర్తురేవ హితమిచ్ఛతి తత్కళత్రమ్
తన్మిత్రమాపది సుఖే చ సమక్రియం యత్
ఏతం త్రయం జగతి పుణ్యకృతో లభన్తే 59

నమ్రత్వేనోన్నమన్తః పరగుణకథనైః స్వాన్గుణాన్ ఖ్యాపయన్తః
స్వార్థాన్సంపాదయన్తో వితతపృథుతరాఽఽరమ్భయత్నాః పరార్థే
క్షాన్త్యైవాఽఽక్షేపరూక్షాక్షరముఖరముఖాన్ దుర్జనాన్ దుఃఖయన్తః
సన్తస్సాఽఽశ్చర్యచర్యా జగతి బహుమతాః కస్య నాభ్యర్చనీయాః? 60

పరోపకారపద్ధతిః

భవన్తి నమ్రాస్తరవః ఫలోద్గమైః
నవామ్బుభిర్దూరవిలమ్బినో ఘనాః
అనుద్ధతాస్సత్పురుషాస్సమృద్ధిభిః
స్వభావ ఏవైష పరోపకారిణామ్ 61

శ్రోత్రం శ్రుతేనైవ న కుణ్డలేన దానేన పాణిర్న తు కఙ్కణేన,
విభాతి కాయః కరుణాపరాణాం పరోపకారేణ న చన్దనేన 62

పద్మాఽఽకరం దినకరో వికచం కరోతి
చన్ద్రో వికాసయతి కైరవచక్రవాలమ్

నాభ్యర్థితో జలధరోఽపి జలం దదాతి
సన్తః స్వయం పరహితే విహితాభియోగాః 63

ఏతే సత్పురుషాః పరార్థఘటకాః స్వార్థాన్ పరిత్యజ్య యే
సామాన్యాస్తు పరార్థముద్యమభృతః స్వార్థావిరోధేన యే
తేఽమీ మానుషరాక్షసాః పరహితం స్వార్థాయ నిఘ్నన్తి యే
యే తు ఘ్నన్తి నిరర్థకం పరహితం తే కే న జానీమహే 64

పాపాన్నివారయతి యోజయతే హితాయ
గుహ్యం నిగూహతి గుణాన్ ప్రకటీకరోతి
ఆపద్గతం చ న జహాతి దదాతి కాలే
సన్మిత్రలక్షణమిదం ప్రవదన్తి సన్తః 65

క్షీరేణాఽత్మగతోదకాయ హి గుణా దత్తాః పురా తేఽఖిలాః
క్షీరోత్తాపమవేక్ష్య తేన పయసా స్వాఽత్మా కృశానౌ హుతః
గన్తుం పావకమున్మనస్తదభవద్దృష్ట్వా తు మిత్రాఽపదమ్
యుక్తం తేన జలేన శామ్యతి; సతాం మైత్రీ పునస్త్వీదృశీ 66

ఇతః స్వపితి కేశవః కులమితస్తదీయద్విషామ్
ఇతశ్చ శరణార్థినాం శిఖరిణాం గణాః శేరతే
ఇతోఽపి బడబానలః సహ సమస్తసంవర్తకైః
అహో! వితతమూర్జితం భరసహం చ సిన్ధోర్వపుః । 67

జాతః కూర్మః స ఏకః పృథుభువనభరాయార్పితం యేన పృష్ఠమ్
శ్లాఘ్యం జన్మ ధ్రువస్య భ్రమతి నియమితం యత్ర తేజస్విచక్రమ్
సఞ్జాతవ్యర్థపక్షాః పరహితకరణేనోపరిష్టాన్న చాధో
బ్రహ్మాణ్డోదుమ్బరాన్తర్మశకవదపరే జన్తవో జాతనష్టాః 68

తృష్ణాం ఛిన్ధి, భజ క్షమాం, జహి మదం, పాపే రతిం మా కృథాః,
సత్యం బ్రూహ్యనుయాహి సాధుపదవీం సేవస్వ విద్వజ్జనమ్,
మాన్యాన్మానయ, విద్విషోఽప్యనునయ, ప్రఖ్యాపయ ప్రశ్రయమ్,
కీర్తిం పాలయ, దుఃఖితే కురు దయామేతత్ సతాం చేష్టితమ్ 69

మనసి వచసి కాయే పుణ్యపీయూషపూర్ణాః
త్రిభువనముపకారశ్రేణిభిః ప్రీణయన్తః
పరగుణపరమాణూన్ పర్వతీకృత్య నిత్యమ్
నిజహృది వికసన్తః సన్తి సన్తః కియన్తః 70

ధైర్యపద్ధతిః

రత్నైర్మహాబ్ధేస్తుతుషుర్న దేవాః
న భేజిరే భీమవిషేణ భీతిమ్
సుధాం వినా న ప్రయయుర్విరామమ్
న నిశ్చితార్థాద్విరమన్తి ధీరాః 71

ప్రారభ్యతే న ఖలు విఘ్నభయేన నీచైః
ప్రారభ్య విఘ్నవిహతా విరమన్తి మధ్యాః
విఘ్నైర్ముహుర్ముహురపి ప్రతిహన్యమానాః
ప్రారబ్ధముత్తమగుణా న పరిత్యజన్తి 72

క్వచిత్పృథ్వీశయ్యః క్వచిదపి చ పర్యఙ్కశయనః
క్వచిచ్ఛాకాహారః క్వచిదపి చ శాల్యోదనరుచిః
క్వచిత్కన్థాధారీ క్వచిదపి చ దివ్యామ్బరధరో
మనస్వీ కార్యార్థీ న గణయతి దుఃఖం న చ సుఖమ్ 73

నిన్దన్తు నీతినిపుణా యది వా స్తువన్తు
లక్ష్మీస్సమావిశతు గచ్ఛతు వా యథేష్టమ్
అద్యైవ వా మరణమస్తు యుగాన్తరే వా
న్యాయ్యాత్పథః ప్రవిచలన్తి పదం న ధీరాః 74

కాన్తాకటాక్షవిశిఖా న ఖనన్తి యస్య
చిత్తం న నిర్దహతి కోపకృశానుతాపః
కర్షన్తి భూరివిషయాశ్చ న లోభపాశైః
లోకత్రయం జయతి కృత్స్నమిదం స ధీరః 75

కదర్థితస్యాపి హి ధైర్యవృత్తేర్న శక్యతే ధైర్యగుణః ప్రమార్ష్టుమ్
అధోముఖస్యాపి కృతస్య వహ్నేర్నాధః శిఖా యాతి కదాచిదేవ 76

వరం తుఙ్గాచ్ఛృఙ్గాద్గురుశిఖరిణః క్వాపి విషమే
పతిత్వాఽయం కాయః కఠినదృషదన్తే విదలితః
వరం న్యస్తో హస్తః ఫణిపతిముఖే తీక్ష్ణదశనే
వరం వహ్నౌ పాతస్తదపి న కృతః శీలవిలయః 77

వహ్నిస్తస్య జలాయతే జలనిధిః కుల్యాయతే తత్క్షణాత్
మేరుః స్వల్పశిలాయతే మృగపతిః సద్యః కురఙ్గాయతే
వ్యాలో మాల్యగుణాయతే విషరసః పీయూషవర్షాయతే
యస్యాఙ్గేఽఖిలలోకవల్లభతమం శీలం సమున్మీలతి 78

ఛిన్నోఽపి రోహతి తరుః క్షీణోఽప్యుపచీయతే పునశ్చన్ద్రః
ఇతి విమృశన్తస్సన్తః సన్తప్యన్తే న విప్లుదే లోకే 79

ఐశ్వర్యస్య విభూషణం సుజనతా శౌర్యస్య వాక్సంయమో,
జ్ఞానస్యోపశమః, శ్రుతస్య వినయో, విత్తస్య పాత్రే వ్యయః,
అక్రోధస్తపసః, క్షమా ప్రభవితు, ర్ధర్మస్య నిర్వ్యాజతా
సర్వేషామపి సర్వకారణమిదం శీలం పరం భూషణమ్ 80

దైవపద్ధతిః

నేతా యస్య బృహస్పతిః ప్రహరణం వజ్రం సురాః సైనికాః
స్వర్గో దుర్గమనుగ్రహః ఖలు హరేరైరావణో వారణః
ఇత్యాశ్చర్యబలాన్వితోఽపి బలభిద్ భగ్నః పరైః సఙ్గరే
తద్వ్యక్తం నను దైవమేవ శరణం ధిగ్ధిగ్ వృథాపౌరుషమ్ 81

భగ్నాఽశస్య కరణ్డపిణ్డితతనోర్మ్లానేన్ద్రియస్య క్షుధా
కృత్వాఽఽఖుర్వివరం స్వయం నిపతితో నక్తం ముఖే భోగినః
తృప్తస్తత్పిశితేన సత్వరమసౌ తేనైవ యాతః పథా
స్వస్థాస్తిష్ఠత దైవమేవ హి పరం వృద్ధౌ క్షయే కారణమ్ 82

యథా కన్దుకపాతేనోత్పతత్యార్యః పతన్నపి
తథా త్వనార్యః పతతి మృత్పిణ్డపతనం యథా 83

ఖర్వాటో దివసేశ్వరస్య కిరణైః సన్తాపితో మస్తకే
వాఞ్ఛన్ దేశమనాతపం విధివశాత్తాలస్య మూలం గతః

తత్రాప్యస్య మహాఫలేన పతతా భగ్నం సశబ్దం శిరః;
ప్రాయో గచ్ఛతి యత్ర దైవహతక స్తత్రైవ యాన్త్యాపదః 84

గజ-భుజఙ్గ-విహఙ్గమబన్ధనం శశి-దివాకరయోర్గ్రహపీడనమ్
మతిమతాం చ విలోక్య దరిద్రతాం విధిరహో బలవానితి మే మతిః 85

సృజతి తావదశేషగుణాఽకరం పురుషరత్నమలఙ్కరణం భువః
తదపి తత్క్షణభఙ్గి కరోతి చేదహహ కష్టమపణ్డితతా విధేః 86

అయమమృతనిధానం నాయకోఽప్యోషధీనామ్
శతభిషగనుయాతః శమ్భుమూర్ధ్నోఽవతంసః
విరహయతి నచైనం రాజయక్ష్మా శశాఙ్కమ్
హతవిధిపరిపాకః కేన వా లఙ్ఘనీయః? 87

ప్రియసఖి విపద్దణ్డవ్రాతప్రపాతపరమ్పరా-
పరిచయచలే చిన్తాచక్రే నిధాయ విధిః ఖలః
మృదమివ బలాత్ పిణ్డీకృత్య ప్రగల్భకులాలవత్
భ్రమయతి మనో నో జానీమః కిమత్ర విధాస్యతి? 88

విరమ విరమాఽయాసాదస్మాద్దురధ్యవసాయతో
విపది మహతాం ధైర్యధ్వంసం యదీక్షితుమీహసే
అపి జడవిధేః కల్పాపాయే వ్యపేతనిజక్రమాః
కులశిఖరిణః క్షుద్రా నైతే న వా జలరాశయః 89

దైవేన ప్రభుణా స్వయం జగతి యద్యస్య ప్రమాణీకృతమ్
తత్తస్యోపనమేన్మనాగపి మహాన్నైవాఽఽశ్రయః కారణమ్
సర్వాఽఽశాపరిపూరకే జలధరే వర్షత్యపి ప్రత్యహమ్
సూక్ష్మా ఏవ పతన్తి చాతకముఖే ద్విత్రాః పయోబిన్దవః 90

కర్మపద్ధతిః

నమస్యామో దేవాన్నను హతవిధేస్తేఽపి వశగాః
విధిర్వన్ద్యః సోఽపి ప్రతినియతకర్మైకఫలదః
ఫలం కర్మాఽయత్తం కిమమరగణైః? కిం చ విధినా?
నమస్తత్కర్మభ్యో విధిరపి నయేభ్యః ప్రభవతి 91

బ్రహ్మా యేన కులాలవన్నియమితో బ్రహ్మాణ్డభాణ్డోదరే
విష్ణుర్యేన దశావతారగహనే క్షిప్తో మహాసఙ్కటే
రుద్రో యేన కపాలపాణిపుటకే భిక్షాటనం సేవతే
సూర్యో భ్రామ్యతి నిత్యమేవ గగనే తస్మై నమః కర్మణే 92

యా సాధూంశ్చ ఖలాన్ కరోతి విదుషో మూర్ఖాన్ హితాన్ ద్వేషిణః
ప్రత్యక్షం కురుతే పరోక్షమమృతం హాలాహలం తత్క్షణాత్
తామారాధయ సత్క్రియాం భగవతీం భోక్తుం ఫలం వాఞ్ఛితమ్
హే సాధో! వ్యసనైర్గుణేషు విపులేష్వాస్థాం వృథా మా కృథాః 93

శుభ్రం సద్మ సవిభ్రమా యువతయః శ్వేతాఽతపత్రోజ్జ్వలా
లక్ష్మీరిత్యనుభూయతే చిరమనుస్యూతే శుభే కర్మణి
విచ్ఛిన్నే నితరామనఙ్గకలహక్రీడాత్రుటత్తన్తుకమ్
ముక్తాజాలమివ ప్రయాతి ఝడితి భ్రశ్యద్దిశో దృశ్యతామ్ 94

గుణవదగుణవద్వా కుర్వతా కార్యమాదౌ
పరిణతిరవధార్యా యత్నతః పణ్డితేన
అతిరభసకృతానాం కర్మణామావిపత్తేః
భవతి హృదయదాహీ శల్యతుల్యో విపాకః 95

స్థాల్యాం వైడూర్యమయ్యాం పచతి తిలఖలం చాన్దనైరిన్ధనౌఘైః
సౌవర్ణైర్లాఙ్గలాగ్రైర్విలిఖతి వసుధామర్కమూలస్య హేతోః
ఛిత్త్వా కర్పూరఖణ్డాన్ వృతిమిహ కురుతే కోద్రవాణాం సమన్తాత్
ప్రాప్యేమాం కర్మభూమిం న భజతి మనుజో యస్తపో మన్దభాగ్యః 96

నైవాఽకృతిః ఫలతి నైవ కులం న శీలమ్
విద్యాఽపి నైవ న చ యత్నకృతాఽపి సేవా
భాగ్యాని పూర్వతపసా ఖలు సఞ్చితాని
కాలే ఫలన్తి పురుషస్య యథైవ వృక్షాః 97

మజ్జత్వమ్భసి యాతు మేరుశిఖరం శత్రూన్ జయత్వాహవే
వాణిజ్యం కృషిసేవనాఽది సకలా విద్యాః కలాః శిక్షతామ్

ఆకాశం విపులం ప్రయాతు ఖగవత్కృత్వా ప్రయత్నం పరమ్
నాభావ్యం భవతీహ భాగ్యవశతో భావ్యస్య నాశః కుతః 98

వనే రణే శత్రు జలాగ్నిమధ్యే మహార్ణవే పర్వతమస్తకే వా
సుప్తం ప్రమత్తం విషమస్థితం వా రక్షన్తి పుణ్యాని పురాకృతాని 99

భీమం వనం భవతి తస్య పురం ప్రధానమ్
సర్వో జనః స్వజనతాముపయాతి తస్య
కృత్స్నా చ భూర్భవతి సన్నిధిరత్నపూర్ణా
యస్యాస్తి పూర్వసుకృతం విపులం నరస్య 100

ఇతి భర్తృహరి సుభాషితే
నీతిశతకమ్
సమాప్తమ్

శ్రీః

భర్తృహరి సుభాషితమ్

శృఙ్గారశతకమ్

శమ్భుస్వయమ్భుహరయో హరిణేక్షణానామ్
యేనాక్రియన్త సతతం గృహకర్మదాసాః
వాచామగోచరచరిత్రవిచిత్రితాయ
తస్మై నమో భగవతే మకరధ్వజాయ 1

స్త్రీ ప్రశంసా

స్మితేన భావేన చ లజ్జయా భియా పరాఙ్ముఖైరర్ధకటాక్షవీక్షణైః
వచోభిరీర్ష్యాకలహేన లీలయా సమస్తభావైః ఖలు బన్ధనం స్త్రియః 2

భ్రూచాతుర్యాత్ కుంచితాక్షాః కటాక్షాః
స్నిగ్ధా వాచో లజ్జితాన్తాశ్చ హాసాః
లీలామనం ప్రస్థితం చ స్థితం చ
స్త్రీణామేతద్భూషణం చాఽయుధం చ 3

క్వచిత్సభ్రూభఙ్గైః క్వచిదపి చ లజ్జాపరిగతైః
క్వచిద్భీతిత్రస్తైః క్వచిదపి చ లీలావిలసితైః
నవోఢానామేతైర్వదనకమలైర్నేత్రలసితైః
స్ఫురన్నీలాబ్జానాం ప్రకరపరికీర్ణా ఇవ దిశః 4

వక్త్రం చన్ద్రవిడమ్బి పఙ్కజపరీహాసక్షమే లోచనే
వర్ణః స్వర్ణమపాకరిష్ణురలినీజిష్ణుః కచానాం చయః
వక్షోజావిభకుమ్భవిభ్రమహరౌ గుర్వీ నితమ్బస్థలీ
వాచోహారి చ మార్దవం యువతిషు స్వాభావికం మణ్డనమ్ 5

స్మితం కిఞ్చిన్ముగ్ధం సరలతరలో దృష్టివిభవః
పరిస్పన్దో వాచామభినవవిలాసోక్తిసరసః

గతానామారమ్భః కిసలయితలీలాపరికరః
స్పృశ న్త్యాస్తారుణ్యం కిమివ న హి రమ్యం మృగదృశః? 6

ద్రష్టవ్యేషు కిము త్తమం? మృగదృశః ప్రేమప్రసన్నం ముఖమ్;
ఘ్రాతవ్యేష్వపి కిమ్? తదాస్యపవనః; శ్రావ్యేషు కిమ్? తద్వచః,
కిమ్ స్వాద్యేషు? తదోష్ఠపల్లవరసః; స్పృశ్యేషు కిమ్? తద్వపుః
ధ్యేయం కిమ్? నవయౌవనే సహృదయైః సర్వత్ర తద్విభ్రమాః ~

ఏతాశ్చలద్వలయసంహతిమేఖలోత్థ
ఝఙ్కారనూపురరవాఽఽహృతరాజహంస్యః
కుర్వ న్తి కస్య న మనో వివశం తరుణ్యో
విత్ర స్తముగ్ధహరిణీసదృశైః కటాక్షైః 8

కుఙ్కుమపఙ్కకలఙ్కితదేహా గౌరపయోధరకమ్పితహారా
నూపురహంసరణత్పదపద్మా కం నవశీకురుతే భువి రామా? 9

నూనం హి తే కవివరా విపరీతవాచో
యే నిత్య మాహురబలా ఇతి కామినీస్తాః
యాభిర్విలోలతరతారకదృష్టిపాతైః
శక్రాఽదయోఽపి విజితా స్త్వబలాః కథం తాః? 10

నూనమాజ్ఞాకర స్తస్యాః సుభ్రువో మకరధ్వజః
యత స్తన్నేత్రసఞ్చారసూచితేషు ప్రవ ర్తతే 11

కేశాః సంయమినః శ్రుతేరపి పరం పారం గతే లోచనే
అ న్తర్వ క్త్రమపి స్వభావశుచిభిః కీర్ణం ద్విజానాం గణైః
ము క్తానాం సతతాధివాసరుచిరౌ వక్షోజకుంభావిమౌ
విత్థం తన్వి వపుః ప్రశా న్తమపి తే రాగం కరోత్యేవ నః । 12

ముగ్ధే! ధానుష్కతా కేయమపూర్వా త్వయి దృశ్యతే
యయా విధ్యసి చేతాంసి గుణైరేవ న సాయకైః 13

సతి ప్రదీపే సత్యగ్నౌ సత్సు తారారవీందుషు
వినా మే మృగశాబాక్ష్యా తమోభూతమిదం జగత్ 14

ఉద్వృత్తః స్తనభార ఏష తరళే నేత్రే చలే భ్రూలతే
రాగాధిష్ఠిత మోష్ఠపల్లవమిదం కుర్వన్తు నామ వ్యథామ్
సౌభాగ్యాక్షర పఙ్క్తిరేవ లిఖితా పుష్పాయుధేన స్వయం
మధ్యస్థాఽపి కరోతి తాపమధికం రోమాఽవలిః కేన సా 15

ముఖేన చన్ద్రకాన్తేన మహానీలైశ్శిరోరుహైః
కరాభ్యాం పద్మరాగాభ్యాం రేజే రత్నమయీవ సా 16

గురుణా స్తనభారేణ ముఖచంద్రేణ భాస్వతా
శనైశ్చరాభ్యాం పాదాభ్యాం రేజే గ్రహమయీవ సా 17

తస్యాః స్తనౌ యది ఘనౌ జఘనం చ హారి
వక్త్రం చ చారు తవ చిత్త కిమాకులత్వమ్
పుణ్యం కురుష్వ యది తేషు తవాస్తి వాఞ్ఛా
పుణ్యైర్వినా న హి భవన్తి సమీహితార్థాః 18

ఇమే తారుణ్యశ్రీ నవపరిమలాః ప్రౌఢసురత–
ప్రతాపప్రారంభాః స్మరవిజయదాన ప్రతిభువః
చిరం చేతశ్చోరా అభినవవికారైకగురవో
విలాసవ్యాపారాః కిమపి విజయన్తే మృగదృశామ్ 19

ప్రణయమధురాః ప్రేమోద్గారాః రసాఽశ్రయతాం గతాః
ఫణితిమృదులా ముగ్ధప్రాయాః ప్రకాశితసమ్మదాః
ప్రకృతిసుభగా విస్రమ్భార్ద్రాః స్మరోదయదాయినో
రహసి కిమపి స్వైరాఽలాపా హరన్తి మృగీదృశామ్ 20

సమ్భోగవర్ణనమ్

విశ్రమ్య విశ్రమ్య వనే ద్రుమాణామ్
ఛాయాసు తన్వీ విచచార కాచిత్
స్తనోత్తరీయేణ కరోద్ధృతేన
నివారయన్తీ శశినో మయూఖాన్ 21

అదర్శనే దర్శనమాత్రకామా దృష్ట్వా పరిష్వఙ్గసుఖైకలోలాః
ఆలిఙ్గితాయాం పునరాయతాక్ష్యామాశాస్మహే విగ్రహయోరభేదమ్ 22

మాలతీ శిరసి జృమ్భణోన్ముఖీ చన్దనం వపుషి కుఙ్కుమాఽవిలమ్
వక్షసి ప్రియతమా మనోహరా స్వర్గ ఏష పరిశిష్ట ఆగతః 23

ప్రాఙ్మామేతి మనాగనాగతరసం జాతాభిలాషం తతః
సవ్రీడం తదను శ్లథీకృతతను ప్రత్యస్తధైర్యం పునః
ప్రేమాఽర్ద్రం స్పృహణీయనిర్భరరహః క్రీడాప్రగల్భం తతో
నిశ్శఙ్కాఙ్గవికర్షణాధికసుఖం రమ్యం కులస్త్రీరతమ్ 24

ఉరసి నిపతితానాం స్రస్తధమ్మిల్లకానామ్
ముకుళితనయనానాం కిఞ్చిదున్మీలితానామ్
ఉపరి సురతఖేదస్విన్నగండస్థలానామ్
అధరమధు వధూనాం భాగ్యవన్తః పిబన్తి 25

ఆమీలితనయనానాం యః సురతరసోఽనుసంవిదం భాతి
మిథునైర్మిథోఽవధారిత మవితథమిద మేవ కామనిర్వహణమ్ 26

ఇదమనుచితమక్రమశ్చ పుంసాం యదిహ జరాస్వపి మాన్మథా వికారాః
యదపి చ న కృతం నితమ్బినీనాం స్తనపతనావధి జీవితం రతం వా 27

రాజంస్తృష్ణామ్బురాశేర్నహి జగతి గతః కశ్చిదేవావసానమ్
కో వాఽర్థోఽర్థైః ప్రభూతైః స్వవపుషి గలితే యౌవనే సానురాగే
గచ్ఛామః సద్మ యావ ద్వికసితనయనేన్దీవరాఽలోకినీనామ్
ఆక్రమ్యాక్రమ్య రూపం ఝడితి న జరయా లుప్యతే ప్రేయసీనామ్ 28

రాగస్యాగారమేకం నరకశతమహాదుఃఖసంప్రాప్తిహేతుః
మోహస్యోత్పత్తిబీజం జలధరపటలం జ్ఞానతారాఽధిపస్య
కన్దర్పస్యైకమిత్రం ప్రకటితవివిధస్పష్టదోషప్రబన్ధమ్
లోకేఽస్మిన్ న హ్యనర్థవ్రజకులభవనం యౌవనాదన్యదస్తి 29

శృఙ్గారద్రుమనీరదే ప్రసృమరక్రీడారసస్రోతసి
ప్రద్యుమ్నప్రియబాన్ధవే చతురవాఙ్ముక్తాఫలోదన్వతి
తన్వీనేత్రచకోరపార్వణవిధౌ సౌభాగ్యలక్ష్మీనిధౌ
ధన్యః కోఽపి న విక్రియాం కలయతే ప్రాప్తే నవే యౌవనే 30

సంసారేఽస్మిన్నసారే కునృపతిభవనద్వారసేవావలమ్బ-
వ్యాసఙ్గధ్వస్తధైర్యం కథమమలధియో మానసం సన్నిదధ్యుః
యద్యేతాః ప్రోద్యదిన్దుద్యుతినిచయభృతో న స్యురమ్భోజనేత్రాః
ప్రేఙ్ఖత్కాఞ్చీకలాపాః స్తనభరవినమన్మధ్యభాగాస్తరుణ్యః 31

సిద్ధాధ్యాసితకన్దరే హరవృషస్కన్ధావరుగ్ణద్రుమే
గఙ్గాధౌతశిలాతలే హిమవతః స్థానే స్థితే శ్రేయసి
కః కుర్వీత శిరః ప్రణామమలినం మ్లానం మనస్వీ జనః ?
యద్విత్రస్తకురఙ్గశాబనయనా న స్యుః స్మరాస్త్రం స్త్రియః 32

సంసార తవ పర్యన్తపదవీ న దవీయసీ
అన్తరా దుస్తరా న స్యుర్యది తే మదిరేక్షణాః 33

పక్షద్వయనిరూపణమ్

దిశ వనహరిణేభ్యో వంశకాణ్డచ్ఛవీనామ్
కబలముపలకోటిచ్ఛిన్నమూలం కుశానామ్
శకయువతికపోలాపాణ్డుతామ్బూలవల్లీ
దలమరుణనఖాగ్రైః పాటితం వా వధూభ్యః 34

అసారాః సన్త్వేతే విరతివిరసా వాఽథ విషయా
జుగుప్స్యన్తాం యద్వా నను సకలదోషాస్పదమితి
తథాఽప్యేతద్భూమౌ న హి పరహితాత్పుణ్యమధికమ్
నచాఽస్మిన్ సంసారే కువలయదృశో రమ్యమపరమ్

మాత్సర్యముత్సార్య విచార్య కార్య-
మార్యాస్సమర్యాదమిదం వదన్తు
సేవ్యా నితమ్బాః కిము భూధరాణామ్-?
ఉత స్మరస్మేరవిలాసినీనామ్ ? 36

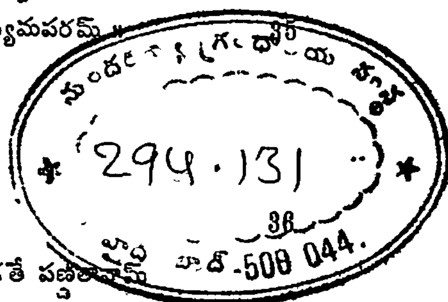

సంసారే స్వప్నసారే పరిణతితరలే ద్వే గతే పణ్డితానామ్
తత్త్వజ్ఞానామృతామ్భఃప్లవలులితధియాం యాతు కాలః కథంచిత్
నో చేన్ముగ్ధాఙ్గనానాం స్తనజఘనఘనాభోగసమ్భోగినీనామ్
స్థూలోపస్థస్థలీషు స్థగితకరతలస్పర్శలీలోద్యమానామ్ 37

ఆవాసః క్రియతాం గాఙ్గే పాపహారిణి వారిణి
స్తనద్వయే తరుణ్యా వా మనోహారిణి హారిణి 38

కిమిహ బహుభిరుక్తైర్యుక్తిశూన్యైః ప్రలాపైః
ద్వయమిహ పురుషాణాం సర్వదా సేవనీయమ్
అభినవమదలీలాలాలసం సున్దరీణామ్
స్తనభరపరిఖిన్నం యౌవనం వా వనం వా 39

సత్యం జనా వచ్మి న పక్షపాతాల్లోకేషు సర్వేష్వపి తథ్యమేతత్
నాన్యన్మనోహారి నితమ్బినీభ్యో దుఃఖస్య హేతుర్న హి కశ్చిదన్యః 40

స్త్రీగర్హణమ్

కాన్తేత్యుత్పలలోచనేతి విపులశ్రోణీభరేత్యుత్సుకః
పీనోత్తుఙ్గపయోధరేతి సుముఖామ్భోజేతి సుభ్రూరితి
దృష్ట్వా ముహ్యతి మోదతేఽభిరమతే ప్రస్తౌతి విద్వానితి
ప్రత్యక్షాశుచిభస్త్రికాం స్త్రియమహో మోహస్య దుశ్చేష్టితమ్" 41

స్మృతా భవతి తాపాయ దృష్టా చోన్మాదకారిణీ
స్పృష్టా భవతి మోహాయ సా నామ దయితా కథమ్ 42

తావదేవామృతమయీ యావల్లోచనగోచరా
చక్షుష్పథాదతీతా తు విషాదప్యతిరిచ్యతే 43

నామృతం న విషం కిఞ్చిదేకాం త్యక్త్వా నితమ్బినీమ్
సైవామృతలతా రక్తా విరక్తా విషవల్లరీ 44

ఆవర్తస్సంశయానామవినయభవనం పత్తనం సాహసానామ్
దోషాణాం సన్నిధానం కపటశతమయం క్షేత్రమప్రత్యయానామ్
స్వర్గద్వారస్య విఘ్నో నరకపురముఖం సర్వమాయాకరణ్డమ్
స్త్రీయన్త్రం కేన సృష్టం విషమమృతమయం ప్రాణిలోకస్య పాశః 45

నో సత్యేన మృగాఙ్క ఏష వదనీభూతో న చేన్దీవర-
ద్వన్ద్వం లోచనతాం గతం న కనకైరప్యఙ్గయష్టిః కృతా
కిన్త్వేవం కవిభిః ప్రతారితమనాస్తత్త్వం విజానన్నపి
త్వఙ్మాంసాస్థిమయం వపుర్మృగదృశాం మన్దో జనస్సేవతే 46

లీలావతీనాం సహజాః స్వభావాః
త ఏవ మూధస్య హృది స్ఫురన్తి
రాగో నలిన్యా హి నిసర్గసిద్ధః
తత్ర భ్రమత్యేవ యుధా-షడఙ్ఘ్రిః 47

యదేతత్పూర్ణేన్దుద్యుతిహరముదారాఽకృతి పరమ్
ముఖాబ్జం తన్వఙ్గ్యాః కిల వసతి యత్రాధరమధు
ఇదం తత్కిం పాకద్రుమఫలమిదానీమతిరసమ్
వ్యతీతేఽస్మిన్ కాలే విషమివ భవిష్యత్యసుఖదమ్ 48

ఉన్మీలత్త్రివలీతరఙ్గవలయా ప్రోత్తుఙ్గపీనస్తన
ద్వన్ద్వేనోద్యతచక్రవాకయుగలా వక్త్రామ్బుజోద్భాసినీ
కాన్తాఽఽకారధరా నదీయమభితః క్రూరాశయా నేష్యతే
సంసారార్ణవమజ్జనం యది తదా దూరేణ సన్త్యజ్యతామ్ 9 4

జల్పన్తి సార్ధమన్యేన పశ్యన్త్యన్యం సవిభ్రమాః
హృద్గతం చిన్తయన్త్యన్యం ప్రియః కో నామ యోషితామ్ 50

అపసర సఖే! దూరాదస్మాత్కటాక్షవిషానలాత్
ప్రకృతివిషమాద్యోషిత్సర్పాద్విలాసఫణాభృతః
ఇతరఫణినా దష్టశ్శక్యశ్చికిత్సితుమౌషధై-
శ్చతురవనితాభోగిగ్రస్తం త్యజన్తి హి మన్త్రిణః 51

విస్తారితం మకరకేతనధీవరేణ
స్త్రీసంజ్ఞితం బడిశమత్ర భవామ్బురాశౌ
యేనాచిరాత్తదధరామిషలోలమర్త్య-
మత్స్యాన్వికృష్య విపచత్యనురాగవహ్నౌ 52

కామినీకాయకాన్తారే కుచపర్వతదుర్గమే
మా సఞ్చర మనఃపాన్థ! తత్రాఽఽస్తే స్మరతస్కరః 53

వ్యాదీర్ఘేణ చలేన వక్రగతినా తేజస్వినా భోగినా
నీలాబ్జద్యుతినాఽహినా వరమహం దష్టో న తచ్చక్షుషా

దష్టే సన్తి చికిత్సకా దిశిదిశి ప్రాయేణ ధర్మార్థినో
ముగ్ధాక్షీక్షణవీక్షితస్య న హి మే వైద్యో న వాఽప్యౌషధమ్ 54

ఇహ హి మధురగీతం నృత్తమేతద్రసోఽయమ్
స్ఫురతి పరిమలోఽసౌ స్పర్శ ఏష స్తనానామ్
ఇతి హతపరమార్థైరింద్రియైర్భ్రామ్యమాణః
స్వహితకరణధూర్తైః పఞ్చభిర్వఞ్చితోఽస్మి 55

న గమ్యో మన్త్రాణాం న చ భవతి భైషజ్యవిషయః
న చాపి ప్రధ్వంసం వ్రజతి వివిధైః శాంతికశతైః
భ్రమావేశాదఙ్గే కమపి విదధద్భృఙ్గమసకృత్
స్మరాపస్మారోఽయం భ్రమయతి దృశం ఘూర్ణయతి చ 56

జాత్యన్ధాయ చ దుర్ముఖాయ చ జరాజీర్ణాఖిలాఙ్గాయ చ
గ్రామీణాయ చ దుష్కులాయ చ గలత్కుష్ఠాభిభూతాయ చ
యచ్ఛన్తీషు మనోహరం నిజవపుర్లక్ష్మీలవశ్రద్ధయా
పణ్యస్త్రీషు వివేకకల్పలతికాశస్త్రీషు రజ్యేత కః? 57

వేశ్యాఽసౌ మదనజ్వాలా రూపేన్ధనసమేధితా
కామిభిర్యత్ర హూయన్తే యౌవనాని ధనాని చ 58

కశ్చుమ్బతి కులపురుషో వేశ్యాఽధరపల్లవం మనోజ్ఞమపి
జార-భట-చోర-చేటక-నట-విట-నిష్ఠీవనశరావమ్ 59

మధు తిష్ఠతి వాచి యోషితాం హృది హాలహలమేవ కేవలమ్
అత ఏవ నిపీయతేఽధరో హృదయం ముష్టిభిరేవ తాడ్యతే 60

దుర్విరక్తపద్ధతిః

ధన్యాస్త ఏవ చపలాఽయతలోచనానామ్
తారుణ్యదర్పఘనపీనపయోధరాణామ్
క్షామోదరోపరిలసత్త్రివలీలతానామ్
దృష్ట్వాఽఽకృతిం వికృతిమేతి మనో న యేషామ్ 61

బాలే లీలాముకులితమమీ మన్థరా దృష్టిపాతాః
కిం క్షిప్యన్తే విరమ విరమ వ్యర్థ ఏష శ్రమస్తే।
సమ్ప్రత్యన్యే వయముపరతం బాల్యమాస్థా వనాన్తే
క్షీణో మోహస్తృణమివ జగజ్జాలమాలోకయామః 62

ఇయం బాలా మాం ప్రత్యనవరతమిన్దీవరదల-
ప్రభాచోరం చక్షుః క్షిపతి కిమభిప్రేతమనయా
గతో మోహోఽస్మాకం స్మరకుసుమబాణవ్యతికర-
జ్వరజ్వాలా శాన్తా తదపి న వరాకీ విరమతి 63

రే! కన్దర్ప కరం కదర్థయసి కిం కోదణ్డటఙ్కారితైః
రే! రే! కోకిల కోమలైః కలరవైః కిం వా వృథా జల్పసి
ముగ్ధే! స్నిగ్ధవిదగ్ధముగ్ధమధురైర్లోలైః కటాక్షైరలమ్
చేతశ్చుమ్బితచన్ద్రచూడచరణధ్యానామృతం వర్తతే 64

విరహేఽపి సఙ్గమః ఖలు పరస్పరం సఙ్గతం యేషామ్
హృదయమపి విఘటితం చేత్ సఙ్గో విరహం విశేషయతి 65

కిం గతేన యది సా న జీవతి? ప్రాణితి ప్రియతమా తథాఽపి కిమ్?
ఇత్యుదీక్ష్య నవమేఘమాలికాం న ప్రయాతి పథికః స్వమన్దిరమ్ 66

విరమత బుధా యోషిత్సఙ్గాత్సుఖాత్క్షణభఙ్గురాత్
కురుత కరుణా-మైత్రీ-ప్రజ్ఞా-వధూజనసఙ్గమమ్
న ఖలు నరకే హారాక్రాన్తం ఘనస్తనమణ్డలమ్
శరణమథవా శ్రోణీబిమ్బం రణన్మణిమేఖలమ్ 67

యదాఽఽసీదజ్ఞానం స్మరతిమిరసఞ్చారజనితమ్
తదా దృష్టం నారీమయమిదమశేషం జగదితి।
ఇదానీమస్మాకం పటుతరవివేకాఞ్జనజుషామ్
సమీభూతా దృష్టిస్త్రిభువనమపి బ్రహ్మ మనుతే 68

తావదేవ కృతినాం హృది స్ఫురత్యేష నిర్మలవివేకదీపకః
యావదేవ న కురఙ్గచక్షుషాం తాడ్యతే చపలలోచనాఞ్చలైః 69

వచసి భవతి సఙ్గత్యాగముద్దిశ్య వార్తా
శ్రుతిముఖరముఖానాం కేవలం పణ్డితానామ్
జఘనమరుణరత్నగ్రన్థికాఞ్చీకలాపమ్
కువలయనయనానాం కో విహాతుం సమర్థః 70

సపరప్రతారకోఽసౌ నిన్దతి యోఽలీకపణ్డితో యువతీః
యస్మాత్తపసోఽపి ఫలం స్వర్గః స్వర్గేఽపి చాప్సరసః 71

మత్తేభకుమ్భదలనే భువి సన్తి శూరాః
కేచిత్ప్రచణ్డమృగరాజవధేఽపి దక్షాః
కింతు బ్రవీమి బలినాం పురతః ప్రసహ్య
కన్దర్పదర్పదలనే విరలా మనుష్యాః 72

సన్మార్గే తావదాస్తే ప్రభవతి పురుషస్తావదేవేంద్రియాణామ్
లజ్జాం తావద్విధత్తే వినయమపి సమాలమ్బతే తావదేవ
భ్రూచాపాఽకృష్టముక్తాః శ్రవణపథగతా నీలపక్ష్మాణ ఏతే
యావల్లీలావతీనాం న హృది ధృతిముషో దృష్టిబాణాః పతన్తి 73

ఉన్మత్తప్రేమసంరమ్భాదారభన్తే యదఙ్గనాః
తత్ర ప్రత్యూహమాధాతుం బ్రహ్మాఽపి ఖలు కాతరః 74

తావన్మహత్త్వం పాణ్డిత్యం కులీనత్వం వివేకితా
యావజ్జ్వలతి నాఙ్గేషు హతః పఞ్చేషుపావకః 75

శాస్త్రజ్ఞోఽపి ప్రగుణితనయోఽప్యాత్తబోధోఽపి బాఢమ్
సంసారేఽస్మిన్ భవతి విరలో భాజనం సద్గతీనామ్
యేనైతస్మిన్నిరయనగరద్వారముద్ఘాటయన్తీ
వామాక్షీణాం భవతి కుటిలా భ్రూలతా కుఞ్చికేవ 76

కృశః కాణః ఖఞ్జః శ్రవణరహితః పుచ్ఛవికలో
వ్రణీ పూయక్లిన్నః క్రిమికులశతైరావృతతనుః
క్షుధాక్షామో జీర్ణః పిఠరకకపాలార్పితగలః
శునీమన్వేతి శ్వా హతమపి చ హన్త్యేవ మదనః 77

స్త్రీముద్రాం కుసుమాయుధస్య జయినీం సర్వార్థసమ్పత్కరీమ్
యే మూఢాః ప్రవిహాయ యాన్తి కుధియో మిథ్యాఫలాన్వేషిణః
తే తేనైవ నిహత్య నిర్దయతరం నగ్నీకృతా ముణ్డితాః
కే చిత్పఞ్చశిఖీకృతాశ్చ జటిలాః కాపాలికాశ్చాపరే 78

విశ్వామిత్ర-పరాశరప్రభృతయో వాతామ్బుపర్ణాశనాః
తేఽపి స్త్రీముఖపఙ్కజం సులలితం దృష్ట్వైవ మోహం గతాః
శాల్యన్నం సఘృతం పయోదధియుతం యే భుఞ్జతే మానవాః
తేషామిన్ద్రియనిగ్రహో యది భవేద్విన్ధ్యః ప్లవేత్సాగరే 79

ఋతువర్దనమ్

పరిమలభృతో వాతాః శాఖా నవాఙ్కురకోటయో
మధురవిధురోత్కణ్ఠా వాచః ప్రియాః పికపక్షిణామ్
విరలవిరలస్వేదోద్గారా వధూవదనేన్దవః
ప్రసరతి మధౌ ధాత్ర్యాం జాతో న కస్య గుణోదయః 80

మధురయం మధురైరపి కోకిలాకలరవైర్మలయస్య చ వాయుభిః
విరహిణః ప్రహిణస్తి శరీరిణో విపది హన్త! సుధాఽపి విషాయతే 81

ఆవాసః కిలికిఞ్చితస్య దయితాః పార్శ్వే విలాసాలసాః
కర్ణే కోకిలకామినీకలరవః స్మేరో లతామణ్డపః
గోష్ఠీ సత్కవిభిః సమం కతిపయైః ముగ్ధాః సితాంశోః కరాః
కేషాం చిత్సుఖయన్తి చాత్ర హృదయే చైత్రే విచిత్రాః స్రజః 82

పాన్థస్త్రీవిరహానలాఽఽహుతికలా మాతన్వతీ మఞ్జరీ
మాకన్దేషు పికాఙ్గనాభిరధునా సోత్కణ్ఠమాలోక్యతే
అల్పాస్తే నవపాటలాపరిమలప్రాగ్భారపాటచ్చరా
వాన్తి క్లాన్తివితానతానవకృతః శ్రీఖణ్డశైలానిలాః 83

ప్రథితః ప్రణయవతీనాం తావత్పదమానోతు హృది మానః
భవతి న యావచ్చన్దనతరుసురభిర్మలయ పవమానః 84

సహకారకుసుమకేసరనికరభరాఽఽమోదమూర్ఛితదిగన్తే
మధుర మధువిధురమధుపే మధౌ భవేత్కస్య నోత్కణ్ఠా? 85

అచ్ఛాచ్ఛచన్దనరసాఽర్ద్రతరా మృగాక్ష్యో
ధారాగృహాణి కుసుమాని చ కౌముదీ చ
మన్దో మరుత్ సుమనసః శుచి హర్మ్యపృష్ఠమ్
గ్రీష్మే మదం చ మదనం చ వివర్ధయన్తి 86

స్రజో హృద్యాఽఽమోదా వ్యజనపవనశ్చన్ద్రకిరణాః
పరాగః కాసారో మలయజరజః సీధు విశదమ్
శుచిః సౌధోత్సఙ్గః ప్రతను వసనం పఙ్కజదృశో
నిదాఘర్తావేతత్ సుఖముపలభన్తే సుకృతినః 87

సుధాశుభ్రం ధామ స్ఫురదమలరశ్మిః శశధరః
ప్రియావక్త్రామ్భోజం మలయజరసశ్చాతిసురభిః
స్రజో హృద్యాఽఽమోదాస్తదిద మఖిలం రాగిణి జనే
కరోత్యన్తఃక్షోభం న తు విషయసంసర్గవిముఖే 88

తరుణీవేషోద్దీపితకామా వికసజ్జాతీపుష్పసుగన్ధిః
ఉన్నతపీనపయోధరభారా ప్రావృట్ తనుతే కస్య న హర్షమ్? 89

వియదుపచితమేఘం భూమయః కన్దలిన్యో
నవకుటజకదమ్బాఽఽమోదినో గంధవాహాః
శిఖికులకలకేకారావరమ్యా వనాన్తాః
సుఖినమసుఖినం వా సర్వముత్కణ్ఠయన్తి 90

ఉపరిఘనం ఘనపటలం తిర్యగ్గిరయోఽపి నర్తితమయూరాః
క్షితిరపి కన్దలధవలా దృష్టిం పథికః క్వ పాతయతి? 91

ఇతో విద్యుద్వల్లీవిలసితమితః కేతకితరోః
స్ఫురన్ గన్ధః ప్రోద్యజ్జలదనినదస్ఫూర్జితమితః
ఇతః కేకిక్రీడాకలకలరవః పక్ష్మలదృశామ్
కథం యాస్యన్త్యేతే విరహదివసాః సమ్భృతరసాః 92

అసూచీసంచారే తమసి నభసి ప్రౌఢజలద—
ధ్వనిప్రాజ్ఞంమన్యే పతతి పృషతానాం చ నిచయే

ఇదం సౌదామన్యాః కనకకమనీయం విలసితమ్
ముదం చ మ్లానిం చ ప్రథయతి పథిస్స్వైరసుదృశామ్ 93

ఆసారేణ న హర్మ్యతః ప్రియతమైర్యాతుం బహిశ్శక్యతే
శీతోత్కమ్పనిమిత్తమాయతదృశా గాఢం సమాలిఙ్గ్యతే
జాతాః శీకరశీతలాశ్చ మరుతో రత్యన్తఖేదచ్ఛిదో
ధన్యానాం బత దుర్దినం సుదినతాం యాతి ప్రియాసఙ్గమే 94

అర్ధం సుప్త్వా నిశాయాః సరభససురతాఽయాససన్నశ్లథాఙ్గః
ప్రోద్భూతాసహ్యతృష్ణో మధుమదనిరతో హర్మ్యపృష్ఠే వివిక్తే
సమ్భోగక్లాన్తకాన్తాశిథిలభుజలతావర్జితం కర్కరీతో
జ్యోత్స్నాభిన్నాచ్ఛధారం న పిబతి సలిలం శారదం మన్దభాగ్యః 95

హేమన్తే దధిదుగ్ధసర్పిరశనా మాఞ్జిష్ఠవాసోభృతః
కాశ్మీరద్రవసాన్ద్రదిగ్ధవపుషః ఖిన్నా విచిత్రై రతైః
వృత్తోరుస్తన కామినీజనకృతాఽశ్లేషా గృహాభ్యన్తరే
తామ్బూలీదలపూగపూరితముఖా ధన్యాః సుఖం శేరతే 96

ప్రోద్యత్ప్రౌఢప్రియఙ్గుద్యుతిభృతి వికసత్కున్దమాద్య ద్ద్విరేఫే
కాలే ప్రాలేయవాతప్రచలవిలసితోదారమన్దారధామ్ని
యేషాం నో కణ్ఠలగ్నా క్షణమపి తుహినక్షోదదక్షా మృగాక్షీ
తేషామాయమయామా యమసదనసమా యామినీ యాతి యూనామ్ 97

చుమ్బన్తో గణ్డభిత్తీరలకవతి ముఖే సీత్కృతాన్యాదధానాః
వక్షస్సూత్కఞ్చుకేషు స్తనభరపులకోద్భేదమాపాదయన్తః
ఊరూనాకమ్పయన్తః పృథుజఘనతటా త్స్రంసయన్తోఽంశుకాని
వ్యక్తం కాన్తాజనానాం విటచరితభృతః శైశిరా వాన్తి వాతాః 98

కేశానాకులయన్ దృశో ముకులయన్ వాసో బలాదాక్షిపన్
ఆతన్వన్ పులకోద్గమం ప్రకటయన్నఙ్గేషు కమ్పం శనైః
వారంవారముదారసీత్కృతకృతో దన్తచ్ఛదాన్ పీడయన్
ప్రాయః శైశిర ఏష సమ్ప్రతి మరుత్ కాన్తాసు కాన్తాయతే 99

ఇతి భర్తృహరిసుభాషితే
శృఙ్గారశతకం సమ్పూర్ణమ్

శ్రీః

వైరాగ్యశతకమ్

తృష్ణాదూషణమ్

చూడోత్తంసిత చన్ద్రచారుకలికాచంచచ్ఛిఖాభాస్వరో
లీలాదగ్ధవిలోలకామశలభశ్శ్రేయోదశాఽగ్రే స్ఫురన్
అన్తస్స్ఫూర్జదపారమోహతిమిరప్రాగ్భారముచ్చాటయన్
చేతస్సద్మని యోగినాం విజయతే జ్ఞానప్రదీపో హరః 1

భ్రాన్తం దేశమనేకదుర్గవిషమం ప్రాప్తం న కిఞ్చిత్ఫలమ్
త్యక్త్వా జాతికులాభిమానముచితం సేవా కృతా నిష్ఫలా
భుక్తం మానవివర్జితం పరగృహేష్వాశంకయా కాకవ-
త్తృష్ణే జృమ్భసి పాపకర్మనిరతే! నాద్యాపి సన్తుష్యసి 2

ఉత్ఖాతం నిధిశఙ్కయా క్షితితలం ధ్మాతా గిరేర్ధాతవో
నిస్తీర్ణస్సరితాంపతిర్నృపతయో యత్నేన సన్తోషితాః
మన్త్రాఽఽరాధనతత్పరేణ మనసా నీతాః శ్మశానే నిశాః
ప్రాప్తః కాణవరాటకోఽపి న మయా తృష్ణే! సకామా భవ 3

ఖలాఽపాస్సోఢాః కథమపి తదారాధనపరై
ర్నిగృహ్యాన్తర్బాష్పం హసితమపి శూన్యేన మనసా
కృతో విత్తస్తమ్భప్రతిహతధియామఞ్జలిరపి
త్వమాశే! మోఘాశే! కిమపరమతో నర్తయసి మామ్ 4

అమీషాం ప్రాణానాం తులితబిసినీపత్ర పయసామ్
కృతే కిం నాస్మాభిర్విగళితవివేకై ర్వ్యవసితమ్
యదాఢ్యానామగ్రే ద్రవిణమదనిస్సంజ్ఞమనసామ్
కృతం వీతవ్రీడై ర్నిజగుణకథాసాతకమపి 5

క్షాన్తం న క్షమయా గృహోచితసుఖం త్యక్తం న సన్తోషతః-
సోఢా దుస్సహశీతవాతపవనక్లేశా న తప్తం తపః

ధ్యాతం విత్తమహర్నిశం నియమితప్రాణైర్న శమ్భోః పదమ్
తత్తత్కర్మ కృతం యదేవ మునిభిస్తైస్తైః ఫలైర్వఞ్చితాః 6

భోగా న భుక్తా వయమేవ భుక్తాః
తపో న తప్తం వయమేవ తప్తాః ।
కాలో న యాతో వయమేవ యాతాః
తృష్ణా న జీర్ణా వయమేవ జీర్ణాః 7

వలిభిర్ముఖమాక్రాన్తం పలితేనాఙ్కితం శిరః ।
గాత్రాణి శిథిలాయన్తే తృష్ణైకా తరుణాయతే 8

నివృత్తా భోగేచ్ఛా పురుషబహుమానోఽపి గలితః
సమానాస్స్వర్యాతాస్సపది సుహృదో జీవితసమాః
శనైర్యష్ట్యుత్థానం ఘనతిమిరరుద్ధే చ నయనే
అహో మూఢః కాయస్తదపి మరణాపాయచకితః 9

అశా నామ నదీ మనోరథజలా తృష్ణాతరఙ్గాఽఽకులా
రాగగ్రాహవతీ వితర్కవిహగా ధైర్యద్రుమధ్వంసినీ
మోహాఽవర్తసుదుస్తరాఽతిగహనా ప్రోత్తుఙ్గచిన్తాతటీ
తస్యాః పారగతా విశుద్ధమనసో నన్దన్తి యోగీశ్వరాః 10

విషయపరిత్యాగవిడంబనమ్

న సంసారోత్పన్నం చరితమనుపశ్యామి కుశలమ్
విపాకః పుణ్యానాం జనయతి భయం మే విమృశతః
మహద్భిః పుణ్యౌఘైశ్చిరపరిగృహీతాశ్చ విషయా
మహాన్తో జాయంతే వ్యసనమివ దాతుం విషయిణామ్ 11

అవశ్యం యాతారశ్చిరతరముషిత్వాఽపి విషయా
వియోగే కో భేదస్త్యజతి స జనో యత్స్వయమమూన్
వ్రజంతస్స్వాతంత్ర్యాదతులపరితాపాయ మనసః
స్వయం త్యక్తా హ్యేతే శమసుఖమనన్తం విదధతి 12

బ్రహ్మజ్ఞానవివేకనిర్మలధియః కుర్వన్త్యహో । దుష్కరమ్
యన్ముంచన్త్యుపభోగభాఞ్జ్యపి ధనాన్యేకాన్తతో నిస్స్పృహాః

న ప్రాప్తాన్న పురా న సంప్రతి న చ ప్రాప్తౌ దృఢప్రత్యయాన్
వాఞ్ఛామాత్రపరిగ్రహాన్యపి పరం త్యక్తుం న శక్తా వయమ్ 13

ధన్యానాం గిరికందరేషు వసతాం జ్యోతిః పరం ధ్యాయితామ్
ఆనన్దాశ్రుకణాన్ పిబన్తి శకునా నిశ్శఙ్కమఙ్కేశయాః
అస్మాకం తు మనోరథోపరచితప్రాసాద-వాపీతట-
క్రీడాకాననకేళికౌతుకజుషామాయుః పరం క్షీయతే 14

భిక్షాఽశనం తదపి నీరసమేకవారమ్
శయ్యా చ భూః పరిజనో నిజదేహమాత్రమ్
వస్త్రం విశీర్ణశతఖణ్డమయీ చ కన్థా
హా! హా! తథాఽపి విషయా న పరిత్యజన్తి 15

స్తనౌ మాంసగ్రంథీ కనకకలశావిత్యుపమితౌ
ముఖం శ్లేష్మాగారం తదపి చ శశాఙ్కేన తులితమ్
స్రవన్మూత్రక్లిన్నం కరివరశిరస్స్పర్ధి జఘనమ్
ముహుర్నిన్ద్యం రూపం కవిజనవిశేషైర్గురుకృతమ్ 16

ఏకో రాగిషు రాజతే ప్రియతమాదేహార్ధహారీ హరో
నీరాగేషు జనో విముక్తలలనాసఙ్గో న యస్మాత్పరః
దుర్వారస్మరబాణపన్నగవిషవ్యావిద్ధముగ్ధో జనః
శేషః కామవిడంబితాన్న విషయాన్ భోక్తుం న మోక్తుం క్షమః 17

అజానన్ దాహాత్మ్యం పతతు శలభో తీవ్రదహనే
స మీనోఽప్యజ్ఞానాద్బడిశయుతమశ్నాతు పిశితమ్
విజానన్తోఽప్యేతే వయమిహ విపజ్జాలజటిలాన్
న ముఞ్చామః కామానహహ! గహనో మోహమహిమా । 18

తృషా శుష్యత్యాస్యే పిబతి సలిలం శీతమధురమ్
క్షుధాఽర్తశ్శాల్యన్నం కబళయతి మాంసాఽదికలితమ్
ప్రదీప్తే కామాగ్నౌ సుదృఢతరమాలిఙ్గతి వధూమ్
ప్రతీకారం వ్యాధేస్సుఖమితి విపర్యస్యతి జనః 19

తుఙ్గం వేశ్మ సుతాస్సతామభిమతాః సఙ్ఖ్యాఽతిగాస్సంపదః
కల్యాణీ దయితా వయశ్చ నవమిత్యజ్ఞానమూఢో జనః
మత్వా విశ్వమనశ్వరం నివిశతే సంసారకారాగృహే
సన్దృశ్య క్షణభఙ్గురం తదఖిలం ధన్యస్తు సన్న్యస్యతి 20

యాచ్ఞాదైన్యదూషణమ్

దీనాదీనముఖైస్స దైవశిశుకైరాకృష్టజీర్ణాంబరా
క్రోశద్భిః క్షుధితైర్నిరన్నవిధురా దృశ్యా న చేద్గేహినీ,
యచ్ఞాభఙ్గభయేన గద్గదగళత్రుట్యద్విలీనాక్షరమ్
కో దేహీతి వదేత్ స్వదగ్ధజరరస్యార్ధే మనస్వీ పుమాన్ 21

అభిమతమహామానగ్రన్థిప్రభేద పటీయసీ
గురుతరగుణగ్రామమ్భోజస్ఫుటోజ్జ్వలచన్ద్రికా
విపులవిలసల్లజ్జావల్లీవితానకురారికా
జరరపిరరీదుష్పూరేయం కరోతి విడమ్బనామ్ 22

పుణ్యే గ్రామే వనే వా మహతి సితపటచ్ఛన్నపాలీం కపాలీమ్
ఆదాయ న్యాయగర్భద్విజహుతహుతభుగ్ధూమ ధూమ్రోపకణ్ఠే
ద్వారంద్వారం ప్రవిష్టో వరముదరదరీపూరణాయ క్షుధార్తో
మానీ ప్రాణైస్సనాథో న పునరనుదినం తుల్యకుల్యేషు దీనః 23

గఙ్గాతరఙ్గకణశీకరశీతలాని విద్యాధరాధ్యుషితచారుశిలాతలాని
స్థానాని కిం హిమవతః ప్రలయం గతాని యత్సావమానపరపిణ్డరతా
మనుష్యాః 24

కిం కన్దాః కన్దరేభ్యః ప్రళయముపగతా నిర్ఝరా వా గిరిభ్యః
ప్రధ్వస్తా వా తరుభ్యస్సరఫలభృతో వల్కలిన్యశ్చ శాఖాః
వీక్ష్యన్తే యన్ముఖాని ప్రసభమపగతప్రశ్రయాణాం ఖలానామ్
దుఃఖాప్తస్వల్పవిత్తస్మయపవనవశానర్తితభ్రూలతాని 25

పుణ్యైర్మూలఫలైః ప్రియే ! ప్రణయినీం వృత్తిం కురుష్వాధునా
భూశయ్యాం నవపల్లవైరకృపణైరుత్తిష్ఠ యామో వయమ్

క్షుద్రాణామవివేకమూఢ మనసాం యత్రేశ్వరాణాం సదా
విత్తవ్యాధివికార విహ్వలగిరాం నామాపి న శ్రూయతే 26

ఫలం స్వేచ్ఛాలభ్యం ప్రతివనమఖేదం క్షితిరుహామ్
పయః స్థానే స్థానే శిశిరమధురం పుణ్యసరితామ్
మృదుస్పర్శా శయ్యా సులలితలతాపల్లవమయీ
సహన్తే సన్తాపం తదపి ధనినాం ద్వారి కృపణాః 27

యే వర్తన్తే ధనపతిపురః ప్రార్థనాదుఃఖభాజో
యే చాల్పత్వం దధతి విషయాక్షేపపర్యస్తబుద్ధేః
తేషామన్తః స్ఫురితహసితం వాసరాణాం స్మరేయమ్
ధ్యానచ్ఛేదే శిఖరికుహరగ్రావశయ్యానిషణ్ణః 28

యే సన్తోషనిరన్తరప్రముదితాస్తేషాం న భిన్నా ముదో
యేత్వన్యే ధనలుబ్ధసఙ్కులధియస్తేషాం న తృష్ణా హతా
ఇత్థం కస్య కృతే కృతస్స విధినా తాదృక్పదం సమ్పదామ్
స్వాఽత్మన్యేవ సమాప్తహేమమహిమా మేరుర్న మే రోచతే 29

భిక్షాఽఽహార మదైన్య మప్రతిసుఖం భీతిచ్ఛిదం సర్వతో
దుర్మాత్సర్యమదాభిమాన మథనం దుఃఖౌఘవిధ్వంసనమ్
సర్వత్రాన్వహమప్రయత్నసులభం సాధుప్రియం పావనమ్
శంభోస్సత్రమవార్య మక్షయనిధిం శంసన్తి యోగీశ్వరాః 30

భో గా స్థై ర్య వ ర్ణ న మ్

భోగే రోగభయం కులే చ్యుతిభయం విత్తే నృపాలాద్భయమ్
మానే దైన్యభయం బలే రిపుభయం రూపే జరాయా భయమ్
శాస్త్రే వాదిభయం గుణే ఖలభయం కాయే కృతాన్తాద్భయమ్
సర్వం వస్తు భయాన్వితం భువి నృణాం వైరాగ్యమేవాభయమ్ 31

ఆక్రాన్తం మరణేన జన్మ జరయాచాత్యుజ్జ్వలం యౌవనమ్
సన్తోషో ధనలిప్సయా శమసుఖం ప్రౌఢాఽఙ్గనావిభ్రమైః
లోకైర్మత్సరిభిర్గుణా వనభువో వ్యాళైర్నృపా దుర్జనైః
అస్థైర్యేణ విభూతయోఽప్యుపహతా గ్రస్తం న కిం కేన వా 32

ఆధివ్యాధిశతైర్జనస్య వివిధైరారోగ్యమున్మూల్యతే
లక్ష్మీర్యత్ర పతన్తి తత్ర వివృతద్వారా ఇవ వ్యాపదః
జాతం జాతమవశ్యమాశు వివశం మృత్యుః కరోత్యాత్మసాత్
తత్కిం తేన నిరఙ్కుశేన విధినా యన్నిర్మితం సుస్థిరమ్ 33

భోగాస్తుఙ్గతరఙ్గభఙ్గతరలాః ప్రాణాః క్షణధ్వంసినః
స్తోకాన్యేవ దినాని యౌవనసుఖస్ఫూర్తిః ప్రియా సుస్థితా
తత్సంసారమసారమేవ నిఖిలం బుద్ధ్వా బుధా బోధకా
లోకానుగ్రహపేశలేన మనసా యత్నస్సమాధీయతామ్ 34

భోగా మేఘవితానమధ్యవిలసత్సౌదామనీచఞ్చలా
ఆయుర్వాయువిఘట్టితాబ్జపటలీలీనామ్బువద్భఙ్గురమ్
లోలా యౌవనలాలసాస్తనుభృతామిత్యాకలయ్య ద్రుతమ్
యోగే ధైర్యసమాధిసిద్ధిసులభే బుద్ధిం విదధ్వం బుధాః 35

ఆయుః కల్లోలలోలం కతిపయదివసస్థాయినీ యౌవనశ్రీః
అర్థాః సఙ్కల్పకల్పా ఘనసమయతటిద్విభ్రమా భోగపూగాః
కణ్ఠాఽశ్లేషోపగూఢం తదపి చ న చిరం యత్ప్రియాభిః ప్రణీతమ్ః
బ్రహ్మణ్యాసక్తచిత్తా భవత భవభయామ్భోధిపారం తరీతుమ్ 36

కృచ్ఛ్రేణామేధ్యమధ్యే నియమితతనుభిః స్థీయతే గర్భవాసే
కాన్తావిశ్లేషదుఃఖవ్యతికరవిషమో యౌవనే చోపభోగః
వామాక్షీణామవజ్ఞావిహసితవసతిర్వృద్ధభావోఽప్యసాధుః
సంసారే రే మనుష్యా వదత యది సుఖం స్వల్పమప్యస్తి కిఞ్చిత్? 37

వ్యాఘ్రీవ తిష్ఠతి జరా పరితర్జయన్తీ రోగాశ్చ శత్రవ ఇవ ప్రహరన్తి దేహమ్
ఆయుః పరిస్రవతి భిన్నఘటాదివామ్భో లోకస్తథాఽప్యహితమాచరతీతి చిత్రమ్ 38

భోగా భఙ్గురవృత్తయో బహువిధాస్తైరేవ చాయం భవః
తత్కస్యేహ కృతే పరిభ్రమత రే లోకాః కృతం చేష్టితైః

ఆశాపాశశతోపశాన్తివిశదం చేతస్సమాధీయతామ్
కామోత్పత్తివశాత్ స్వధామని యది శ్రద్ధేయమస్మద్వచః 39

బ్రహ్మేన్ద్రాదిమరుద్గణాంస్తృణకణాన్యత్ర స్థితో మన్యతే
యత్స్వాదాద్విరసా భవన్తి విభవాస్త్రైలోక్యరాజ్యాఽదయః ।
భోగః కోఽపి స ఏక ఏవ పరమో నిత్యోదితో జృమ్భతే
భో సాధో ! క్షణభఙ్గురే తదితరే భోగే రతిం మా కృథాః 40

కాలమహిమానువర్ణనమ్

సా రమ్యా నగరీ మహాన్ స నృపతిస్సామంతచక్రం చ తత్
పార్శ్వే తస్య చ సా విదగ్ధపరిషత్తాశ్చన్ద్రబిమ్బాఽననాః,
ఉద్వృత్తస్స చ రాజపుత్రనివహస్తే వన్దినస్తాః కథాః
సర్వం యస్య వశాదగాత్స్మృతిపథం కాలాయ తస్మై నమః 41

యత్రానేకే క్వచిదపి గృహే తత్ర తిష్ఠత్యథైకో
యత్రాప్యేకస్తదను బహవస్తత్ర నైకోఽపి చాన్తే
ఇత్థం చేమౌ రజనిదివసౌ దోలయన్ద్వావివాక్షౌ
కాలః కల్యో భువనఫలకే క్రీడతి ప్రాణిశారైః 42

ఆదిత్యస్య గతాఽగతైరహరహస్సఙ్క్షీయతే జీవితమ్
వ్యాపారైర్బహుకార్యభారగురుభిః కాలోఽపి న జ్ఞాయతే
దృష్ట్వా జన్మజరావిపత్తిమరణం త్రాసశ్చ నోత్పద్యతే
పీత్వా మోహమయీం ప్రమాదమదిరామున్మత్తభూతం జగత్ 43

రాత్రిస్సైవ పునస్స ఏవ దివసో మత్వా ముధా జన్తవో
ధావన్త్యుద్యమినస్తథైవ నిభృతప్రారబ్ధతత్తత్క్రియాః
వ్యాపారైః పునరుక్తభూతవిషయైరేవంవిధేనామునా
సంసారేణ కదర్థితా వయమహో ! మోహాన్న లజ్జామహే 44

న ధ్యాతం పదమీశ్వరస్య విధివత్సంసారవిచ్ఛిత్తయే
స్వర్గద్వారకవాటపాటనపటుర్ధర్మోఽపి నోపార్జితః
నారీపీనపయోధరోరుయుగలం స్వప్నేఽపి నాలిఙ్గితమ్
మాతుః కేవలమేవ యౌవనవనచ్ఛేదే కుఠారా వయమ్ 45

నాభ్యస్తా ప్రతివాదిబృన్దదమనీ విద్యా వినీతోచితా
ఖడ్గాగ్రైః కరికుమ్భపీరదలనైర్నాకం న నీతం యశః
కాన్తాకోమలపల్లవాధరరసః పీతో న చన్ద్రోదయే
తారుణ్యం గతమేవ నిష్ఫలమహో । శూన్యాఽలయే దీపవత్ 46

విద్యా నాధిగతా కలఙ్కరహితా విత్తం చ నోపార్జితమ్
శుశ్రూషాఽపి సమాహితేన మనసా పిత్రోర్న సమ్పాదితా
ఆలోలాఽయతలోచనాః ప్రియతమాస్స్వప్నేఽపి నాఽలిఙ్గితాః
కాలోఽయం పరపిణ్డలోలుపతయా కాకైరివ ప్రేరితః 47

వయం యేభ్యో జాతా శ్చిరపరిచితా ఏవ ఖలు తే
సమం యైస్సంవృద్ధాస్స్మృతివిషయతాం తేఽపి గమితాః
ఇదానీమేతే స్మః ప్రతిదివసమాసన్నపతనాః
గతాస్తుల్యావస్థాం సికతిలనదీతీరతరుభిః 48

ఆయుర్వర్షశతం నృణాం పరిమితం రాత్రౌ తదర్ధం గతమ్
తస్యార్ధస్య పరస్య చార్ధమపరం బాలత్వవృద్ధత్వయోః
శేషం వ్యాధివియోగదుఃఖసహితం సేవాఽఽదిభిర్నీయతే
జీవే వారితరఙ్గచఞ్చలతరే సౌఖ్యం కుతః ప్రాణినామ్ః 49

క్షణం బాలో భూత్వా క్షణమపి యువా కామరసికః
క్షణం విత్తైర్హీనః క్షణమపి చ సమ్పూర్ణవిభవః
జరాజీర్ణైరఙ్గైర్నట ఇవ వలీమణ్డితతనుః
నరస్సంసారాన్తే విశతి యమధానీయవనికామ్ 50

యతినృపతిసంవాదః

త్వం రాజా వయమప్యుపాసితగురుప్రజ్ఞాఽభిమానోన్నతాః
ఖ్యాతస్త్వం విభవైర్యశాంసి కవయో దిక్షు ప్రతన్వన్తి నః ।
ఇత్థం మానధనాతిదూరముభయో రప్యావయో రన్తరమ్
యద్యస్మాసు పరాఙ్ముఖోఽసి వయమప్యేకాన్తతో నిస్స్పృహాః 51

అర్థానామీశిషే త్వం వయమపి చ గిరామీశ్మహే యావదర్థమ్
శూరస్త్వం వాదిదర్పవ్యుపశమనవిధావక్షయం పాటవం నః

సేవన్తే త్వాం ధనాఽఢ్యా మతిమలహతయే మామపి శ్రోతుకామాః
మయ్యప్యాస్థా న తే చేత్త్వయి మమ నితరామేవ రాజన్య నాఽస్థా 52

వయమిహ పరితుష్టా వల్కలైస్త్వం దుకూలైః
సమ ఇవ పరితోషో నిర్విశేషో విశేషః
స తు భవతి దరిద్రో యస్య తృష్ణా విశాలా
మనసి చ పరితుష్టే కోఽర్థవాన్ కో దరిద్రః 53

ఫలమలమశనాయ స్వాదుపానాయ తోయమ్
క్షితిరపి శయనార్థం వాససే వల్కలం చ
నవధనమధుపానభ్రాన్తసర్వేన్ద్రియాణామ్
అవినయమనుమన్తుం నోత్సహే దుర్జనానామ్ 54

అశ్నీమహి వయం భిక్షామాశావాసో వసీమహి
శయీమహి మహీపృష్ఠే కుర్వీమహి కిమీశ్వరైః 55

న నటా న విటా న గాయకా వా న చ సభ్యేతరవాదచుఞ్చవః
నృప మీక్షితుమత్ర కే వయం స్తనభారాఽనమితా న యోషితః 56

విపులహృదయైరీశైరేతజ్జగజ్జనితం పురా
విధృతమపరైర్దత్తం చాన్యైర్విజిత్య తృణం యథా
ఇహ హి భువనాన్యన్యే ధీరాశ్చతుర్దశ భుఞ్జతే
కతిపయపురస్వామ్యే పుంసాం క ఏష మదజ్వరః 57

అభుక్తాయాం యస్యాం క్షణమపి న జాతం నృపశతైః
భువస్తస్యా లాభే క ఇవ బహుమానః క్షితిభృతామ్
తదంశస్యాప్యంశే తదవయవలేశేఽపి పతయో
విషాదే కర్తవ్యే విదధతి జడాః ప్రత్యుత ముదమ్ 58

మృత్పిణ్డో జలరేఖయా వలయితస్సర్వోఽప్యయం నన్వణుః
స్వాంశీకృత్య తమేవ సఙ్గరశతై రాజ్ఞాం గణా భుఞ్జతే
తే దద్యుర్దదతేఽథవా కిమపరం క్షుద్రా దరిద్రా భృశమ్
ధిగ్ధిక్తాన్ పురుషాధమాన్ ధనకణాన్ వాఞ్ఛన్తి తేభ్యోఽపి యే 59

స జాతః కోఽప్యాసీన్మదనరిపుణా మూర్ధ్ని ధవలమ్
కపాలం యస్యోచ్చైర్వినిహితమలఙ్కారవిధయే
నృభిః ప్రాణత్రాణప్రవణమతిభిః కైశ్చిదధునా
నమద్భిః కః పుంసామయమతులదర్పజ్వరభరః 60

మనస్సంబోధనియమనమ్

పరేషాం చేతాంసి ప్రతిదివసమారాధ్య బహుధా
ప్రసాదం కిం నేతుం విశసి హృదయక్లేశకలితమ్
ప్రసన్నే త్వయ్యన్తస్స్వయముదితచిన్తామణిగణో
వివిక్తస్సంకల్పః కిమభిలషితం పుష్యతి న తే। 61

పరిభ్రమసి కిం ముధా క్వచన చిత్త విశ్రామ్యతామ్
స్వయం భవతి యద్యథా భవతి తత్తథా నాన్యథా
అతీతమననుస్మరన్నపి చ భావ్యసఙ్కల్పయ-
న్నతర్కితసమాగమా ననుభవామి భోగానహమ్ 62

ఏతస్మాద్విరమేన్ద్రియార్థగహనాదాయాసకాదాశ్రయ
శ్రేయోమార్గమశేషదుఃఖశమనవ్యాపారదక్షం క్షణాత్
శాన్తం భావముపైహి సన్త్యజ నిజాం కల్లోలలోలాం గతిమ్-
మా భూయో భజ భఙ్గురాం భవరతిం చేతః ప్రసీదాధునా 63

మోహం మార్జయ తాముపార్జయ రతిం చన్ద్రార్ధచూడామణౌ
చేతః స్వర్గతరఙ్గిణీతటభువామాసఙ్గమఙ్గీకురు ।
కో వా వీచిషు బుద్బుదేషు చ తటిల్లేఖాసు చ శ్రీషు చ
జ్వాలాఽగ్రేషు చ పన్నగేషు చ సుహృద్వర్గేషు చ ప్రత్యయః 64

చేతశ్చిన్తయ మా రమాం సకృదిమామస్థాయినీమాస్థయా
భూపాలభ్రుకుటీకుటీవిహరణవ్యాపారపణ్యాఙ్గనామ్
కన్థాకఞ్చుకినః ప్రవిశ్య భవనద్వారాణి వారాణసీ-
రథ్యాపఙ్క్తిషు పాణిపాత్రపతితాం భిక్షామపేక్షామహే 65

అగ్రే గీతం సరసకవయః పార్శ్వయోర్దాక్షిణాత్యాః
పశ్చాల్లీలావలయరణితం చామరగ్రాహిణీనామ్ ।

యద్యస్త్యేవం కురు భవరసాఽస్వాదనే లమ్పటత్వమ్
నో చేచ్చేతః ప్రవిశ సహసా నిర్వికల్పే సమాధౌ 66

ప్రాప్తాః శ్రియస్సకలకామదుఘా స్తతః కిమ్?
న్యస్తం పదం శిరసి విద్విషతాం తతః కిమ్?
సమ్పాదితాః ప్రణయినో విభవై స్తతః కిమ్?
కల్పస్థితా స్తనుభృతాం తనవ స్తతః కిమ్? 67

భక్తి ర్భవే మరణజన్మభయం హృదిస్థమ్
స్నేహో న బన్ధుషు న మన్మథజా వికారాః
సంసర్గదోష రహితా విజనా వనాన్తా
వైరాగ్యమస్తి కిమతః పరమర్థనీయమ్? 68

తస్మాదనన్తమజరం పరమం వికాసి
తద్బ్రహ్మ చిన్తయ కిమేభిరసద్వికల్పైః
యస్యానుషఙ్గిణ ఇమే భువనాఽధిపత్య-
భోగాదయః కృపణలోకమతా భవన్తి 69

పాతాలమావిశసి యాసి నభో విలఙ్ఘ్య
దిఙ్మణ్డలం భ్రమసి మానసచాపలేన
భ్రాన్త్యాఽపి జాతు విమలం కథమాత్మనీనమ్ ?
న బ్రహ్మ సంస్మరసి నిర్వృతిమేషి యేన 70

నిత్యానిత్యవస్తువిచారః

కిం వేదైః స్మృతిభిః పురాణపఠనైః శాస్త్రైర్మహావిస్తరైః
స్వర్గగ్రామకుటీనివాసఫలదైః కర్మక్రియావిభ్రమైః
ముక్త్వైకం భవదుఃఖభారరచనావిధ్వంసకాలానలమ్
స్వాఽత్మానన్దపదప్రవేశకలనం, శేషావణిగ్వృత్తయః 71

యతో మేరుః శ్రీమాన్నిపతతి యుగాన్తాగ్నివలితః
సముద్రాశ్శుష్యన్తి ప్రచురమకరగ్రాహనిలయాః
ధరా గచ్ఛత్యన్తం ధరణిధరపాదైరపి ధృతా
శరీరే కా వార్తా కరికలభకర్ణాగ్రచపలే 72

గాత్రం సఙ్కుచితం గతిర్విగలితా భ్రష్టా చ దన్తావలిః
దృష్టిర్నశ్యతి వర్ధతే బధిరతా వక్త్రం చ లాలాయతే
వాక్యం నాఽద్రియతే చ బాన్ధవజనో భార్యా న శుశ్రూషతే
హా! కష్టం పురుషస్య జీర్ణవయసః పుత్రోఽప్యమిత్రాయతే 73

వర్ణం సితం ఝుడిత వీక్ష్య శిరోరుహాణామ్
స్థానం జరాపరిభవస్య తదా పుమాంసమ్
ఆరోపితాస్థిశతకం పరిహృత్య యాన్తి
చణ్డాలకూపమివ దూరతరం తరుణ్యః 74

యావత్స్వస్థమిదం శరీరమరుజం యావజ్జరా దూరతో
యావచ్చేన్ద్రియశక్తిర ప్రతిహతా యావత్క్షయో నాఽఽయుషః
ఆత్మశ్రేయసి తావదేవ విదుషా కార్యః ప్రయత్నో మహాన్
సన్దీప్తే భవనే తు కూపఖననం ప్రత్యుద్యమః కీదృశః 75

తపస్యన్తస్సన్తః కిమధినివసామస్సురనదీమ్
గుణోదారాన్దారానుత పరిచరామస్సవినయమ్
పిబామశ్శాస్త్రౌఘానుత వివిధవ్యామృతరసాన్
న విద్మః కిం కుర్మః కతిపయనిమేషాఽఽయుషి జనే? । 76

దురారాధ్యాశ్చామీ తురగచలచిత్తాః క్షితిభుజో
వయం చ స్థూలేచ్ఛాస్సుమహతి ఫలే బద్ధమనసః
జరా దేహం మృత్యుర్హరతి దయితం జీవితమిదమ్
సఖే! నాన్యచ్ఛ్రేయో జగతి విదుషోఽన్యత్ర తపసః 77

నూనే మ్లాయిని ఖణ్డితే చ వసుని వ్యర్థం ప్రయాతేఽర్థిని
క్షీణే బన్ధుజనే గతే పరిజనే నష్టే శనైర్యావనే
యుక్తం కేవలమేతదేవ సుధియాం యజ్జహ్నుకన్యాపయః—
పూతగ్రావగిరీన్ద్రకన్దరతటీకుఞ్జే నివాసః క్వచిత్ 78

రమ్యాశ్చన్ద్రమరీచయస్తృణవతీ రమ్యా వనాన్తస్థలీ
రమ్యం సాధుసమాగమాఽఽగతసుఖం కావ్యేషు రమ్యాః కథాః ।

కోపోపాఽహితబాష్పబిన్దుతలం రమ్యం ప్రయాయా ముఖమ్
సర్వం రమ్యమనిత్యతాముపగతే చిత్తే న కిఞ్చిత్పునః 79

రమ్యం హర్మ్యతలం న కిం వసతయే శ్రావ్యం న గేయాఽదికమ్
కిం వా ప్రాణసమాసమాగమసుఖం నైవాధికప్రీతయే
కిన్తు భ్రాన్తపతఙ్గపక్షపవనవ్యాలోలదీపాఙ్కుర-
చ్ఛాయాచఞ్చలమాకలయ్య సకలం సన్తో వనాన్తం గతాః 80

శివార్చనమ్

అసంసారాత్ త్రిభువనమిదం చిన్వతాం తాత! తాదృ-
ఙ్నైవాస్మాకం నయనపదవీం శ్రోత్రమార్గం గతో వా
యోఽయం ధత్తే విషయకరిణీగాఢరూఢాభిమాన-
క్షీబస్యాన్తఃకరణకరిణస్సంయమాఽలానలీలామ్ 81

యదేతత్స్వచ్ఛన్దం విహరణమకార్పణ్యమశనమ్
సహాఽఽర్యైస్సంవాసశ్శ్రుతముపశమైకవ్రతఫలమ్
మనో మన్దస్పన్దం బహిరపి చిరస్యాపి విమృశన్
న జానే కస్యైషా పరిణతిరుదారస్య తపసః 82

జీర్ణా ఏవ మనోరథాశ్చ హృదయే యాతం చ తద్యౌవనమ్
హన్తాఙ్గేషు గుణాశ్చ వన్ధ్యఫలతాం యాతా గుణజ్ఞైర్వినా
కిం యుక్తం సహసాఽభ్యుపైతి బలవాన్కాలః కృతాన్తోఽక్షమీ
హా జ్ఞాతం మదనాన్తకాఙ్ఘ్రియుగలం ముక్త్వాఽస్తినాన్యా గతిః 83

మహేశ్వరే వా జగతామధీశ్వరే
జనార్దనే వా జగదన్తరాత్మని
న వస్తుభేదప్రతిపత్తిరస్తి మే
తథాఽపి భక్తిస్తరుణేన్దుశేఖరే 84

స్ఫురత్స్ఫారజ్యోత్స్నాధవలితతలే క్వాపి పులినే
సుఖాఽసీనాశ్శాన్తధ్వనిషు రజనీషు ద్యుసరితః
భవాఽభోగోద్విగ్నాశ్శివ శివ శివేత్యుచ్చవచనః
కదా యాస్యామోఽన్తర్గతబహులబాష్పాఽకులదశామ్ 85

వినీర్ణే సర్వస్వే తరుణకరుణాఽఽపూర్ణహృదయాః
స్మర న్తస్సంసారే విగుణపరిణామాం విధిగతిమ్ ।
వయం పుణ్యారణ్యే పరిణతశరచ్చన్ద్రకిరణాః
త్రియామాం నేష్యామో హరచరణచిన్తైకశరణాః 86

కదా వారాణస్యామమరతటినీరోధసి వసన్
వసానః కౌపీనం శిరసి నిదధానోఽఞ్జలిపుటమ్
అయేః గౌరీనాథః త్రిపురహరః శమ్భోః త్రిణయనః
ప్రసీదేతి క్రోశన్నిమిషమివ నేష్యామిదివసాన్ 87

స్నాత్వాగాఙ్గైః పయోభిశ్శుచికుసుమఫలైరర్చయిత్వా విభో త్వామ్
ధ్యేయే ధ్యానం నియోజ్య క్షితిధరకుహరగ్రావపర్యఙ్కమూలే
ఆత్మాఽఽరామః ఫలాశీ గురువచనరత స్త్వత్ప్రసాదాత్స్మరారేః
దుఃఖం మోక్ష్యే కదాఽహం సమకరచరణే పుంసి సేవానముత్థమ్ 88

ఏకాకీ నిస్పృహశ్శాంతః పాణిపాత్రో దిగమ్బరః
కదా శమ్భోః భవిష్యామి కర్మనిర్మూలనక్షమః 89

పాణిం పాత్రయతాం నిసర్గశుచినా భైక్షేణ సన్తుష్యతామ్
యత్ర క్వాఽపి నిషీదతాం బహుతృణం విశ్వం ముహుః పశ్యతామ్
అత్యాగేఽపి తనోరఖణ్డపరమాఽనన్దానబోధస్పృశామ్
అధ్వా కోఽపి శివప్రసాదసులభస్సంపత్స్యతే యోగినామ్ 90

అవధూతచర్యా

కౌపీనం శతఖణ్డజర్జరతరం కన్థా పునస్తాదృశీ
నైశ్చిన్త్యం నికపేక్షభైక్షమశనం నిద్రా శ్మశానే వనే
స్వాతన్త్ర్యేణ నిరఙ్కుశం విహరణం స్వాన్తం ప్రశాన్తం సదా
స్థైర్యం యోగమహోత్సవేఽపి చ యది త్రైలోక్యరాజ్యేన కిమ్ 91

బ్రహ్మాణ్డంమణ్డలీమాత్రం కిం లోభాయ మనస్వినః
శఫరీస్ఫురితేనాబ్ధిః క్షుబ్ధో న ఖలు జాయతే 92

మాతర్లక్ష్మి! భజస్వ కఞ్చిదపరం మత్కాఙ్క్షిణీ మాస్మభూః
భోగేషు స్పృహయాలవస్తవ వశే కా నిస్పృహాణామసి
సద్యస్స్యూతపలాశపత్రపుటికాపాత్రే పవిత్రీకృతైః
భిక్షావస్తుభిరేవ సంప్రతి వయం వృత్తిం సమీహామహే 93

మహాశయ్యా పృథ్వీ విపులముపధానం భుజలతా
వితానం చాఽఽకాశం వ్యజనమనుకూలోఽయమనిలః।
స్ఫురద్దీపశ్చన్ద్రో విరతివనితాసఙ్గముదితః
సుఖీ శాన్తశ్శేతే మునిరతనుభూతిర్నృప ఇవ 94

భిక్షాఽశీ జనమధ్యసఙ్గరహితస్స్వాఽఽయత్తచేష్టస్సదా
హానాఽఽదానవిరక్తమార్గనిరతః కశ్చిత్తపస్వీ స్థితః
రథ్యాఽఽకీర్ణవిశీర్ణజీర్ణవసనస్సమ్ప్రాప్తకన్థాఽఽసనో
నిర్మానో నిరహఙ్కృతిశ్శమసుఖాఽఽభోగైకబద్ధస్పృహః 95

చణ్డాలః కిమయం ద్విజాతిరథవా శూద్రోఽథ కిం తాపసః
కిం వా తత్త్వనివేశపేశలమతిర్యోగీశ్వరః కోఽపి కిమ్
ఇత్యుత్పన్నవికల్పజల్పముఖరైరాభాష్యమాణా జనైః
న క్రుద్ధాః పథి నైవ తుష్టమనసో యాన్తి స్వయం యోగినః 96

హింసాశూన్యమయత్నలభ్యమశనం ధాత్రా మరుత్కల్పితమ్
వ్యాలానాం పశవస్తృణాఙ్కురభుజస్తుష్టాః స్థలీశాయినః
సంసారార్ణవలఙ్ఘనక్షమధియాం వృత్తిః కృతా సా నృణామ్
తామన్వేషయతాం ప్రయాన్తి సతతం సర్వే సమాప్తిం గుణాః 97

గఙ్గాతీరే హిమగిరిశిలాబద్ధపద్మాఽఽసనస్య
బ్రహ్మధ్యానాభ్యసనవిధినా యోగనిద్రాం గతస్య
కిం తైర్భావ్యం మమ సుదివసైర్యత్ర తే నిర్విశఙ్కాః
కణ్డూయన్తే జరఠహరిణాః స్వాఙ్గమఙ్గే మదీయే 98

పాణిః పాత్రం పవిత్రం భ్రమణపరిగతం భైక్షమక్షయ్యమన్నమ్
విస్తీర్ణం వస్త్రమాశాదశకచపలం తల్పమస్వల్పముర్వీ

యేషాం నిస్సఙ్గతాఽఙ్గీకరణపరిణతస్వాన్తసంతోషిణ స్తే
ధన్యాస్సన్న్యస్తదైన్యవ్యతికరనికరాః కర్మ నిర్మూలయన్తి 99

మాతర్మేదిని తాత! మారుత . సఖే! తేజః సుబన్ధో! జల!
భ్రాతర్వ్యోమ! నిబద్ధ ఏష భవతామన్త్యః ప్రణామాఞ్జలిః
యుష్మత్సఙ్గవశోపజాతసుకృతస్ఫారస్ఫురన్నిర్మల-
జ్ఞానాపాస్తసమస్తమోహమహిమా లీయే పరబ్రహ్మణి 100

ఇతి శ్రీ భర్తృహరియోగీన్ద్ర విరచితాయాం
సుభాషిత త్రిశత్యాం
వై రా గ్య శ త కం
స మ్పూ ర్ణ మ్

లీలాశుకవిరచితమ్

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమ్

(ప్రథమాఽశ్వాసః)

చిన్తామణిర్జయతు సోమగిరిర్గురుర్మే
శిక్షాగురుశ్చ భగవాఞ్ఛిఖిపిఞ్ఛమౌళిః
యత్పాదకల్పతరుపల్లవశేఖరేషు
లీలాస్వయంవరరసం లభతే జయశ్రీః 1

అస్తి స్వస్తరుణీకరాగ్రవిలసత్కల్పప్రసూనాప్లుతమ్
వస్తు ప్రస్తుతవేణునాదలహరీనిర్వాణనిర్వ్యాకులమ్
స్రస్తస్రస్తనిరుద్ధనీవివిలసద్గోపీసహస్రాఽవృతమ్
హస్తన్యస్తనతాపవర్గమఖిలోదారం కిశోరాకృతి 2

చాతుర్యైకనిధానసీమ చపలాపాంగచ్ఛటామన్థరమ్
లావణ్యామృతవీచిలాలితదృశం లక్ష్మీకటాక్షాఽదృతమ్
కాళిన్దీపులినాఙ్గణప్రణయినం కామావతారాఙ్కురమ్
బాలం నీ౦మమీ వయం మధురిమస్వాజ్యమారాధ్నుమః 3

బర్హోత్తంసవిలాసికున్తలభరం మాధుర్యమగ్నాననమ్
ప్రోన్మీలన్నవయౌవనం ప్రవిలసద్వేణుప్రణాదామృతమ్
ఆపీనస్తనకుట్మలాభిరభితో గోపీభిరారాధితమ్
జ్యోతిశ్చేతసి నశ్చకాస్తి జగతామేకాభిరామాద్భుతమ్ 4

మధురతరస్మితామృతవిముగ్ధముఖామ్బురుహమ్
మదశిఖిపిఞ్ఛలాఞ్ఛితమనోజ్ఞకచప్రచయమ్
విషయవిషాఽమిషగ్రసనగృధ్నుని చేతసి మే
విపులవిలోచనం కిమపి ధామ చకాస్తి చిరమ్ 5

ముకులాయమాననయనామ్బుజం విభోః
మురలీనినాదమకరన్దనిర్భరమ్

ముకురాయమాణమృదుగణ్డమణ్డలమ్
ముఖపఙ్కజం మనసి మే విజృమ్భతామ్ 6

కమనీయకిశోరముగ్ధమూర్తేః
కలవేణుక్వణితాఽదృతాఽననేన్దోః
మమ వాచి విజృమ్భతాం మురారేః
మధురిమ్ణః కణికాఽపి కాఽపి కాఽపి 7

మదశిఖణ్డిశిఖణ్డవిభూషణమ్
మదనమన్థరముగ్ధముఖామ్బుజమ్
వ్రజవధూనయనాఞ్చలవఞ్చితమ్
విజయతాం మమ వాఙ్మయజీవితమ్ 8

పల్లవారుణపాణిపఙ్కజసఙ్గివేణురవాఽకులమ్
ఫుల్లపాటలపాటలీపరివాదిపాదసరోరుహమ్ ।
ఉల్లసన్మధురాధరద్యుతిమఞ్జరీసరసాఽననమ్
వల్లవీకుచకుమ్భకుఙ్కుమపఙ్కిలం ప్రభుమాశ్రయే 9

అపాఙ్గరేఖాభిరభఙ్గురాభి-
రనఙ్గలేఖారసరఞ్జితాభిః
అనుక్షణం వల్లవసున్దరీభి-
రభ్యర్చ్యమానం విభుమాశ్రయామః 10

హృదయే మమ హృద్యవిభ్రమాణామ్
హృదయం హర్షవిశాలలోలనేత్రమ్
తరుణం వ్రజబాలసున్దరీణామ్
తరలం కిఞ్చన ధామ సన్నిధత్తామ్ 11

నిఖిలభువనలక్ష్మీనిత్యలీలాఽస్పదాభ్యామ్
కమలవిపినవీథీగర్వసర్వఙ్కషాభ్యామ్
ప్రణమదభయదానప్రౌఢిగాఢోద్ధతాభ్యామ్
కిమపి వహతు చేతః కృష్ణపాదామ్బుజాభ్యామ్ 12

ప్రణయపరిణతాభ్యాం ప్రాభవాఽలమ్బనాభ్యామ్
ప్రతిపదలలితాభ్యాం ప్రత్యహం నూతనాభ్యామ్
ప్రతిముహురధికాభ్యాం ప్రస్నువల్లోచనాభ్యామ్
ప్రభవతు హృదయే నః ప్రాణనాథః కిశోరః 13

మాధుర్యవారిధిమదాన్ధతరఙ్గభఙ్గీ-
శృఙ్గారసఙ్కలితశీతకిశోరవేషమ్
ఆమన్దహాసలలితాననచన్ద్రబిమ్బమ్-
మానన్దసంప్లవమనుప్లవతాం మనో మే 14

అవ్యాజమఞ్జులముఖామ్బుజముగ్ధభావై -
రాస్వాద్యమాననిజవేణువినోదనాదమ్ ।
ఆక్రీడతామరుణపాదసరోరుహాభ్యా-
మార్ద్రే మదీయహృదయే భువనాఽర్ద్రమోజః 15

మణినూపురవాచాలమ్
వన్దే తచ్చరణం విభోః
లలితాని యదీయాని
లక్ష్మాణి వ్రజవీథిషు 16

మమ చేతసి స్ఫురతు వల్లవీవిభో-
ర్మణినూపురప్రణయిమఞ్జుశిఞ్జితమ్
కమలావనేచరకలిన్దకన్యకా –
కలహంసకణ్ఠకలకూజితాఽదృతమ్ 17

తరుణారుణకరుణామయవిపులాఽయతనయనమ్
కమలాకుచకలశీభరవిపులీకృతపులకమ్
మురలీరవతరలీకృతమునిమానసనలినమ్
మమ ఖేలతి మదచేతసి మధురాధరమమృతమ్ 18

ఆముగ్ధమర్ధనయనామ్బుజచుమ్బ్యమాన-
హర్షాఽకులవ్రజవధూమధురాఽననేన్దోః

ఆరబ్ధవేణురవమాదికిశోరమూర్తే-
రావిర్భవన్తి మమ చేతసి కేఽపి భావాః 19

కలక్వణితకఙ్కణం కరనిరుద్ధపీతామ్బరమ్
క్రమప్రసృతకున్తలం కలితబర్హభూషం విభోః
పునఃప్రసృతిచాపలం ప్రణయినీభుజాయన్త్రితమ్.
మమ స్ఫురతు మానసే మదనకేలిశయ్యోత్థితమ్ 20

స్తోకస్తోకనిరుధ్యమానమృదులప్రస్యన్దిమన్దస్మితమ్
ప్రేమోద్భేదనిరర్గళప్రసృమరప్రవ్యక్తరోమోద్గమమ్
శ్రోతృశ్రోత్రమనోహరవ్రజవధూలీలామిథోజల్పితమ్
మిథ్యాస్వాపముపాస్మహే భగవతః క్రీడానిమీలద్దృశః । 21

విచిత్రపత్రాఙ్కురశాలిబాలా-
స్తనాన్తరం మౌనిమనోఽన్తరం వా
అపాస్య బృన్దావనపాదపాఽస్య-
ముపాస్యమన్యన్న విలోకయామః 22

సార్ధం సమృద్ధైరమృతాయమానై-
రాధ్మాయమానైర్మురలీనినాదైః
మూర్ధాభిషిక్తం మధురాఽకృతీనామ్
బాలం కదానామ విలోకయిష్యే 23

శిశిరీకురుతే కదాను నః
శిఖిపిఞ్ఛాఽభరణశ్శిశుర్దృశోః
యుగలం విగలన్మధుద్రవ-
స్మితముద్రామృదునా ముఖేన్దునా 24

కారుణ్యకర్బురకటాక్షనిరీక్షణేన
తారుణ్యసంవలితశైశవవైభవేన
ఆపుష్ణతా భువనమద్భుతవిభ్రమేణ
శ్రీకృష్ణచన్ద్ర శిశిరీకురు లోచనం మే 25

కథా వాకాలిన్దీకువలయదాలశ్యామలతరాః
కటాక్షా లక్ష్యన్తే కిమపి కరుణావీచినిచితాః
కదా వా కన్దర్పప్రతిభటజటాచన్ద్రశిశిరాః
కిమప్యన్తస్తోషం దదతి మురలీకేలినినదాః 26

అధీరమాలోకితమార్ద్రజల్పితమ్
గతం చ గమ్భీరవిలాసమన్థరమ్
అమన్దమాలిఙ్గితమాకులోన్మద-
స్మితం చ తే నాథః వదన్తి గోపికాః 27

అస్తోకస్మితభరమాయతాఽయతాక్షమ్
నిశ్శేషస్తనమృదితం వ్రజాఙ్గనాభిః
నిస్సీమస్తబకితనీలకాన్తిధారమ్
దృశ్యానం త్రిభువనసున్దరం మహస్తే 28

మయి ప్రసాదం మధురైః కటాక్షైః
వంశీవినాదానుచరైర్విదేహి
త్వయి ప్రసన్నే కిమిహాపరైర్నః
త్వయ్యప్రసన్నే కిమిహాపరైర్నః 29

నిబద్ధముగ్ధాఞ్జలిరేష యాచే
నీరన్ధ్రదైన్యోన్నతముక్తకణ్ఠమ్
దయాఽమ్బుధేః దేవ భవత్కటాక్ష-
దాక్షిణ్యలేశేన సకృన్నిషిఞ్చ 30

పిఞ్ఛావతంసరచనోచిత కేశపాశే
పీనస్తనీనయనపఙ్కజపూజనీయే
చన్ద్రారవిన్దవిజయోద్యతవక్త్రబిమ్బే
చాపల్యమేతి నయనం తవ శైశవే నః 31

త్వచ్ఛైశవం త్రిభువనాద్భుతమిత్యవైమి
యచ్చాపలం చ మమ వాగవివాదగమ్యమ్

తత్కిం కరోమి విరణన్మురలీవిలాస-
ముగ్ధం ముఖామ్బుజముదీక్షితుమీక్షణాభ్యామ్ 32

పర్యాచితామృతరసాని పదార్థభఙ్గీ-
వల్గూని వల్గితవిశాలవిలోచనాని
బాల్యాధికాని మదవల్లవభావితాని
భావే లుఠన్తి సుదృశాం తవ జల్పితాని 33

పునః ప్రసన్నేన ముఖేన్దుతేజసా
పురోఽవతీర్ణస్య కృపామహామ్బుధేః
తదేవ లీలామురలీరవామృతమ్
సమాధివిఘ్నాయ కదా ను మే భవేత్ । 34

భావేన ముగ్ధచపలేన విలోకనేన
మన్మానసే కిమపి చాపలముద్వహన్తమ్
లోలేన లోచనరసాయనమీక్షణేన
లీలాకిశోరముపగూహితుముత్సుకోఽస్మి 35

అధీరబిమ్బాధరవిభ్రమేణ
హర్షార్ద్రవేణుస్వరసమ్పదా చ
అనేన కేనాపి మనోహరేణ
హా హన్త హా హన్త మనో ధినోతి 36

యావన్న మే నిఖిలమర్మదృఢాభిఘాత-
నిస్సన్ధిబన్ధనముదేతి నవోపతాపః
తావద్విభో భవతు తావకవక్త్రచన్ద్ర-
చన్ద్రాఽతపద్విగుణితా మమ చిత్తధారా 37

యావన్న మే నరదశా దశమీ దృశోఽపి
రన్ధ్రాదుదేతి తిమిరీకృతసర్వభావా
లావణ్యకేలిభవనం తవ తావదేతు
లక్ష్మ్యః సముత్క్వణితవేణుముఖేన్దుబిమ్బమ్ । 38

ఆలోలలోచనవిలోకితకేలిధారా-
నీరాజితాగ్రసరణేః కరుణాఽమ్బురాశేః
ఆర్ద్రాణి వేణునినదైః ప్రతినాదపూరైః
ఆకర్ణయామి మణినూపురశిఞ్జితాని 39

హే దేవ. హే దయిత। హే జగదేకబన్ధో ।
హే కృష్ణ। హే చపల। హే కరుణైకసిన్ధో।
హే నాథ। హే రమణ। హే నయనాభిరామ
హా। హా। కదా ను భవితాఽసి పదం దృశోర్మే 40

అమూన్యధన్యాని దినాన్తరాణి
హరే। త్వదాలోకనమన్తరేణ
అనాథబన్ధో. కరుణైకసిన్ధో।
హా హన్త హా హన్త కథం నయామి 41

కిమివ శృణుమః? కస్య బ్రూమః? కథం కృతమాశయా?
కథయత కథం ధన్యాం మన్యామహే హృదయేశయమ్?
మధురమధురస్మేరాఽకారే మనోనయనోత్సవే
కృపణకృపణా కృష్ణే తృష్ణా చిరం బత లమ్బతే 42

అభ్యాం విలోచనాభ్యామ్
అమ్బుజదలలలితలోచనం బాలమ్
ద్వాభ్యామపి పరిరబ్ధుమ్
దూరే మమ హన్త దైవసామగ్రీ 43

అశ్రాన్తస్మితమరుణారుణాధరోష్ఠమ్
హర్షాఽర్ద్రద్విగుణమనోజ్ఞవేణుగీతమ్
విభ్రామ్యద్విపులవిలోచనార్ధముగ్ధమ్
వీక్షిష్యే తవ వదనామ్బుజం కదాను? 44

లీలాఽఽయతాభ్యాం రసశీతలాభ్యామ్
నీలారుణాభ్యాం నయనామ్బుజాభ్యామ్

ఆలోకయేదద్భుతవిభ్రమాభ్యామ్
బాలః కదా కారుణికః కిశోరః ? 45

బహులచికురభారం బద్ధపిఞ్ఛావతంసమ్
చపలచపలనేత్రం చారుబిమ్బాధరోష్ఠమ్
మధురమృదులహాసం మన్థరోదారలీలమ్
మృగయతి నయనం మే ముగ్ధవేషం మురారేః 46

బహులజలదచ్ఛాయాచోరం విలాసభరాలసమ్
మదశిఖిశిఖాలీలోత్తంసం మనోజ్ఞముఖామ్బుజమ్
కమపి కరుణాఽపాఙ్గోదగ్రప్రసన్నజగజ్జడమ్
మధురిమపరీపాకోద్రేకం వయం మృగయామహే 47

పరామృశ్యం దూరే పరిషది మునీనాం వ్రజవధూ-
దృశాం దృశ్యం శశ్వత్త్రిభువనమనోహారివపుషమ్
అనామృశ్యం వాచామనిదముదియానామపి కదా
దరీదృశ్యే దేవం దరదలితనీలోత్పలనిభమ్? 48

లీలాఽఽననామ్బుజమధీరముదీక్షమాణమ్
నర్మాణి వేణువివరేషు నివేశయన్తమ్
దోలాయమాననయనం నయనాభిరామమ్
దేవం కదా ను దయితం వ్యతిలోకయిష్యే 49

లగ్నం ముహుర్మనసి లమ్పటసమ్ప్రదాయి
రేఖావిలేఖనరసజ్ఞమనోజ్ఞవేషమ్
లజ్జన్మృదుస్మితమధుస్నపితాధరాంశు-
రాకేన్దులాలితముఖేన్దుముకున్దబాల్యమ్ 50

అహిమకరకరనికరమృదుమృదితలక్ష్మీ-
సరసతరసరసిరుహసదృశదృశి దేవే
వ్రజయువతిరతికలహవిజయినిజలీలా-
మదముదితవదనశశిమధురిమణి లీయే 51

కరకమలదరదలితలలితతరవంశీ-
కలనినదగలదమృతఘనసరసి దేవే
సహజరసభరభరితదరహసితవీథీ-
సతతవహదధరమణిమధురిమణి లీయే 52

కుసుమశరశరసమరకుపితమదగోపీ-
కుచకలశఘుసృణరసరసదురసి దేవే
మదలులితమృదుహసితముషితశశిశోభా-
ముహురధికముఖకమలమధురిమణి లీయే 58

ఆనమ్రామసితభ్రువోరుపచితామక్షీణపక్ష్మాఙ్కురే-
ష్వాలోలామనురాగిణోర్నయనయోరార్ద్రాం మృదౌ జల్పితే
ఆతామ్రామధరామృతే మదకలామమ్లానవంశీరవే-
ష్వాశాస్తే మమ లోచనం వ్రజశిశోర్మూర్తిం జగన్మోహినీమ్ 54

తత్కైశోరం తచ్చ వక్త్రారవిన్దమ్
తత్కారుణ్యం తే చ లీలాకటాక్షాః
తత్సౌన్దర్యం సా చ మన్దస్మితశ్రీః
సత్యం సత్యం దుర్లభం దైవతేషు 55

విశ్వోపప్లవశమనైకబద్ధదీక్షమ్
విశ్వాసస్తబకితచేతసాం జనానామ్
పశ్యామః ప్రతినవకాన్తికన్దలార్ద్రమ్
పశ్యామః పథిపథి శైశవం మురారేః । 56

మౌలిశ్చన్ద్రకభూషణా మరకతస్తంభాభిరామం వపుః
వక్త్రం చిత్రవిముగ్ధహాసమధురం బాలే విలోలే దృశౌ
వాచః శైశవశీతలా మదగజశ్లాఘ్యా విలాసస్థితిః
మన్దంమన్దమయే క ఏష మథురావీథీమితో గాహతే 57

పాదౌ పాదవినిర్జితామ్బుజవనౌ పద్మాలయాలంకృతౌ,
పాణీ వేణువినోదనప్రణయినౌ పర్యాప్తశిల్పాశ్రయౌ,

బాహూ దోహదభాజనం మృగదృశాం మాధుర్యధారా గిరః
వక్త్రం వాగ్విభవాతిలఙ్ఘితమహో! బాలం కిమేతన్మహః 58

బర్హంనామ విభూషణం బహుమతం వేషాయ శేషైరలమ్
వక్త్రం ద్విత్రవిశేషకాన్తిలహరీవిన్యాసధన్యాధరమ్
శిల్పై రల్పధియామగమ్యవిభవైః శృఙ్గారభఙ్గీమయమ్
చిత్రంచిత్రమహో విచిత్రమహహో చిత్రం విచిత్రం మహః। 59

అగ్రే సమగ్రయతి కామపికేలిలక్ష్మీమ్
అన్యాసు దిక్ష్వపి విలోచనమేవ సాక్షీ
హా హన్త హన్తమథ దూరమహో కిమేతత్
ఆసీత్కిశోరమయమమ్బ! జగత్త్రయం మే 60

చికురం బహులం విరలం భ్రమరమ్
మృదులం వచనం విపులం నయనమ్
అధరం మధురం వదనం లలితమ్
చపలం చరితం చ కదాఽనుభవే 61

పరిపాలయ నః కృపాఽఽలయే-
త్యసకృజ్జల్పితమాత్మబాన్ధవః
మురలీమృదులస్వనాన్తరే
విభురాకర్ణయితా కదా ను నః 62

కదా ను కస్యాం ను విపద్దశాయామ్
కైశోరగన్ధిః కరుణామ్బుధిర్నః
విలోచనాభ్యాం విపులాఽఽయతాభ్యామ్
వ్యాలోకయిష్యన్విషయీకరోతి 63

మధురమధరబిమ్బే మఞ్జులం మన్దహాసే
శిశిరమమృతవాక్యే శీతలం దృష్టిపాతే
విపులమరుణనేత్రే విశ్రుతం వేణునాదే
మరకతమణినీలం బాలమాలోకయే ను 64

మాధుర్యాదపి మధురమ్
మన్మధతాతస్య కిమపి కైశోరమ్
చాపల్యాదపి చపలమ్
మమ హరతి హన్త కిం కుర్మః? 65

వక్షఃస్థలే చ విపులం నయనోత్పలే చ
మన్దస్మితే చ మృదులం మదజల్పితే చ
బిమ్బాధరే చ మధురం మురలీరవే చ
బాలం విలాసనిధిమాకలయే కదా ను 66

ఆర్ద్రావలోకితదయాపరిణద్ధనేత్రమ్
ఆవిష్కృతస్మితసుధామధురాధరోష్ఠమ్
ఆద్యం పుమాంసమవతంసితబర్హిబర్హమ్
ఆలోకయన్తి కృతినః కృతపుణ్యపుఞ్జాః 67

మారః స్వయం ను మధురద్యుతిమణ్డలం ను
మాధుర్యమేవ ను మనోనయనామృతం ను
వాణీమృజా ను మమ జీవితవల్లభో ను
బాలోఽయమభ్యుదయతే మమ లోచనాయ 68

బాలోఽయమాలోలవిలోచనేన
వక్త్రేణ చిత్రీకృతదిఙ్ముఖేన
వేషేణ ఘోషోచితభూషణేన
ముగ్ధేన దుగ్ధే నయనోత్సుకం నః 69

ఆన్దోలితాగ్రభుజమాకులనేత్రలీలమ్
ఆర్ద్రస్మితాఽర్ద్రవదనామ్బుజచన్ద్రబిమ్బమ్
శిఞ్జానభూషణశతం శిఖిపిఞ్ఛమౌలిమ్
శీతం విలోచనరసాయనమభ్యుపైతి 70

పశుపాలబాలపరిషద్విభూషణమ్
పశురేష శీతలవిలోలలోచనః

మృదులస్మితార్ద్రవదనేన్దునమ్పదా
మదయన్ మదీయహృదయం విగాహతే 71

తదిదముపనతం తమాలనీలమ్
తరలవిలోచనతారకాఽభిరామమ్
ముదితముదితవక్త్రచన్ద్రబిమ్బమ్
ముఖరితవేణువిలాసజీవితం యత్ 72

చాపల్యసీమ చపలాఽనుభవైకసీమ
చాతుర్యసీమ చతురాఽననశిల్పసీమ
సౌరభ్యసీమ సకలాద్భుతకేలిసీమ
సౌభాగ్యసీమ తదిదం వ్రజభాగ్యసీమ 73

మాధుర్యేణ ద్విగుణశిశిరం వక్త్రచన్ద్రం వహన్తీ
వంశీవీథీవిగలమృతస్రోతసా సేచయన్తీ
మద్వాణీనాం విహరణపదం మత్తసౌభాగ్యభాజామ్
మత్పుణ్యానాం పరిణతిరహో నేత్రయోస్సన్నిధత్తే 74

తేజసేఽస్తు నమో ధేను-
పాలినే లోకపాలినే
రాధాపయోధరోత్సఙ్గ-
శాయినే శేషశాయినే 75

ధేనుపాలదయితాస్తనస్థలీ-
ధన్యకుఙ్కుమసనాథకాన్తయే
వేణుగీతగతిమూలవేధసే
తేజసే తదిదమోం నమో నమః 76

మృదుక్వణన్నూపురమన్థరేణ
బాలేన పాదామ్బుజపల్లవేన
అనుక్వణన్మఞ్జులవేణుగీతమ్
ఆయాతి మే జీవితమాత్తకేలి 77

సోఽయం విలాసమురలీనినదామృతేన
సిఞ్చన్నుదఞ్చితమిదం మమ కర్ణయుగ్మమ్
ఆయాతి మే నయనబన్ధురనన్యబన్ధుః
ఆనన్దకన్దలితకేలికటాక్షలక్షః 78

దూరాద్విలోకయతి వారణఖేలగామీ
ధారాకటాక్షభరితేన విలోచనేన
ఆరాదుపైతి హృదయఙ్గమవేణునాద-
వేణీదుఘేన దశనావరణేన దేవః 79

త్రిభువనసరసాభ్యాం దీప్తభూషాపదాభ్యామ్
దృశి దృశి శిశిరాభ్యాం దివ్యలీలాఽఽకులాభ్యామ్
అశరణశరణాభ్యామద్భుతాభ్యాం పదాభ్యామ్
అయమయమనుకూజద్వేణురాయాతి దేవః 80

సోఽయం మునీన్ద్రజనమానసతాపహారీ
సోఽయం మదవ్రజవధూవసనాపహారీ
సోఽయం తృతీయభువనేశ్వరదర్పహారీ
సోఽయం మదీయహృదయామ్బురుహాపహారీ 8

సర్వజ్ఞత్వే చ మౌగ్ధ్యే చ
సార్వభౌమమిదం మమ
నిర్విశన్నయనం తేజో
నిర్వాణపదమశ్నుతే 82

కృష్ణానమేతత్పునరుక్తశోషమ్
ఉష్ణేతరాంశోరుదయం ముఖేన్దోః
తృష్ణాఽమ్బురాశిం ద్విగుణీకరోతి
కృష్ణాఽహ్వయం కిఞ్చన జీవితం మే 83

తదేతదాతామ్రవిలోచనశ్రీ-
సమ్భావితాశేషవినమ్రవర్గమ్

ముహుర్మురారేర్మధురాధరోష్ఠమ్
ముఖామ్బుజం చుమ్బతి మానసం మే 84

కరౌ శరదుదఞ్చితామ్బుజవిలాసశిక్షాగురూ
పదౌ విబుధపాదపప్రథమపల్లవోల్లఙ్ఘినౌ
దృశౌ దళితదుర్మదత్రిభువనోపమానశ్రియా
విలోకయ విలోచనామృతమహో మహచ్ఛైశవమ్ 85

అచిన్త్యానమహన్యహన్యహని సాఽకారాన్ విహారక్రమాన్
ఆరున్ధానమరున్ధతీహృదయమప్యార్ద్రస్మితాఽస్యశ్రియా
ఆతన్వానమనన్యజన్మనయనశ్లాఘామనర్ఘ్యాం దశామ్
ఆమన్దం వ్రజసున్దరీస్తనతటీసామ్రాజ్యముజ్జృమ్భతే 86

సముచ్ఛ్వసితయౌవనం తరలశైశవాలఙ్కృతమ్
మదచ్ఛురితలోచనం మదనముగ్ధహాసామృతమ్
ప్రతిక్షణవిలోభనం ప్రణయపీతవంశీముఖమ్
జగత్త్రయవిమోహనం జయతి మామకం జీవితమ్ 78

చిత్రం తదేతచ్చరణారవిన్దమ్
చిత్రం తదేతన్నయనారవిన్దమ్
చిత్రం తదేతద్వదనారవిన్దమ్
చిత్రం తదేతత్పునరమ్బ చిత్రమ్ 88

అఖిలభువనైకభూషణ-
మధిభూషితజలధిదుహితృకుచకుమ్భమ్
వ్రజయువతీహారాఽవలి-
మరకతనాయకమహామణిం వన్దే 89

కాన్తాకచగ్రహణవిగ్రహబద్ధలక్ష్మీ-
ఖణ్డాఙ్గరాగరసరఞ్జితమఞ్జులశ్రీః
గణ్డస్థలీముకురమణ్డలఖేలమాన-
ఘర్మాఙ్కురం కిమపి ఖేలతి కృష్ణతేజః 90

మధురం మధురం వపురస్య విభోః
మధురం మధురం వదనం మధురమ్
మధుగన్ధి మృదుస్మితమేతదహో
మధురం మధురం మధురం మధురమ్ 91

శృఙ్గారరససర్వస్వమ్
శిఖిపిఞ్ఛవిభూషణమ్
అఙ్గీకృతనరాఽకారమ్
ఆశ్రయే భువనాఽఽశ్రయమ్ 92

నాద్యాపి పశ్యతి కదాచన దర్శనేన
చిత్తేన చోపనిషదా సుదృశాం సహస్రమ్
స త్వం చిరం నయనయోరనయోః పదవ్యామ్
స్వామిన్ కదా ను కృపయా మమ సన్నిధత్సే 93

కేయం కాన్తిః కేశవ త్వన్ముఖేన్దోః ?
కోఽయం వేషః కోఽపి వాచామభూమిః
సేఽయం సోఽయం స్వాదుతామఞ్జులశ్రీః
భూయో భూయో భూయశస్త్వాం నమామి 94

వదనేన్దువినిర్జితశ్శశీ
దశధా దేవః పదం ప్రపద్యతే
అధికాం శ్రియమశ్నుతేతరామ్
తవ కారుణ్యవిజృమ్భితం కియత్ 95

తత్ త్వన్ముఖం కథమివాబ్జసమానకక్ష్యమ్
వాఙ్మాధురీబహులపర్వకలాసమృద్ధమ్
తత్ కిం బ్రువే కిమపరం భువనైకకాన్తమ్
యస్య త్వదాననసమా సుషమా సదా స్యాత్ 96

శుశ్రూషసే యది వచః శృణు మామకీనమ్
పూర్వైరపూర్వకవిభిర్న కటాక్షితం యత్

నీరాజనక్రమధురం భవదాననేన్దోః
నిర్వ్యాజమర్హతి చిరాయ శశిప్రదీపః 97

అఖణ్డనిర్వాణరసప్రవాహైః
విఖణ్డితాశేషరసాన్తరాణి
అయన్త్రితోద్వాన్తసుధాఽర్ణవాని
జయన్తి శీతాని తవ స్మితాని 98

కామం సన్తు సహస్రశః కతిపయే సారస్యధౌరేయకాః
కామం వా కమనీయతాపరిణతిస్వారాజ్యబద్ధవ్రతాః
తైర్నైవం వివదామహే న చ వయం దేవ ప్రియం బ్రూమహే
యత్సత్యం రమణీయతాపరిణతిస్త్వయ్యేవ పారఙ్గతా 99

మన్దారమూలే మదనాభిరామమ్
బిమ్బాధరా-ఽపూరితవేణునాదమ్
గోగోపగోపీజనమధ్యసంస్థమ్
గోపం భజే గోకులపూర్ణచన్ద్రమ్ 100

గలద్వ్రీడాలోలా మదనవనితా గోపవనితాః
మధుస్ఫీతం గీతం కిమపి, మధురా చాపలధురా
సముజ్జృమ్భా గుమ్భా మధురిమగిరాం మాదృశగిరామ్
త్వయి స్థానే జాతే ధరతి చపలం జన్మ చ ఫలమ్ 101

భవనం భువనం విలాసినీ శ్రీః,
తనయస్తామరసాఽసనః స్మరశ్చ
పరిచారపరమ్పరాః సురేన్ద్రాః
తదపి త్వచ్చరితం విభో విచిత్రమ్ 102

దేవ స్త్రిలోకసౌభాగ్య-
కస్తూరీతిలకాఙ్కురః
జీయాద్వ్రజాఙ్గనాఽనఙ్గ-
కేలీలలితవిభ్రమః 103

ప్రేమదం చ మే కామదం చ మే
వేదనం చ మే వైభవం చ మే
జీవనం చ మే జీవితం చ మే
దైవతం చ మే దేవః నాపరమ్ 104

మాధుర్యేణ విజృమ్భన్తామ్
వాచో నస్తవ వైభవేః
చాపల్యేన వివర్ధన్తామ్
చిన్తా నస్తవ శైశవే 105

యాని త్వచ్చరితామృతాని రసనాలేహ్యాని ధన్యాఽత్మనామ్
యే వా చాపలశైశవవ్యతికరా రాధాఽపరాధోన్ముఖాః
యా వా భావితవేణుగీతగతయో లీలాముఖామ్భోరుహే
ధారావాహికయా వహన్తు హృదయే తాన్యేవ తాన్యేవ మే 106

భక్తిస్త్వయి స్థిరతరా భగవన్ యది స్యాత్
దైవేన నః ఫలితదివ్యకిశోరవేషే
ముక్తిః స్వయం ముకులితాఞ్జలి సేవతేఽస్మాన్
ధర్మార్థకామ గతయః సమయప్రతీక్షాః॥ 107

జయ జయ జయ దేవ దేవ దేవ
త్రిభువనమఙ్గళదివ్యనామధేయ।
జయ జయ జయ బాలకృష్ణ దేవ
శ్రవణమనోనయనామృతావతార 108

తుభ్యం నిర్భరహర్షవర్షవివశాఽవేశస్ఫుటాఽవిర్భవ-
ద్భూయశ్చాపలభూషితేషు సుకృతాం భావేషు నిర్భాసతే
శ్రీమద్గోకులమణ్డనాయ మహతే వాచాం విదూరస్ఫుర-
న్మాధుర్యైకరసార్ణవాయ మహసే కస్మై చిదస్మై నమః 109

అనుగ్రహద్విగుణవిశాలలోచనైః
అనుస్వనద్విగుణగలద్రవామృతైః

యతో యతః ప్రసరతి మే విలోచనమ్
తత స్తతః స్ఫురతు తవైవ వైభవమ్ 110

ధన్యానాం సరసానులాపసరణీసౌభాగ్యమభ్యస్యతామ్
కర్ణానాం వివరేషు కామపి సుధావృష్టిం దుహానం ముహుః
వర్ణ్యానాం సుదృశాం మనోనయనయోర్మగ్నస్య దేవస్య నః
కర్ణానాం వచసాం విజృమ్భితమహో 'శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమ్ 111

ఈశానదేవచరణాఽభరణేన నీవీ-
దామోదరస్థిరయశః స్తబకోద్గమేన
లీలాశుకేన రచితం తవ దేవ 'కృష్ణ-
కర్ణామృతం వహతు కల్పశతా న్తరేఽపి 112

ఇతిశ్రీకృష్ణకర్ణామృతే
ప్రథమాఽశ్వాసః
సమాప్తః

లీలాశుకవిరచితమ్

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమ్

(ద్వితీయాఽశ్వాసః)

అభినవనవనీతస్నిగ్ధమాపీతదుగ్ధమ్
దధికణపరిదిగ్ధం ముగ్ధమఙ్గం మురారేః
దిశతు భువనకృచ్ఛ్రచ్ఛేది తాపిఞ్ఛగుచ్ఛ-
చ్ఛవి నవశిఖిపిఞ్ఛాలాఞ్ఛితం వాఞ్ఛితం నః 1

యాం దృష్ట్వా యమునాం పిపాసురనిశం వ్యూహో గవాం గాహతే
విద్యుత్వానితి నీలకంఠనివహో యాం ద్రష్టుముత్కణ్ఠతే
ఉత్తంసాయ తమాలపల్లవమితి ఛిన్దన్తి యాం గోపికాః
కాన్తిః కాలియశాసనస్య వపుషః సా పావనీ పాతు నః 2

దేవః పాయాత్పయసి విమలే యామునే మజ్జతీనామ్
యాచన్తీనామనునయపదైర్వఞ్చితాన్యంశుకాని
లజ్జాలోలైరలసవిలసైరున్మిషత్పుఞ్జబాష్పైః
గోపస్త్రీణాం నయనకుసుమైరర్చితః కేశవో నః 3

మాతర్నాతఃపరమనుచితం యత్ఖలానాం పురస్తాత్
అస్త్రాశఙ్కం జఠరపిఠరీపూర్తయే నర్తితాఽపి
తత్త్వన్నవ్యం సహజసరలే వత్సలే వాణి కుర్యామ్
ప్రాయశ్చిత్తం గుణగణనయా గోపవేషస్య విష్ణోః 4

అఙ్గుల్యగ్రైరరుణకిరణైర్ముక్తసంరుద్ధరన్ధ్రమ్
వారంవారం వదనమరుతా వేణుమాపూరయన్తమ్
వ్యత్యస్తాఙ్ఘ్రిం వికచకమలచ్ఛాయవిస్తారినేత్రమ్
వన్దే బృన్దావనసుచరితం నన్దగోపాలసూనుమ్ 5

మన్దంమన్దం మధురనినదైర్వేణుమాపూరయన్తమ్
బృన్దం బృన్దావనభువి గవాం చారయన్తం చరన్తమ్

ఛన్దోభాగే, శతమఖమఖధ్వంసినాం దానవానామ్
హన్తారం, తం కథయ రసనే! గోపకన్యాభుజఙ్గమ్ । 6

వేణీమూలే విరచితఘనశ్యామపిఞ్ఛావచూడో
విద్యుల్లేఖావలయిత ఇవ స్నిగ్ధపీతామ్బరేణ
మామాలిఙ్గన్మరకతమణి స్తంభగంభీరబాహుః
స్వప్నే దృష్ట స్తరుణతులసీభూషణో నీలమేఘః । 7

కృష్ణే హృత్వా సిచయనిచయం కూలకుఞ్జాధిరూఢే
ముగ్ధా కాచిన్ముహురనునయైః కిన్న్వితి వ్యాహర న్తీ
సభ్రూభఙ్గం సదరహసితం సత్రపం సానురాగమ్
ఛాయా శౌరేః కరతలగతాన్యమ్బరాణ్యాచకర్ష 8

అపి జనుషి పరస్మిన్నా త్తపుణ్యో భవేయమ్
తటభువి యమునాయాస్తాదృశో వంశనాలః
అనుభవతి య ఏష శ్రీమదాభీరసూనోః
అధరమణిసమీపన్యాసధన్యామవస్థామ్ । 9

అయి! పరిచిను చేతః! ప్రాతరమ్భోజనేత్రమ్
కబరకలితచఞ్చత్పిఞ్ఛదామాభిరామమ్
బలభిదుపలనీలం వల్లవీభాగధేయమ్
నిఖిలనిగమవల్లీమూలకన్దం ముకున్దమ్ । 10

అయి ! మురళి ! ముకున్దస్మేరవక్త్రారవిన్ద-
శ్వసనమధురసజ్ఞే! త్వాం ప్రణమ్యాద్య యాచే
అధరమణిసమీపం ప్రా ప్తవత్యాం భవత్యామ్
కథయ రహసి కర్ణే మద్దశాం నన్దసూనోః । 11

సజలజలదనీలం వల్లవీకేలిలోలమ్
శ్రితసురతరుమూలం విద్యుదుల్లాసిచేలమ్ ।
సురరిపుకులకాలం సన్మనోబిమ్బలీలమ్
నతసురమునిజాలం నౌమి గోపాలబాలమ్ । 12

అధరబిమ్బవిడమ్బిత విద్రుమమ్
మధురవేణునినాదవినోదినమ్ ।
కమలకోమలకమ్రముఖామ్బుజమ్
కమపి గోపకుమారముపాస్మహే । 13

అధరే వినివేశ్య వంశనాలమ్
వివరాణ్యస్య సలీలమఙ్గులీభిః
ముహురన్తరయన్ముహుర్వివృణ్వన్
మధురం గాయతి మాధవో వనాన్తే । 14

వదనే నవనీతగన్ధవాహమ్
వచనే తస్కరచాతురీధురీణమ్
నయనే కుహనాఽశ్రుమాశ్రయేథాః
చరణే కోమలతాణ్డవం కుమారమ్ । 15

అమునాఽఖిలగోపగోపనార్హమ్
యమునారోధసి నన్దనన్దనేన
దమునా వనసమ్భవః పపే నః
కిము నాసౌ శరణార్థినాం శరణ్యః 16

జగదాచరణీయజారభావమ్
జలజాపత్యపచోవిచారగమ్యమ్ ।
తనుతాం తనుతాం శివేతరాణామ్
సురనాథోపలసున్దరం మహో నః । 17

యా శేఖరే శ్రుతిగిరాం హృది యోగభాజామ్
పాదామ్బుజే చ సులభా వ్రజసున్దరీణామ్ ।
సా కాఽపి సర్వజగతామభిరామసీమా
కామాయ నో భవతు గోపకిశోరమూర్తిః। 18

అత్యన్తబాలమతసీకుసుమప్రకాశమ్
దిగ్వాససం కనకభూషణభూషితాఙ్గమ్ ।

విస్రస్తకేశమరుణాధరమాయతాక్షం
కృష్ణం నమామి మనసా వసుదేవసూనుమ్ ॥ 19

హస్తాఙ్ఘ్రినిక్వణితకఙ్కణకిఙ్కిణీకమ్
మధ్యేనితమ్బమవలమ్బితహేమసూత్రమ్
ముక్తాకలాపముకులీకృతకాకపక్షమ్
వన్దామహే వ్రజచరం వసుదేవభాగ్యమ్॥ 20

బృన్దావనద్రుమతలేషు గవాం గణేషు
వేదావసానసమయేషు చ దృశ్యతే యత్
తద్వేణువాదనపరం శిఖిపిఞ్ఛచూడమ్
బ్రహ్మ స్మరామి కమలేక్షణమభ్రనీలమ్ ॥ 21

వ్యత్యస్తపాదమవతంసితబర్హిబర్హమ్
సాచీకృతాఽననినివేశితవేణురన్ధ్రమ్
తేజః పరం పరమకారుణికం పురస్తాత్
ప్రాణప్రయాణసమయే మమ సన్నిధత్తామ్ 22

ఘోషప్రఘోషశమనాయ మథో గుణేన
మధ్యే బబన్ధ జననీ నవనీతచోరమ్ ।
తద్బన్ధనం త్రిజగతాముదరాఽశ్రయాణామ్
ఆక్రోశకారణమహో! నితరాం బభూవ ॥ 23

శైవా వయం న ఖలు తత్ర విచారణీయమ్
పఞ్చాక్షరీజపపరా నితరాం తథాఽపి
చేతో మదీయమతసీకుసుమావభాసమ్
స్మేరాఽననం స్మరతి గోపవధూకిశోరమ్ । 24

రాధా పునాతు జగదచ్యుతదత్తచిత్తా
మన్థానమాకలయతీ దధిరిక్తపాత్రే ।
తస్యాః స్తనస్తబకచఞ్చలలోలదృష్టిః
దేవోఽపి దోహనధియా వృషభం నిరున్ధన్ । 25

గోధూలిధూసరితకోమలకున్తలాగ్రమ్
గోవర్ధనోద్ధరణకేలికృతప్రయాసమ్ ।
గోపీజనస్య కుచకుఙ్కుమముద్రితాఙ్గమ్
గోవిన్దమిన్దువదనం శరణం భజామః ॥ 26

యద్రోమరన్ధ్రపరిపూర్తివిధావదక్షా
వారాహజన్మని బభూవురమీ సముద్రాః
తం నామ నాథమరవిన్దదృశం యశోదా
పాణిద్వయాన్తరజలైః స్నపయాम్బభూవ । 27

వరమిమముపదేశమాద్రియధ్వమ్
నిగమవనేషు నితాన్తచారఖిన్నాః ।
విచినుత భవనేషు వల్లవీనామ్
ఉపనిషదర్థములూఖలే నిబద్ధమ్ । 28

దేవకీతనయపూజనపూతః
పూతనాఽరిచరణోదకధౌతః ।
యద్యహం స్మృతధనఞ్జయసూతః
కిం కరిష్యతి స మే యమదూతః । 29

భాసతాం భవభయైకభేషజమ్
మానసే మమ ముహుర్ముహుర్ముహుః
గోపవేషముపసేదుషస్స్వయమ్
యాఽపి కాఽపి రమణీయతా విభోః ॥ 30

కర్ణలమ్బితకదమ్బమఞ్జరీ–
కేసరారుణకపోలమణ్డలమ్ ।
నిర్మలం నిగమవాగగోచరమ్
నీలిమానమవలోకయామహే 31

సాచిసఞ్చలితలోచనోత్పలమ్
సామికుట్మలితకోమలాధరమ్ ।

వేగవల్గితకరాఙ్గులీముఖమ్
వేణునాదరసికం భజామహే । 32

స్యన్దనే గరుడమణ్డితధ్వజే
కుణ్డినేశతనయాఽధిరోపితా
కేనచిన్నవతమాలపల్లవ-
శ్యామలేన పురుషేణ నీయతే॥ 33

మా యాత పాన్థాః పథి భీమరథ్యాః
దిగమ్బరః కోఽపి తమాలనీలః।
విన్యస్తహస్తోఽపి నితమ్బబిమ్బే
ధూర్తస్సమాకర్షతి చిత్తవిత్తమ్ । 34

రాసక్రీడాష్టకమ్

అఙ్గనామఙ్గనామన్తరే మాధవో
మాధవంమాధవంచాన్తరేణాఙ్గనా
ఇత్థమాకల్పితే మణ్డలే మధ్యగః
సఞ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః । 35

కేకికేకాఽఽదృతానేకపఙ్కేరుహాఽ
లీనహంసాఽవలీహృద్యతా హృద్యతా।
కంసవంశాటవీదాహదావానలః
సఞ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః॥ 36

క్వాపి వీణాభిరారావిణా కమ్పితః
క్వాపి వీణాభిరాకిఙ్కిణీనర్తితః।
క్వాపి వీణాఽభిరామాన్తరం గాపితః
సఞ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః। 37

చారుచన్ద్రాఽవలీలోచనైశ్చుమ్బితః
గోపగోబృన్దగోపాలికావల్లభః।
వల్లవీబృన్దబృన్దారకః కాముకః
సఞ్జగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః। 38

మౌలిమాలామిలన్మత్తభృఙ్గీలతా-
భీతభీతప్రియావిభ్రమాఽలిఙ్గితః
స్రస్తగోపీకుచాఽభోగసమ్మేలితః
సఙ్గగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః । ౩౯

చారుచామీకరాఽభాసభామావిభుః
వైజయన్తీలతావాసితోరఃస్థలః ।
నన్దబృన్దావనే వాసితామధ్యగః
సఙ్గగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః । 40

బాలికాతాలికాతాలలీలాలయాఽ
సఙ్గసందర్శితభ్రూలతావిభ్రమః ।
గోపికాగీతదత్తావధానః స్వయమ్
సఙ్గగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః 41

పారిజాతం సముద్ధృత్య రాధావరో
రోపయామాస భామాగృహస్యాఙ్గణే
శీతశీతే వటే యామునీయే తటే
సఙ్గగౌ వేణునా దేవకీనన్దనః ॥ 42

అగ్రే దీర్ఘతరోఽయమర్జునతరుస్తస్యాగ్రతో వర్త్మనీ
సా ఘోషం సముపైతి తత్పరిసరే దేశే కలిన్దాఽత్మజా।
తస్యాస్తీరతమాలకాననతలే చక్రం గవాం చారయన్
గోపః క్రీడతి దర్శయిష్యతి సఖే! పన్థానమవ్యాహతమ్। 43

గోధూలిధూసరితకోమలగోపవేషమ్
గోపాలబాలకశతైరనుగమ్యమానమ్
సాయన్తనే ప్రతిగృహం పశుబన్ధనార్థమ్
గచ్ఛన్తమచ్యుతశిశుం ప్రణతోఽస్మి నిత్యమ్। 44

నిధిం లావణ్యానాం నిఖిలజగదాశ్చర్యనిలయమ్
నిజాఽవాసం భాసాం నిరవధికనిశ్శ్రేయసరసమ్।

సుధాధారాఽఽసారం సుకృతపరిపాకం మృగదృశామ్
ప్రపద్యే మాఙ్గల్యం ప్రథమమధిదైవం కృతధియామ్॥ 45

ఆతామ్రపాణికమలప్రణయప్రతోదమ్
ఆలోలహారమణికుణ్డలహేమసూత్రమ్
అవిశ్రమామ్బుకణమమ్బుదనీలమవ్యాత్
ఆద్యం ధనఞ్జయరథాఽభరణం మహో నః 46

నఖనియమితకణ్ఠాన్ పాణ్డవస్యన్దనాశ్వాన్
అనుదినమభిషిఞ్చన్నఞ్జలిస్థైః పయోభిః।
అవతు వితతగాత్రస్తోత్రనిష్ఠ్యూతమౌలిః
దశనవిధృతరశ్మిర్దేవకీపుణ్యరాశిః। 47

వ్రజయువతిసహాయే యౌవనోల్లాసికాయే
సకలశుభవిలాసే కున్దమన్దారహాసే।
నివసతు మమ చిత్తం తత్పదాఽయత్తవృత్తమ్
మునిసరసిజభానౌ నన్దగోపాలసూనౌ॥ 48

అరణ్యానీమార్ద్రస్మితమధురబిమ్బాధరసుధా-
సరణ్యా సంక్రాన్తైస్సపది మదయన్వేణునినదైః
ధరణ్యాసాఽనన్దోత్పులకముపగూఢాఙ్ఘ్రికమలః
శరణ్యానామాద్యః స జయతు శరీరీ మధురిమా। 49

ముగ్ధం స్నిగ్ధం మధురమురలీమాధురీధీరనాదైః
కారంకారం కరణవివశం గోకులవ్యాకులత్వమ్।
శ్యామం కామం యువజనమనోమోహనం మోహనాఙ్గమ్
చిత్తే నిత్యం నివసతు మహో వల్లవీవల్లభం నః॥ 50

విదగ్ధగోపాలవిలాసినీనామ్
సంభోగచిహ్నాఙ్కితసర్వగాత్రమ్।
పవిత్రమామ్నాయగిరామగమ్యమ్
బ్రహ్మ ప్రపద్యే నవనీతచోరమ్। 51

అన్తర్గృహే కృష్ణమవేక్ష్య చోరమ్
బద్ధ్వా కవాటం జననీం గతైకా ।
ఉలూఖలే దామనిబద్ధమేనమ్
తత్రాపి దృష్ట్వా స్తిమితా బభూవ॥ 52

రత్నస్థలే జానుచరః కుమారః
సఙ్క్రాన్తమాత్మీయముఖారవిన్దమ్ ।
ఆదాతుకామ స్తదలాభఖేదాత్
విలోక్య ధాత్రీవదనం రురోద॥ 53

ఆనన్దేన యశోదయా సమదనం గోపాఙ్గనాభిశ్చిరమ్
సాశఙ్కం బలవిద్విషా సకుసుమైః సిద్ధైః పృథివ్యాకులమ్
సేర్ష్యం గోపకుమారకైస్సకరుణం పౌరైర్జనైః సస్మితమ్
యో దృష్టః స పునాతు నో మురరిపుః ప్రోత్క్షిప్తగోవర్ధనః 54

ఉపాసతామాత్మవిదః పురాణాః
పరం పుమాంసం నిహితం గుహాయామ్।
వయం యశోదాశిశుబాలలీలా-
కథాసుధాసిన్ధుషు లీలయామః 55

విక్రేతుకామా కిల గోపకన్యా
మురారిపాదార్పితచిత్తవృత్తిః।
దధ్యాదికం మోహవశాదవోచత్
గోవిన్దః దామోదరః మాధవేతి 56

ఉలూఖలం వా యమినాం మనో వా
గోపాఙ్గనానాం కుచకుట్మలం వా ।
మురారినామ్నః కలభస్య నూనమ్
ఆలానమాసీత్ త్రయమేవ భూమౌ। 57

కరారవిన్దేన పదారవిన్దమ్
ముఖారవిన్దే వినివేశయన్తమ్

వటస్య పత్త్రస్య పుటే శయానమ్
బాలం ముకున్దం మనసా స్మరామి 58

శమ్భో స్వాగతమాస్యతామిత ఇతో వామేన పద్మాఽసనః
క్రౌఞ్చారే కుశలం సుఖం సురపతే విత్తేశ నో దృశ్యసే
ఇత్థం స్వప్నగతస్య కైటభజితశ్శ్రుత్వా యశోదా గిరః
కిం కిం బాలక జల్పసీతి రచితం ధూధూకృతం పాతు నః 59

మాతః కిం?యదునాథ దేహి చషకం కిం తేన? పాతుం పయః
తన్నాస్త్యద్య, కదాఽస్తి వా? నిశి, నిశా కా వాఽన్ధకారోదయః
ఆమిల్యాక్షియుగం నిశాఽప్యుపగతా దేహీతి మాతుర్ముహుః
వక్షోజాంశుకకర్షణోద్యతకరః కృష్ణస్స పుష్ణాతు నః 60

కాళిన్దీపులినోదరేషు ముసలీ యావద్గతః ఖేలితుమ్
తావత్కార్పరికం పయః పిబ హరే వర్ధిష్యతే తే శిఖా
ఇత్థం బాలతయా ప్రతారణపరాః శ్రుత్వా యశోదాగిరః
పాయాన్నః స్వశిఖాం స్పృశన్ ప్రముదితః క్షీరేఽర్ధపీతే హరిః 61

కైలాసో నవనీతతి క్షితిరియం ప్రాగ్జగ్ధమృల్లోష్టతి,
క్షీరోదోఽపి నిపీతదుగ్ధతి లసత్స్మేరే ప్రఫుల్లే ముఖే
మాత్రాఽజీర్ణధియా దృఢం చకితయా నష్టాఽస్మి దృష్టః కయా?
ధూధూ వత్సక జీవ జీవ చిరమిత్యుక్తోఽవతాన్నో హరిః 62

కిఞ్చిత్కుఞ్చితలోచనస్య పిబతః పర్యాయపీతస్తనమ్
సద్యఃప్రస్నుతదుగ్ధబిన్దుమపరం హస్తేన సమ్మార్జితః
మాత్రైకాఙ్గులిలాలితస్య చుబుకే స్మేరాఽననస్యాధరే
శౌరేః క్షీరకణాన్వితా నిపతితా దన్తద్యుతిః పాతు నః 63

ఉత్తుఙ్గస్తనమణ్డలోపరిలసత్ప్రాలమ్బముక్తామణేః
అన్తర్బిమ్బితమిన్ద్రనీలనికరచ్ఛాయాఽనుకారిద్యుతేః
లజ్జావ్యాజముపేత్య నమ్రవదనా స్పష్టం మురారేర్వపుః
పశ్యన్తీ ముదితా ముదేఽస్తు భవతాం లక్ష్మీర్వివాహోత్సవే। 64

కృష్ణేనామ్బ గతేన రన్తుమధునా మృద్భక్షితా స్వేచ్ఛయా
తథ్యం కృష్ణ క ఏవమాహ? ముసలీ మిథ్యాఽమ్బ పశ్యాఽననమ్
వ్యాదేహీతి విదారితే శిశుముఖే దృష్ట్వా సమస్తం జగత్
మాతా యస్య జగామ విస్మయపదం పాయాత్ స నః కేశవః 65

స్వాతీ సపత్నీ కిల తారకాణామ్
ముక్తాఫలానాం జననీతి రోషాత్
సా రోహిణీ నీలమసూత రత్నమ్
కృతాఽస్పదం గోపవధూకుచేషు 66

నృత్యన్తమత్యన్తవిలోకనీయమ్
కృష్ణం మణిస్తమ్భగతం మృగాక్షీ
నిరీక్ష్య సాక్షాదివ కృష్ణమగ్రే
ద్విధా వితేనే నవనీతమేకమ్ 67

వత్స జాగృహి విభాతమాగతమ్
జీవ కృష్ణ శరదాం శతం శతమ్
ఇత్యుదీర్య సచివం యశోదయా
దృశ్యమానవదనం భజామహే 68

ఓష్ఠం జిఘ్రన్ శిశురితి ధియా చుమ్బితో వల్లవీభిః
కణ్ఠం గృహ్ణన్నరుణితపదం గాఢమాలిఙ్గితాఙ్గః
దోష్ణా లజ్జాపదమభిమృశన్నఙ్కమారోపితాఽత్మా
ధూర్తస్వామీ హరతు దురితం దూరతో బాలకృష్ణః 69

ఏతే లక్ష్మణ జానకీవిరహితం మాం ఖేదయన్త్యమ్బుదాః
మర్మాణీవ చ ఘట్టయన్త్యలమమీ క్రూరాః కదమ్బానిలాః
ఇత్థం వ్యాహృతిపూర్వజన్మచరితం యో రాధయా వీక్షితః
సేర్ష్యం శఙ్కితయా స నస్సుఖయతు స్వప్నాయమానో హరిః 70

ఓష్ఠం ముఞ్చ హరే బిభేమి భవతా పాన్యైర్హతా పూతనా
కణ్ఠాఽశ్లేషమముం జహీహి దలితౌ చాఽలిఙ్గనేనార్జునౌ

మా దేహి చ్ఛురితం హిరణ్యకశిపుర్నీతో సఖైః పఞ్చతామ్
ఇత్థం వారితరాత్రికేలిరవతాల్లక్ష్మ్యైఽపహాసాద్ధరిః 7

రామో నామ బభూవ హుం తదబలా సీతేతి హుం తాం పితు-
ర్వాచా పఞ్చవటీతటే విహరత స్తస్యాహరద్రావణః
నిద్రాఽర్థం జననీ కథామితి హరేర్హుఙ్కారతః శృణ్వతః
సౌమిత్రే క్వ ధనుర్ధనుర్ధనురితి వ్యగ్రా గిరః పాన్తు నః 72

బాలోఽపి శైలోద్ధరణాగ్రపాణిః
నీలోఽపి నీరన్ధ్రతమఃప్రదీపః
ధీరోఽపి రాధానయనావబద్ధః
జారోఽపి సంసారహరః కుత స్త్వమ్ 73

బాలాయ నీలవపుషే నవకిఙ్కిణీక-
జాలాభిరామజఘనాయ దిగమ్బరాయ
శార్దూలదివ్యనఖభూషణభూషితాయ
నన్దాఽత్మజాయ నవనీతముషే నమ స్తే 74

పాణౌ పాయసభక్తమాహితరసం బిభ్రన్ ముదా దక్షిణే
సవ్యే శారదచన్ద్రమణ్డలనిభం హైయంగవీనం దధత్
కణ్ఠే కల్పితపుణ్డరీకనఖమప్యుద్దామదీప్తిం వహన్
దేవో దివ్యదిగమ్బరో దిశతు నః సౌఖ్యం యశోదాశిశుః 75

కిఙ్కిణికిణికిణిరభసైః
అఙ్గణభువి రిఙ్గణైః సదాఽట న్తమ్
కుఙ్కుణుకుణుపదయుగలమ్
కఙ్కణకరభూషణం హరిం వన్దే 76

సమ్పాదే సురభీణా-
మమ్బామాయాసయ న్తమనుయాన్తీమ్
లమ్బాలకమవలమ్బే
తం బాలం తనువిలగ్నజమ్బాలమ్ 77

అఞ్చితపిఞ్ఛాఽపీడమ్
వఞ్చితసౌజన్యవల్లవీవలయమ్
అధరమణినిహితవేణుమ్
బాలం గోపాలమనిశమవలమ్బే 78

ప్రహ్లాదభాగధేయమ్
నిగమమహాద్రేర్గుహాన్తరాధేయమ్
నరహరిపదాభిధేయమ్
విబుధవిధేయం మమానుసన్ధేయమ్ 79

సంసారే కిం సారం?
కంసారేశ్చరణకమలపరిభజనమ్
జ్యోతిః కిమన్ధకారే?
యదన్ధకారేరనుస్మరణమ్ 80

కలశనవనీతచోరే
కమలాదృక్కుముదచన్ద్రికాపూరే
విహరతు నన్దకుమారే
చేతో మమ గోపసున్దరీజారే 8

క స్త్వం బాల? బలానుజః కిమిహ తే? మన్మన్దిరాఽశఙ్కయా
యుక్తం తన్నవనీతపాత్రవివరే హస్తం కిమర్థం న్యసేః?
మాతః కఞ్చన వత్సకం మృగయితుం మాగా విషాదం క్షణాత్
ఇత్యేవం వరవల్లవీప్రతివచః కృష్ణస్య పుష్ణాతు నః 82

గోపాలాజిరకర్దమే విహరసే విప్రాధ్వరే లజ్జసే
బ్రూషే గోకులహుఙ్కృతైః స్తుతిశతైర్మౌనం విధత్సే విదామ్
దాస్యం గోకులపుంశ్చలీషు కురుషే స్వామ్యం న దాన్తాఽత్మసు
జ్ఞాతం కృష్ణ తవాఙ్ఘ్రిపఙ్కజయుగం ప్రేమ్ణా చలం మఞ్జులమ్ 83

నమస్తస్మై యశోదాయా దాయాదాయాస్తు తేజసే
యద్ధి రాధాముఖామ్భోజమ్ భోజంభోజం వ్యవర్ధత 84

అవతారాః స న్త్వన్యే సరసిజనయనస్య సర్వతోభద్రాః
కృష్ణాదన్యః కో వా ప్రభవతి? గోగోపగోపికాముక్త్యై 85

మధ్యే గోకులమణ్డలం ప్రతిదిశం చామ్బారవోజ్జృమ్భితే
ప్రాతర్దోహమహోత్సవే నవఘనశ్యామం రణన్నూపురమ్
ఫాలే బాలవిభూషణం కటిరటత్సత్కిఙ్కిణీమేఖలమ్
కణ్ఠే వ్యాఘ్రనఖం చ శైశవకలాకల్యాణకార్త్స్న్యంభజే 86

సజలజలదనీలం దర్శితోదారలీలమ్
కరతలధృతశైలం వేణునాదై రసాలమ్
వ్రజజనకులపాలం కామినీకేలిలోలమ్
కలితలలితమాలం నౌమి గోపాలబాలమ్ 87

స్మితలలితకపోలం స్నిగ్ధసఙ్గీతలోలమ్
లలితచికురజాలం చౌర్యచాతుర్యలీలమ్
శతమఖరిపుకాలం శాతకుంభాఽభచేలమ్
కువలయదలనీలం నౌమి గోపాలబాలమ్ 88

మురలినినదలోలం ముగ్ధమాయూరచూడమ్
దలితదనుజజాలం ధన్యసౌజన్యలీలమ్
పరహితనవహేలం పద్మసద్మానుకూలమ్
నవజలధరనీలం నౌమి గోపాలబాలమ్ 89

సరసగుణనికాయం సచ్చిదానన్దకాయమ్
శమితసకలమాయం సత్యలక్ష్మీసహాయమ్
శమదమసముదాయం శాన్తసర్వాన్తరాయమ్
సుహృదయజనదాయం నౌమి గోపాలబాలమ్ 90

లక్ష్మీకలత్రం లలితాబ్జనేత్రమ్
పూర్ణేన్దువక్త్రం పురుహూతమిత్రమ్
కారుణ్యపాత్రం కమనీయగాత్రమ్
వన్దే పవిత్రం వసుదేవపుత్రమ్ 91

మదమయమదమయదురగమ్
యమునామవతీర్య వీర్యశాలీ యః
మమ రతిమమరతిరస్కృతి-
శమనపరః స క్రియాత్ కృష్ణః 92

మౌలౌ మాయూరబర్హం మృగమదతిలకం చారులాలాటపట్టే
కర్ణద్వన్ద్వే చ తాలీదలమతిమృదులం మౌక్తికం నాసికాయామ్
హారో మన్దారమాలాపరిమలభరితే కౌస్తుభస్యోపకణ్ఠే
పాణౌ వేణుశ్చ యస్య వ్రజయువతియుతః పాతు పీతామ్బరో నః 93

మురారిణా వారివిహారకాలే
మృగేక్షణానాం ముషితాంశుకానామ్
కరద్వయం వా కచసంహతిర్వా
ప్రమీలనం వా పరిధానమాసీత్ 94

యాసాం గోపాఙ్గనానాం లసదసితతరాఽలోలలీలాకటాక్షః
యన్నాసాచారుముక్తామణిరుచినికరవ్యోమగఙ్గాప్రవాహే
మీనాయన్తేఽపి తాసామతిరభసచలచ్చారునీలాలకాన్తాః
భృఙ్గాయన్తే యదఙ్ఘ్రిద్వయసరసిరుహే పాతు పీతామ్బరో నః 95

యద్వేణుశ్రేణిరూపస్థితసుషిరముఖోద్గీర్ణనాదప్రభిన్నాః
ఏణాక్ష్యస్తత్క్షణేన త్రుటితనిజపతిప్రేమబన్ధా బభూవుః
అస్తవ్యస్తాలకాన్తాః స్ఫురదధరకుచద్వన్ద్వనాభిప్రదేశాః
కామాఽవేశప్రకర్షప్రకటితపులకాః పాతు పీతామ్బరో నః 96

దేవక్యా జఠరాఽకరే సముదితః క్రీతో గవాం పాలినా
నన్దేనాఽనకదున్దుభేర్నిజసుతాపణ్యేన పుణ్యాఽత్మనా
గోపాలాఽవలిముగ్ధహారతరలో గోపీజనాలఙ్కృతిః
స్థేయాన్నో హృది సన్తతం సుమధురః కోఽపీన్ద్రనీలో మణిః 97

పీఠే పీఠనిషణ్ణబాలకగలే తిష్ఠన్ స గోపాలకః
యన్త్రాన్తఃస్థితదుగ్ధభాణ్డమపకృష్యాఽచ్ఛాద్య ఘణ్టారవమ్

వక్త్రోపాన్తకృతాఞ్జలిః కృతశిరఃకమ్పం పిబన్ యః పయః
పాయాదాగతగోపికానయనయోర్గణ్డూషపూత్కారకృత్ 98

యజ్ఞైరీజిమహే ధనం దదిమహే పాత్రేషు నూనం వయం
వృద్ధాన్ భేజిమహే తపశ్చకృమహే జన్మాన్తరే దుశ్చరమ్
యేనాస్మాకమభూదనన్యసులభా భక్తిర్భవద్వేషిణీ
చాణూరద్విషి భక్తకల్మషముషి శ్రేయఃపుషి శ్రీజుషి। 99

త్వయి ప్రసన్నే మమ కిం గుణేన
త్వయ్యప్రసన్నే మమ కిం గుణేన
రక్తే విరక్తే చ వరే వధూనామ్
నిరర్థకః కుఙ్కుమపత్రభఙ్గః 00

గాయన్తి క్షణదాఽవసానసమయే సాఽనన్దమిన్దుప్రభాః
రున్ధన్త్యో నిజదన్తకాన్తినివహైర్గోపాఙ్గనా గోకులే
మథ్నన్త్యో దధి పాణికఙ్కణఝణత్కారానుకారం జవాత్
వ్యావల్గద్వసనాఞ్చలా యమనిశం పీతామ్బరోఽవ్యాత్స నః 101

అంసాఽలమ్బితవామకుణ్డలభరం మన్దోన్నతభ్రూలతమ్
కిఞ్చిత్కుఞ్చితకోమలాధరపుటం సాచిప్రసారేక్షణమ్
ఆలోలాఙ్గులిపల్లవైర్మురలికామాపూరయన్తం ముదా
మూలే కల్పతరోస్త్రిభఙ్గలలితం జానే జగన్మోహనమ్ 102

మల్లైశ్శైలేన్ద్రకల్పః శిశురితరజనైః పుష్పచాపోఽఙ్గనాభిః
గోపైస్తు ప్రాకృతాఽత్మా దివి కులిశభృతా విశ్వకాయోఽప్రమేయః
క్రుద్ధః కంసేన కాలో భయచకితదృశా యోగిభిర్ధ్యేయమూర్తిః
దృష్టో రఙ్గావతారే హరిరమరగణాఽనన్దకృత్ పాతు యుష్మాన్ 103

సంవిష్టో మణివిష్టరేఽఙ్కతలమధ్యాసీనలక్ష్మీముఖే
కస్తూరీతిలకం ముదా విరచయన్ హర్షాత్కుచౌ సంస్పృశన్
అన్యోన్యస్మితచన్ద్రికాకిసలయైరారాధయన్మన్మథమ్
గోపీగోపపరీవృతో యదుపతిః పాయాజ్జగన్మోహనః 104

ఆకృష్టే వసనాఞ్చలే కువలయశ్యామా త్రపాఽధఃకృతా
దృష్టిః సంవలితా రుచా కుచయుగే స్వర్ణప్రభే శ్రీమతి
బాలః కశ్చన చూతపల్లవ ఇతి ప్రాప్తస్మితాఽస్య శ్రియమ్
శ్లిష్యంస్తామథ రుక్మిణీం నతముఖీం కృష్ణః స పుష్ణాతు నః 05

ఉర్వ్యాం కోఽపి మహీధరో లఘుతరో దోర్భ్యాం ధృతో లీలయా
తేన త్వం దివి భూతలే చ సతతం గోవర్ధనోద్ధారకః
త్వాం త్రైలోక్యధరం వహామి కుచయోరగ్రే న తద్గణ్యతే
కిం వా కేశవ భాషణేన బహునా పుణ్యైర్యశో లభ్యతే 06

సన్ధ్యావన్దన భద్రమస్తు భవతే భో స్నాన తుభ్యం నమః
భో దేవాః పితరశ్చ తర్పణవిధౌ నాహం క్షమః క్షమ్యతామ్
యత్ర క్వాపి నిషద్య యాదవకులోత్తంసస్య కంసద్విషః
స్మారంస్మారమఘం హరామి తదలం మన్యే కిమన్యేన మే 07

హే గోపాలక హే కృపాజలనిధే హే సిన్ధుకన్యాపతే
హే కంసాన్తక హే గజేన్ద్రకరుణాపారీణ హే మాధవ
హే రామానుజ హే జగత్త్రయగురో హే పుణ్డరీకాక్ష మామ్
హే గోపీజననాథ పాలయ పరం జానామి న త్వాం వినా 08

కస్తూరీతిలకం లలాటఫలకే వక్షఃస్థలే కౌస్తుభమ్
నాసాఽగ్రే నవమౌక్తికం కరతలే వేణుం కరే కఙ్కణమ్
సర్వాఙ్గే హరిచన్దనం చ కలయన్ కణ్ఠే చ ముక్తావలిమ్
గోపస్త్రీపరివేష్టితో విజయతే గోపాలచూడామణిః 109

లోకానున్మదయన్ శ్రుతీర్ముఖరయన్ క్షోణీరుహాన్ హర్షయన్
శైలాన్ విద్రవయన్ మృగాన్ వివశయన్ గోబృన్దమానన్దయన్
గోపాన్ సమ్భ్రమయన్ మునీన్ ముకులయన్ సప్తస్వరాన్ జృమ్భయన్
ఓఙ్కారార్థముదీరయన్ విజయతే వంశీనినాదశ్శిశోః 110

యస్యాఽఽత్మభూతస్య గురోః ప్రసాదాత్—
అహం విముక్తోఽస్మి శరీరబన్ధాత్
సర్వోపదేష్టుః పురుషోత్తమస్య
తస్యాఙ్ఘ్రిపద్మం ప్రణతోఽస్మి నిత్యమ్

శ్రీకృష్ణకర్ణామృతమ్

(తృతీయాశ్వాసః)

ఆస్తి స్వస్త్యయనం సమస్తజగతామభ్యస్తలక్ష్మీస్తనమ్
వస్తు ధ్వస్తరజస్తమోభిరనిశం న్యస్తం పురస్తాదివ
హస్తోదస్తగిరీన్ద్రమస్తకతరుప్రస్తారవిస్తారిత
ప్రస్తస్వస్తరుసూనసంస్తరలసత్ప్రస్తావి రాధాస్తుతమ్ 1

రాధాఽఽరాధితవిభ్రమాద్భుతరసం లావణ్యరత్నాకరమ్
సాధారణ్యపదవ్యతీతసహజస్మేరాఽననామ్భోరుహమ్
ఆలమ్బే హరినీలగర్వగురుతాసర్వస్వనిర్వాపణమ్
బాలం వైణవికం విముగ్ధమధురం మూర్ధాభిషిక్తం మహః 2

కరిణామలఘ్యగతివైభవం భజే
కరుణాఽవలమ్బితకిశోరవిగ్రహమ్
యమినామనారతవిహారి మానసే
యమునావనాన్తరసికం పరం మహః 3

అతన్త్రితత్రిజగదపి వ్రజాఙ్గనా-
నియన్త్రితం విపులవిలోచనాఽఽజ్ఞయా
నిరన్తరం మమ హృదయే విజృమ్భతామ్
సమన్తతః సరసతరం పరం మహః 4

కన్దర్పప్రతిమల్లకాన్తివిభవం కాదమ్బినీబాన్ధవమ్
బృన్దారణ్యవిలాసినీవ్యసనినం వేషేణ భూషామయమ్
మన్దస్మేరముఖామ్బుజం మధురిమవ్యామృష్టబిమ్బాధరమ్
వన్దే కన్దలితాఽర్ద్రయౌవనవనం కైశోరకం శార్ఙ్గిణః 5

అముక్తమానుషమముక్తనిజానుభావమ్
ఆరూఢయౌవనమగూఢవిదగ్ధలీలమ్

ఆమృష్టయౌవనమనష్టకిశోరభావమ్
ఆద్యం మహః కిమపి మాద్యతి మానసే మే 6

తే తే భావాః సకలజగతీలోభనీయప్రభావాః
నానాతృష్ణాసుహృది హృది మే కామమావిర్భవన్తు
వీణావేణుక్వణితలసితస్మేరవక్త్రారవిన్దాత్
నాహం జానే మధురమపరం నన్దపుణ్యామ్బురాశేః 7

సుకృతిభిరాదృతే సరసవేణునినాదసుధా-
రసలహరీవిహారనిరవగ్రహకర్ణపుటే
వ్రజవరసున్దరీముఖసరోరుహసారసికే
మహసి కదా ను? మజ్జతి మదీయఽచం హృదయమ్ 8

తృష్ణాఽఽతురే చేతసి జృమ్భమాణమ్
ముష్ణన్ ముహుర్మోహమహాన్ధకారమ్
పుష్ణాతు నః పుణ్యదయైకసిన్ధోః
కృష్ణస్య కారుణ్యకటాక్షకేళిః 6

నిఖిలాఽఽగమమౌళిలాలితమ్
పదకమలం పరమస్య తేజసః
వ్రజభువి బహు మన్మహేతరాం
సరసకరీషవిశేషరూషితమ్ 10

ఉదారమృదులస్మితవ్యతికరాభిరామాఽఽననమ్
ముదా ముహురుదీర్ణయా మునిమనోఽమ్బుజాఽఽమ్రేడితమ్
మదాలసవిలోచనవ్రజవధూముఖాఽఽస్వాదితమ్
కదా ను? కమలేక్షణం కమపి బాలమాలోకయే

వ్రజజనమదయోషిల్లోచనోచ్ఛిష్టశేషీ-
కృతమతిచపలాభ్యాం లోచనాభ్యాముభాభ్యామ్
సకృదపి పరిపాతుం తే వయం పారయామః
కువలయదలనీలం కాన్తిపూరం కదా ను? 12

ఘోషయోషిదనుగీతయౌవనమ్
కోమలస్తనితవేణునిస్వనమ్
సారభూతమభిరామసమ్పదామ్
ధామ తామరసలోచనం భజే 3

లీలయా లలితయాఽవలమ్బితమ్
మూలగేహమివ మూర్తిసమ్పదామ్
నీలనీరదవికాసవిభ్రమమ్
బాలమేవ వయమాద్రియామహే 4

వన్దే మురారేశ్చరణారవిన్ద-
ద్వన్ద్వం దయాదర్శితశైశవస్య
వన్దారుబృన్దారకబృన్దమౌలి-
మన్దారమాలావినిమర్దభీరు 5

యస్మిన్ నృత్యతి యస్య శేఖరభరైః క్రౌఞ్చద్విషశ్చన్ద్రికీ
యస్మిన్ దృప్యతి యస్య ఘోషసురభిం జిఘ్రన్ వృషో ధూర్జటేః
యస్మిన్ సజ్జతి యస్య విభ్రమగతిం వాఞ్ఛన్ హరేః సిన్ధురః
తత్ బృన్దావనకల్పకద్రుమవనం తం వా కిశోరం భజే 16

అరుణాధరామృతవిశేషితస్మితమ్
వరుణాలయానుగతవర్ణవైభవమ్
తరుణారవిన్దదలదీర్ఘలోచనమ్
కరుణామయం కమపి బాలమాశ్రయే 17

లావణ్యవీచీరచితాఙ్గభూషామ్
భూషాపదాఽరోపితపుణ్యబర్హామ్
కారుణ్యధారాలకటాక్షమాలామ్
బాలాం భజే వల్లవవంశలక్ష్మీమ్ 18

మధురైకరసం వపుర్విభోః
మధురావీథిచరం భజామహే

నగరీమృగశాబలోచనా–
నయనేన్దీవరవర్షవర్షితమ్ 9

పర్యాకులేన నయనాన్తవిజృమ్భితేన
వక్త్రేణ కోమలదరస్మితవిభ్రమేణ
మన్ద్రేణ మఞ్జులతరేణ చ జల్పితేన
నన్దస్య హన్త తనయే హృదయం ధునోతి 20

కన్దర్పకణ్డూలకటాక్షబన్దీః
ఇన్దీవరాక్షీరభిలాషమాణాన్
మన్దస్మితాఽధరముఖారవిన్దాన్
వన్దామహే వల్లవధూర్తపాదాన్ 2

లీలాఽఽటోపకటాక్షనిర్భరపరిష్వఙ్గప్రసఙ్గాధిక–
ప్రీతే గీతివిభఙ్గసఙ్గరలసద్వేణుప్రణాదామృతే
రాధాలోచనలాలితస్య లలితస్మేరే మురారేర్ముదా
మాధుర్యైకరసే ముఖేన్దుకమలే మగ్నం మదీయం మనః 22

రశణాఽగతవ్రజపఞ్జరే
శరణే శార్ఙ్గధరస్య వైభవే
కృపయా ధృతగోపవిగ్రహే
కియదన్యన్మృగయామహే వయమ్ 23

జగత్త్రయైకాన్తమనోజ్ఞభూమిమ్
చేతస్యజస్రం మమ సన్నిధత్తామ్
రమాసమాస్వాదితసౌకుమార్యమ్
రాధాస్తనాఽభోగరసజ్ఞమోజః 24

వయమేతే విశ్వసిమః
కరుణాఽకరమూర్తికింవదన్త్యఙ్గే
అపి చ విభో తవ లలితే
చపలతరా మతిరియం బాల్యే 25

వత్సపాలచరః కోఽపి
వత్సశ్రీవత్సలాఞ్ఛనః
ఉత్సవాయ కదా భావీ-
త్యుత్సుకే మమ లోచనే 26

మధురిమభరితే మనోఽభిరామే
మృదులతరస్మితముద్రితాఽననేన్దౌ
త్రిభువననయనైకలోభనీయే
మహసి వయం వ్రజభాజి లాలసాః స్మః 7

ముఖారవిన్దే మకరన్దబిన్దు-
నిష్యన్దలీలామురలీవినాదే
వ్రజాఙ్గనాఽపాఙ్గతరఙ్గభృఙ్గ-
సఙ్గ్రామభూమౌ తవ లాలసాః స్మః 8

ఆతామ్రాఽయతలోచనాంశులహరీలీలాసుధాఽఽప్యాయితైః
గీతాఽమ్రేడితదివ్యకేలిభరితైః స్ఫీతం వ్రజస్త్రీజనైః
స్వేదామ్భఃకణభూషితేన కిమపి స్మేరేణ వక్త్రేన్దునా
పాదామ్భోజమృదుప్రచారసుభగం పశ్యామి దృశ్యం మహః 29

పాణౌ వేణుః ప్రకృతిసుకుమారాఽకృతౌ బాల్యలక్ష్మీః
పార్శ్వే బాలాః ప్రణయసరసాఽలోకితాపాఙ్గలీలాః
మౌలౌ బర్హం మధురవదనామ్భోరుహే మౌగ్ధ్యముద్రే-
త్యార్ద్రాఽఽకారం కిమపి కితవం జ్యోతిరన్వేషయామః 30

ఆరూఢవేణుతరుణాధరవిభ్రమేణ
మాధుర్యశాలివదనామ్బుజముద్వహన్తీ
ఆలోక్యతాం కిమనయా వనదేవతా వః
కైశోరకే వయసి కాఽపి చ కాన్తియష్టిః 31

అనన్యసాధారణకాన్తికాన్తమ్
ఆక్రాన్తగోపీనయనారవిన్దమ్

పుంసః పురాణస్య నవం వి సమ్
పుణ్యేన పూర్ణేన విలోకయిష్యే 32

సాష్టాఙ్గపాతమభివన్ద్య సమస్తభావైః
సర్వాన్ సురేన్ద్రనికరానిదమేవ యాచే
మన్దస్మితాఽర్ద్రమధురాఽననచన్ద్రబిమ్బే
నన్దస్య పుణ్యనిచయే మమ భక్తిరస్తు 33

ఏషు ప్రవాహేషు స ఏవ మన్యే
క్షణోఽపి గణ్యః పురుషాఽయుషేషు
ఆస్వాద్యతే యత్ర కయాఽపి భక్త్యా
నీలస్య బాలస్య నిజం చరిత్రమ్ 34

నిసర్గసరసాధరం నిజదయాఽఽర్ద్రదివ్యేక్షణమ్
మనోజ్ఞముఖపఙ్కజం మధురసాఽర్ద్రమన్దస్మితమ్
రసజ్ఞహృదయాఽస్పదం రమితవల్లవీలోచనమ్
పునఃపునరుపాస్మహే భువనలోభనీయం మహః 35

స కోఽపి బాలః సరసీరుహాక్షః
సా చ వ్రజస్త్రీజనపాదధూలిః
ముహుస్తదేతద్యుగలం మదీయే
మోముహ్యమానేఽపి మనస్యుదేతి 36

మయి ప్రయాణాభిముఖే చ వల్లవీ-
స్తనద్వయీదుర్లలితః స బాలకః
శనైః శనైః శ్రావితవేణునిస్వనో
విలాసవేషేణ పురః ప్రతీయతామ్ 37

అతిభూమిమభూమిమేవ వా
వచసాం వాసితవల్లవీస్తనమ్
మనసామపరం రసాయనమ్
మధురాద్వైతముపాస్మహే మహః 38

జననా న్తరేఽపి జగదేకమణ్డనే
కమనీయధామ్ని కమలాఽయతేక్షణే
వ్రజసున్దరీజనవిలోచనామృతే
చపలాని సన్తు సకలేన్ద్రియాణి మే 39

మునిశ్రేణీవన్ద్యం మదభరలసద్వల్లవవధూ-
స్తనశ్రోణీబిమ్బస్తిమితనయనామ్భోజసుభగమ్
పునః శ్లాఘాభూమిం పులకితగిరాం నైగమగిరామ్
ఘనశ్యామం వన్దే కిమపి కమనీయాఽకృతి మహః 40

అనుచుమ్బతామవిచలేన చేతసా
మనుజాఽకృతేర్మధురిమశ్రియం విభోః
అయి దేవ కృష్ణ దయితేతి జల్పితా-
మపి నో భవేయురపి నామ తాదృశాః 41

కిశోరవేషేణ కృశోదరీదృశామ్
విశేషదృశ్యేన విశాలలోచనమ్
యశోదయా లబ్ధయశోనవామ్బుదేః
నిశామయే నీలనిశాకరం కదా? 42

ప్రకృతిరఏతు నో విలాసలక్ష్మ్యాః
ప్రకృతిజడం ప్రణతాపరాధవీథ్యామ్
సుకృతికృతపదం కిశోరభావే
సుకృతిమనఃప్రణిధానపాత్రమోజః 43

అపహసితసుధామదావలేపైః
అతిసుమనోహరమార్ద్రిమన్దహాసైః
వ్రజయువతివిలోచనావలేహ్యామ్
రమయతు ధామ రమాఽవరోధనం నః 44

అఙ్కురిత స్మేరదశావిశేషైః
అశ్రాన్తహర్షామృతవర్షమక్ష్ణోః

సక్రీడతాం చేతసి గోపకన్యా-
ఘనస్తనస్వస్త్యయనం మహో నః 45

మృగమదపఙ్కసఙ్కరవిశేషితవన్యమహా-
గిరితటగణ్డగైరికఘనద్రవవిద్రుమితమ్
అజితభుజాన్తరం భజత హే బత గోపవధూ-
స్తనకలశస్థలీఘుసృణమర్దనకర్దమితమ్ 46

ఆమూలపల్లవితలీలమపాఙ్గజాలైః
ఆసిఞ్చతీ భువనమాదృతగోపవేషా
బాలాఽకృతిర్మృదులముగ్ధముఖేన్దుబిమ్బా
మాధుర్యసిద్ధిరవతాన్మధువిద్విషో నః 47

విరణన్మణినూపురం వ్రజే
చరణామ్భోజముపాస్వ శార్ఙ్గిణః
సరసే సంసి శ్రియాఽఽశ్రితమ్
కిమలం వా కిలహంసనాదితం వా 48

శరణమశరణానాం శారదామ్భోజనేత్రమ్
నిరవధిమధురిమ్ణా నీలవేషేణ రమ్యమ్
స్మరశరపరతన్త్రిస్మేరనేత్రామ్బుజాభిః
వ్రజయువతిభిరవ్యాద్బ్రహ్మ సంవేష్టితం నః 49

సువ్యక్తకాన్తిభరసౌరభదివ్యగాత్రమ్
అవ్యక్తయౌవనపరీతకిశోరభావమ్
గవ్యానుపాలనవిధావనుశిష్టమవ్యాత్
అవ్యాజరమ్యమఖిలేశ్వరవైభవం నః 50

అనుగతమమరీణామమ్బరాఽలమ్బినీనామ్
నయనమధురితశ్రీనర్మనిర్మాణసీమ్నామ్
వ్రజయువతివిలాసవ్యాపృతాపాఙ్గమవ్యాత్
త్రిభువనసుకుమారం దేవకైశోరకం నః 51

ఆపాదమాచూడమతిప్రసక్తైః
ఆపీయమానా యమినాం మనోభిః
గోపీజనజ్ఞాతరసాఽవతాన్నః
గోపాలభూపాలకుమారమూర్తిః 52

దిష్ట్యా బృన్దావనమృగదృశాం విప్రయోగాఽకులానామ్
ప్రత్యాసన్నం ప్రణయచపలాపాఙ్గవీచీతరఙ్గైః
లక్ష్మీలీలాకువలయదలశ్యామలం ధామ కామాన్
పుష్ణీయాన్నః పులకముకులాఽభోగభూషావిశేషమ్ 53

జయతి గుహశిఖీన్ద్రపిఞ్ఛమౌలిః
సురగిరిగైరికకల్పితాఙ్గరాగః
సురయువతివికీర్ణసూనవర్ష-
స్నపితవిభూపితకున్తలః కుమారః 54

మధురమన్దరుచిస్మితమఞ్జులమ్
వదనపఙ్కజమఙ్గజవేల్లితమ్
విజయతాం వ్రజబాలవధూజన-
స్తనతటీవిలురన్నయనం విభోః 55

అలసవిలసన్ముగ్ధస్నిగ్ధస్మితం వ్రజసున్దరీ-
మదనకదనస్విన్నం ధన్యం మహద్వదనామ్బుజమ్
తరుణమరుణజ్యోత్స్నాకార్తస్న్యస్మితస్నపితాధరమ్
జయతి విజయశ్రేణీమేణీదృశాం మదయన్ మహః 56

రాధాకేలికటాక్షవీక్షితమహావక్షఃస్థలీమణ్డనాః
జీయాసుః పులకాఙ్కురాస్త్రిభువనస్వాదీయసస్తేజసః
క్రీడాఽన్తప్రతిసుప్తదుగ్ధతనయాముగ్ధావబోధక్షణ-
త్రాసాఽరూఢదృఢోపగూహనమహాసామ్రాజ్యసాన్ద్రశ్రియః 57

స్మితస్నుతసుధాఽధరా మదశిఖణ్డిబర్హాఙ్కితాః
విశాలనయనామ్బుజా వ్రజవిలాసినీవాసితాః

మనోజ్ఞముఖపఙ్కజా మధురవేణునాదద్రవాః
జయన్తి మమ చేతసశ్చిరముపాసితా వాసనాః 58

జీయాదసౌ శిఖిశిఖణ్డకృతావంతసా
సాంసిద్ధికీ సరసకాన్తిసుధాసమృద్ధిః
యద్బిన్దులేశకణికాపరిమాణభాగ్యః
సౌభాగ్యసీమపదమఞ్చతి పఞ్చబాణః 59

ఆయామేన దృశోర్విశాలతరయోరక్షయ్యమార్ద్రస్మిత-
చ్ఛాయాధర్షితశారదేన్దులలితం చాపల్యమాత్రం శిశోః
ఆయాసానపరాన్విధూయ రసికై రాస్వాద్యమానం ముహుః
జీయాదున్మదవల్లవీకుచభరాఽధారం కిశోరం మహః 60

స్కన్ధాఽవారసదో వ్రజః కతిపయే గోపాస్సహాయాఽదయః
స్కన్ధాఽలమ్బని వత్సదామ్ని ధనదా గోపాఙ్గనాః స్వాఙ్గనాః
శృఙ్గారా గిరిగైరికం శివ శివ శ్రీమన్తి బర్హాణి చ
శృఙ్గగ్రాహిః యా తథాఽపి తదిదం ప్రాహుస్త్రిలోకేశ్వరమ్ 61

శ్రీమద్బర్హిశిఖణ్డమణ్డనజుషే శ్యామాభిరామత్విషే
లావణ్యైకరసావసిక్తవపుషే లక్ష్మీసరఃప్రావృషే
లీలాఽఽకృష్టరసజ్ఞధర్మ్మమనసే లీలాఽమృతస్రోతసే
కే వా న స్పృహయన్తి హన్త మహసే గోపీజనప్రేయసే 62

ఆపాటలాధరమధీరవిలోలనేత్రమ్
ఆమోదనిర్భరితమద్భుతకాన్తిపూరమ్
ఆవిస్స్మితామృతమనుస్మృతిలోభనీయమ్
ఆముద్రితాఽననమహో మధురం మురారేః 63

జాగృహి జాగృహి చేతః
చిరాయ చరితార్థతా భవతః
అనుభూయతామిదమిదమ్
పురఃస్థితం పూర్ణనిర్వాణమ్ 64

చరణయోరరుణం కరుణాఽఽర్ద్రయోః
కచభరే బహులం విపులం దృశోః
వపుషి మఞ్జులమఞ్జనమేచకే
వయసి బాలమహో మధురం మహః 65

మాలాబర్హమనోజ్ఞకున్తలభరాం వన్యప్రసూనోక్షితామ్
శైలేయద్రవక్లృప్తచిత్రతిలకాం శశ్వన్మనోహారిణీమ్
లీలావేణురవామృతైకరసికాం లావణ్యలక్ష్మీమయీమ్
బాలాం బాలతమాలనీలవపుషం వన్దే పరాం దేవతామ్ 66

గురు మృదుపదే గూఢం గుల్ఫే ఘనం జఘనస్థలే
నలినముదరే దీర్ఘం బాహ్వోర్విశాలమురఃస్థలే
మధురమధరే ముగ్ధం వక్త్రే విలాసి విలోచనే
బహు కచభరే వన్యం వేషే మనోజ్ఞమహో మహః 67

జిహానం జిహానం సుజానేన మౌగ్ధ్యమ్
దుహానం దుహానం సుధాం వేణునాదైః
లిహానం లిహానం సుదీర్ఘైరపాఙ్గైః
మహానన్దసర్వస్వమేతం నమస్తాత్ 68

లసద్బర్హాఽఽపీడం లలితలలితస్మేరవదనమ్
భ్రమత్క్రీడాఽఽపాఙ్గం ప్రణతజనతానిర్వృతిపదమ్
నవామ్భోదశ్యామం నిజమధురిమాఽఽమోదభరితమ్
పరం దేవం వన్దే పరిమలితకైశోరకరసమ్ 69

సారస్యసామగ్ర్యమివాఽఽననేన
మాధుర్యచాతుర్యమివ స్మితేన
కారుణ్యతారుణ్యమివేక్షితేన
చాపల్యసాఫల్యమిదం దృశోర్మే 70

యత్ర వా తత్ర వా దేవ
యది విశ్వసిమస్త్వయి

నిర్వాణమపి దుర్వారమ్
అర్వాచీనాని కిం పునః 7

రాగాన్ధగోపీజనవన్దితాభ్యామ్
యోగీన్ద్రభృఙ్గేన్ద్రనిషేవితాభ్యామ్
ఆతామ్రపఙ్కేరుహవిభ్రమాభ్యామ్
స్వామిన్ పదాభ్యామయమఞ్జలిస్తే 72

అర్థానులాపాన్ వ్రజసున్దరీణామ్
అకృత్రిమాణాం చ సరస్వతీనామ్
ఆర్ద్రాఽఽశయేన శ్రవణాఞ్చలేన
సమ్భావయన్తం తరుణం గృణీమః 73

మనసి మమ సన్నిధత్తామ్
మధురముఖా మన్థరాపాఙ్గా
కిరకలితలలితవంశా
కాఽపి కిశోరా కృపాలహరీ 74

రక్షన్తు నశ్శిక్షితపాశుపాల్యాః
బాల్యాఽవృతా బర్హిశిఖావతంసాః
ప్రాణప్రియాః ప్రస్తుతవేణుగీతాః
శీతా దృశోః శీతలగోపకన్యాః 75

స్మితస్తబకితాధరం శిశిరవేణునాదామృతమ్
ముహుస్తరలలోచనం మదకటాక్షమాలాఽఽకులమ్
ఉరఃస్థలవిలీనయా కమలయా సమాలిఙ్గితమ్
భువస్తలముపాగతం భువనదైవతం పాతు నః 76

నయనామ్బుజే భజత కామదుఘమ్
హృదయామ్బుజే కిమపి కారుణికమ్
చరణామ్బుజే మునికులైకధనమ్
వదనామ్బుజే వ్రజవధూవిభవమ్ 77

నిర్వాసనం హన్త రసాన్తరాణామ్
నిర్వాణసామ్రాజ్యమివావతీర్ణమ్
అవ్యాజమాధుర్యమహానిధానమ్
అవ్యాత్ వ్రజానామధిదైవతం నః 78

గోపీనామభిమతగీతవేషహర్షామ్
ఆపీనస్తనభరనిర్భరోపగూఢమ్
కేలీనామవతు రసైరుపాస్యమానమ్
కాలిన్దీపులినచరం పరం మహో నః॥ 79

ఖేలతాం మనసి ఖేచరాఙ్గనా-
మాననీయమృదువేణునిస్వనైః
కాననే కిమపి నః కృతాఽస్పదమ్
కాలమేఘకలహోద్వహం మహః 80

ఏణీశాబవిలోచనాభిరలసశ్రోణీభరప్రౌఢిభిః
వేణీభూతరసక్రమాభిరభితః శ్రేణీకృతాభిర్వృతః
పాణీ ద్వౌ చ వినోదయన్ రతిపతేస్తూణీశయైస్సాయకైః
వాణీనామపదం పరం వ్రజజనక్షోణీపతిః పాతు నః 8

కాలిన్దీపులినే తమాలనిబిడచ్ఛాయే పురఃసఞ్చర-
త్తోయే తోయజపత్రపాత్రనిహితం దధ్యన్నమశ్నాతి యః
వామే పాణితలే నిధాయ మధురం వేణుం విషాణం కటి-
ప్రాన్తే గాశ్చ విలోకయన్ ప్రతికలం తం బాలమాలోకయే 82

యద్గోపీవదనేన్దుమణ్డనమభూత్ కస్తూరికాపత్రకమ్
యల్లక్ష్మీకుచశాతకుమ్భకలశవ్యాకోశమిన్దీవరమ్
యన్నిర్వాణనిధానసాధనవిధౌ సిద్ధాఞ్జనం యోగినామ్
తన్నశ్శ్యామలమావిరస్తు హృదయే కృష్ణాభిధానం మహః 83

ఫుల్లేన్దీవరకాన్తిమిన్దువదనం బర్హావతంసప్రియమ్
శ్రీవత్సాఙ్కముదారకౌస్తుభధరం పీతామ్బరం సున్దరమ్

గోపీనాం నయనోత్పలార్చితతనుం గోగోపసఙ్ఘాఽవృతం
గోవిన్దం కిల వేణునాదనిరతం దివ్యాఙ్గభూషం భజే 84

యన్నాభీసరసీరుహాన్తపుటే భృఙ్గాయమాణో విధిః
యద్వక్షః కమలావిలాససదనం యచ్చక్షుషీ చన్ద్రినౌ
యత్పాదాబ్జవినిస్సృతా సురనదీ శమ్భోశ్శిరోభూషణమ్
యన్నామస్మరణం ధునోతి దురితం పాయాత్ స వః కేశవః 85

రక్షన్తు త్వామసితజలదైరఞ్జలిః పాదమూలే
మీనా నాభీసరసి హృదయే మారబాణా మురారేః
హారాః కణ్ఠే హరిమణిమయా వక్త్రపద్మే ద్విరేఫాః
పిఞ్ఛాఽపీడాశ్చికురనిచయే ఘోషయోషిత్కటాక్షాః 86

దధిమథననినాదైస్త్యక్తనిద్రః ప్రభాతే
నిభృతపదమగారం వల్లవీనాం ప్రవిష్టః
ముఖకమలసమీరైరాశు నిర్వాప్య దీపాన్
కబలితనవనీతః పాతు గోపాలబాలః 87

ప్రాతః స్మరామి దధిఘోషవినీతనిద్రమ్
నిద్రాఽవసానరమణీయముఖారవిన్దమ్
హృద్యానవద్యవపుషం నయనాభిరామమ్
ఉన్నిద్రపద్మనయనం నవనీతచోరమ్ 88

ఫుల్లహల్లకవతంసకోల్లస-
ద్గల్లమాగమగవీగవేషితమ్
వల్లవీచికురవాసితాఙ్గులీ-
వల్లవం కమపి వల్లవం భజే 89

స్తేయం హరేర్హరతి యన్నవనీతచౌర్యమ్
జారత్వమస్య గురుతల్పకృతాపరాధమ్
హత్యాం దశాఽననహతిర్మధుపానదోషమ్
యత్పూతనాస్తనపయస్స పునాతు కృష్ణః 90

మార మా వస మదీయమానసే
మాధవైకనిలయే యదృచ్ఛయా
శ్రీరమాపతిరిహాఽగమేదసౌ
కః సహేత నిజవేశ్మలఙ్ఘనమ్ 91

ఆకుఞ్చితం జాను కరం చ వామమ్
న్యస్య క్షితౌ దక్షిణహస్తపద్మే
ఆలోకయన్తం నవనీతఖణ్డమ్
బాలం భజే కృష్ణముపాఽనతాఙ్గమ్ 92

జానుభ్యామభిధావన్తమ్
పాణిభ్యామతిసున్దరమ్
సుకుణ్డలాలకం బాలమ్
గోపాలం చిన్తయేదుషః 93

విహాయ కోదణ్డశరౌ ముహూర్తమ్
గృహాణ పాణౌ మణిచారువేణుమ్
మాయూరబర్హం చ నిజోత్తమాఙ్గే
సీతాపతే త్వాం ప్రణమామి పశ్చాత్ 94

అయం క్షీరామ్భోధేః పతిరితి గవాం పాలక ఇతి
శ్రితోఽస్మాభిః క్షీరోపనయనధియా గోపతనయః
అనేన ప్రత్యూహో వ్యరచి సతతం యేన జననీ-
స్తనాదప్యస్మాకం సకృదపి పయో దుర్లభమభూత్ 95

హస్తమాక్షిప్య యాతోఽసి
బలాత్కృష్ణ కిమద్భుతమ్
హృదయాద్యది నిర్యాసి
పౌరుషం గణయామి తే 96

తమసి రవిరివోద్యన్మజ్జతామమ్బురాశౌ
ప్లవ ఇవ తృషితానాం స్వాదువర్షీవ మేఘః

నిధిరివ విధనానాం దీర్ఘతీవ్రామయానామ్
భిషగివ కుశలం నో దాతుమాయాతు శౌరిః 97

కోదణ్డం మసృణం సుగన్ధి విశిఖం చక్రాబ్జపాశాఙ్కుశమ్
హైమీం వేణులతాం కరైశ్చ దధతం సిన్దూరపుఞ్జారుణమ్
కన్దర్పాధికసున్దరం స్మితముఖం గోపాఙ్గనావేష్టితమ్
గోపాలం మదనాధిపం తమభజం త్రైలోక్యచూడామణిమ్ 98

సాయఙ్కాలే వనాన్తే కుసుమితసమయే సైకతే చన్ద్రికాయామ్
త్రైలోక్యాకర్షణాఙ్గం సురనరగణికామోహనాపాఙ్గమూర్తిమ్
సేవ్యం శృఙ్గారభావైః నవరసభరితైః గోపకన్యాసహస్రైః
వన్దేఽహం రాసకేలీరతమతిసుభగం వశ్యగోపాలకృష్ణమ్ 99

కదమ్బమూలే క్రీడన్తమ్
బృన్దావననివేశితమ్
పద్మాసనస్థితం వన్దే
వేణుం గాయన్తమచ్యుతమ్ 00

బాలం నీలామ్బుదాభం నవమణివిలసత్కిఙ్కిణీజాలబద్ధ-
శ్రోణీజఙ్ఘాన్తయుగ్మం విపులరురునఖప్రోల్లసత్కణ్ఠభూషమ్
ఫుల్లామ్భోజాభవక్త్రం హతశకటమరుత్పూతనాద్యం ప్రసన్నమ్
గోవిన్దం వన్దితేన్ద్రాద్యమరవరమజం పూజయేద్వాసరాదౌ 10

వన్ద్యం దేవైర్ముకున్దం వికసితకురువిన్దాభమిన్దీవరాక్షమ్
గోగోపీబృన్దవీతం జితరిపునివహం కున్దమన్దారహాసమ్
నీలగ్రీవాగ్ర్యపిఞ్ఛగ్రథనసువిలసత్కున్తలం భానుమన్తమ్
దేవం పీతామ్బరాఢ్యం యజయజ దినశో మధ్యమాహ్నే రమాయై 102

చక్రాన్తధ్వస్తవైరివ్రజమజితమపాస్తావనీభారమాద్యైః
ఆవీతం నారదాద్యైర్మునిభిరభినుతం తత్త్వనిర్ణీతిహేతోః
సాయాహ్నే నిర్మలాఙ్గం నిరుపమరుచిరం చిన్తయేన్నీలభాసమ్
మన్త్రీ విశ్వోదయస్థిత్యపహరణపదం ముక్తిదం వాసుదేవమ్ 103

కోదణ్డమైక్షవమఖణ్డమిషుం చ పౌష్పమ్
చక్రాబ్జపాశసృణికాఞ్చనవంశనాలమ్
బిభ్రాణ మష్టవిధబాహుభిరర్కవర్ణమ్
ధ్యాయేద్ధరిం మదనగోపవిలాసవేషమ్ 104

అఙ్గుల్యా కః కవాటం ప్రహరతి? కుటిలే?మాధవః, కిం వస న్తః?
నో చక్రీ కిం కులాలో న హి ధరణిధరః కిం ద్విజిహ్వః ఫణీన్ద్రః?
నాహం ఘోరాహిమర్దీ కిమసి ఖగపతిః? నో హరిః, కిం కపీన్ద్రః?
ఇత్యేవం గోపకన్యాప్రతివచనజితః పాతు వశ్చక్రపాణిః 105

రాధా మోహనమన్దిరాదుపగతశ్చన్ద్రావలీమూచివాన్
రాధే క్షేమమయేఽస్తి?తస్య వచనం శ్రుత్వాఽహ చన్ద్రావలీ
కంస క్షేమమయే విముగ్ధహృదయే కంసః క్వ దృష్టస్త్వయా?
రాధా క్వేతి విలజ్జితో నతముఖః స్మేరో హరిః పాతు వః 06

యా ప్రీతిర్విదురార్పితే మురరిపో కున్త్యర్పితే యాదృశీ
యా గోవర్ధనమూర్ధ్ని యా చ పృథుకే స్తన్యే యశోదాఽర్పితే
భారద్వాజసమర్పితే శబరికాదత్తేఽధరే యోషితామ్
యా ప్రీతిర్మునిపత్నిభక్తిరచితేఽప్యత్రాపి తం తం కురు 07

కృష్ణానుస్మరణాదేవ
పాపసఙ్ఘాతపఞ్జరః
శతధా భేదమాయాతి
గిరిర్వజ్రహతో యథా 108

ఇతి శ్రీ లీలాశుకవిరచితే
శ్రీకృష్ణకర్ణామృతే
తృతీయాశ్వాసః
సమాప్తః

శ్రీపుష్పదన్తాచార్యకృతమ్

శివమహిమ్నస్స్తోత్రమ్

మహిమ్నః పారం తే పరమవిదుషో యద్యసదృశీ
స్తుతిర్బ్రహ్మాఽదీనామపి తదవసన్నాస్త్వయి గిరః
అథావాచ్యస్సర్వస్స్వమతిపరిణామావధి గృణన్
మమాప్యేష స్తోత్రే హర నిరపవాదః పరికరః 1

అతీతః పన్థానం తవ చ మహిమా వాఙ్మనసయోః
అతద్వ్యావృత్త్యా యం చకితమభిధత్తే శ్రుతిరపి
స కస్య స్తోతవ్యః? కతివిధగుణః? కస్య విషయః?
పదేత్వర్వాచీనే పతతి న మనః కస్య న వచః? 2

మధుస్ఫీతా వాచః పరమమమృతం నిర్మితవతః
తవ బ్రహ్మన్ కిం వాగపి సురగురోర్విస్మయపదమ్?
మమ త్వేతాం వాణీం గుణకథనపుణ్యేన భవతః
పునామీత్యర్థేఽస్మిన్ పురమథన బుద్ధిర్వ్యవసితా 3

తవైశ్వర్యం యత్తజ్జగదుదయరక్షాప్రలయకృత్
త్రయీవస్తు వ్యస్తం తిసృషు గుణభిన్నాసు తనుషు
అభవ్యానామస్మిన్ వరద రమణీయామరమణీమ్
విహన్తుం వ్యాక్రోశీం విదధత ఇహైకే జడధియః 4

కిమీహః కింకాయస్స ఖలు కిముపాయస్త్రిభువనమ్
కిమాధారో ధాతా సృజతి కిముపాదాన ఇతి చ
అతర్క్యైశ్వర్యే త్వయ్యనవసరదుస్థో హతధియః
కుతర్కోఽయం కాంశ్చిన్ముఖరయతి మోహాయ జగతామ్ 5

అజన్మానో లోకాః కిమవయవవన్తోఽపి జగతామ్?
అధిష్ఠాతారం కిం భవవిధిరనాదృత్య భవతి?

అనీశో వా కుర్యాత్ భువనజననే కః పరికరః?
యతో మన్దాస్త్వాం ప్రత్యమరవర సంశేరత ఇమే 6

త్రయీ సాఙ్ఖ్యం యోగః పశుపతిమతం వైష్ణవమితి
ప్రభిన్నే ప్రస్థానే పదమిదమదః పథ్యమితి చ
రుచీనాం వైచిత్ర్యాదృజుకుటిలనానాపథజుషామ్
నృణామేకో గమ్యస్త్వమసి పయసామర్ణవ ఇవ 7

మహోక్షః ఖట్వాఽఙ్గం పరశురజినం చర్మ ఫణినః
కపాలం చేతీయత్తవ వరద తన్త్రోపకరణమ్
సురాస్తాం తామృద్ధిం దధతి తు భవద్భ్రూప్రణిహితామ్
న హి స్వాఽత్మాఽరామం విషయమృగతృష్ణా భ్రమయతి 8

ధ్రువం కశ్చిద్భ్రాన్తే సకలమపరస్త్వధ్రువమిదమ్
పరో ధ్రౌవ్యాధ్రౌవ్యే జగతి గదతి వ్యస్తవిషయే
సమస్తేఽప్యేతస్మిన్ పురమథన తైర్విస్మిత ఇవ
స్తువన్ జిహ్రేమి త్వా న ఖలు నను ధృష్టా ముఖరతా 9

తవైశ్వర్యం యత్నాద్యదుపరి విరించో హరిరధః
పరిచ్ఛేత్తుం యాతావనలమనలస్కన్ధవపుషః
తతో భక్తిశ్రద్ధాభరగురుగృణద్భ్యాం గిరిశ యత్
స్వయం తస్థే తాభ్యాం తవ కిమనువృత్తిర్న ఫలతి 10

అయత్నాదాపాద్య త్రిభువనమవైరవ్యతికరమ్
దశాఽస్యో యద్బాహూనభృత రణకణ్డూపరవశాన్
శిరఃపద్మశ్రేణీరచితచరణామ్భోరుహబలేః
స్థిరాయాస్త్వద్భక్తేస్త్రిపురహర విస్ఫూర్జితమిదమ్ 11

అముష్య త్వత్సేవాసమధిగతసారం భుజవనమ్
బలాత్కైలాసేఽపి త్వదధివసతౌ విక్రమయతః
అలభ్యా పాతాలేఽప్యలసచలితాఙ్గుష్ఠశిరసి
ప్రతిష్ఠా త్వయ్యాసీత్ ధ్రువముపచితో ముహ్యతి ఖలః 12

యదృద్ధిం సుత్రామ్ణో వరద పరమోచ్చైరపి సతీమ్
అధశ్చక్రే బాణః పరిజనవిధేయత్రిభువనః
న తచ్చిత్రం తస్మిన్ వరివసితరి త్వచ్చరణయోః
న కస్యా ఉన్నత్యై భవతి శిరసస్త్వయ్యవనతిః 13

అకాణ్డబ్రహ్మాణ్డక్షయచకితదేవాసురకృపా-
విధేయస్యాఽసీద్యస్త్రిణయన విషం సంహృతవతః
స కల్మాషః కణ్ఠే న తవ కురుతే న శ్రియమహో
వికారోఽపి శ్లాఘ్యో భువనభయభఙ్గవ్యసనినః 14

అసిద్ధార్థా నైవ క్వచిదపి సదేవాసురనరే
నివర్తన్తే నిత్యం జగతి జయినో యస్య విశిఖాః
స పశ్యన్నీశ త్వామితరసురసాధారణమభూత్
స్మరః స్మర్తవ్యాఽత్మా న హి వశిషు పథ్యః పరిభవః 5

మహీ పాదాఽఘాతాత్ వ్రజతి సహసా సంశయపదమ్
పదం విష్ణోర్భ్రామ్యద్భుజపరిఘరుగ్ణగ్రహగణమ్
ముహుర్ద్యౌర్దౌస్థ్యం యాత్యనిభృతజటాతాడితతటా
జగద్రక్షాయై త్వం నటసి నను వామైవ విభుతా 16

వియద్వ్యాపీ తారాగణగుణితఫేనోద్గమరుచిః
ప్రవాహో వారాం యః పృషతలఘుదృష్టశ్శిరసి తే
జగద్ద్వీపాఽకారం జలధివలయం తేన కృతమి-
త్యనేనైవోన్నేయం ధృతమహిమ దివ్యం తవ వపుః "

రథః క్షోణీ యన్తా శతధృతిరగేన్ద్రో ధనురథో
రథాఙ్గే చన్ద్రార్కౌ రథచరణపాణిశ్శర ఇతి
దిధక్షోస్తే కోఽయం త్రిపురతృణమాడమ్బరవిధిః,
విధేయైః క్రీడన్త్యో న ఖలు పరతన్త్రాః ప్రభుధియః 8

హరిస్తే సాహస్రం కమలబలిమాధాయ పదయోః
యదేకోనే తస్మిన్నిజముదహరన్నేత్రకమలమ్

గతో భక్త్యుద్రేకః పరిణతిమసౌ చక్రవపుషా
త్రయాణాం రక్షాయై త్రిపురహర జాగర్తి జగతామ్ 9

క్రతౌ సుప్తే జాగ్రత్ త్వమసి ఫలయోగే క్రతుమతామ్
క్వ కర్మ ప్రధ్వస్తం ఫలతి పురుషాఽరాధనమృతే
అతస్త్వాం సమ్ప్రేక్ష్య క్రతుషు ఫలదానప్రతిభువమ్
శ్రుతౌ శ్రద్ధాం బధ్వా కృతపరికరః కర్మసు జన 20

క్రియాదక్షో దక్షః క్రతుపతిరధీశస్తనుభృతామ్
ఋషీణామార్త్విజ్యం శరణద సదస్యాస్సురగణా
క్రతుభ్రేషస్త్వత్తః క్రతుఫలవిధానవ్యసనినః
ధ్రువం కర్తుశ్శ్రద్ధావిధురమభిచారాయ హి మఖాః॥ 2

సతాం వర్త్మ త్యక్త్వా శ్రుతిసమధిగమ్యం స్వహభువమ్
ఘృణామప్యున్మాల్య స్వజనవిషయస్నేహగుణితామ్
ద్విజ కృన్తన్ పాదే పిత్రరముపతాద్ధరాత్త్వయి విభో
మనుష్యత్వం సద్యస్త్రిదశపరిణామేన విజితా 22

ప్రజానాథం నాథ ప్రసభమభికం స్వాం దుహితరమ్
గతం రోహిద్భూతాం రిరమయిషుమృష్యస్య వపుషా।
ధనుఃపాణేర్యాతం దివమపి సపత్రాఽకృతమముమ్
త్రసన్తం తేఽద్యాపి త్యజతి న మృగవ్యాధరభసః॥ 23

స్వలావణ్యాఽశంసాధృతధనుషమహ్నాయ తృణవత్
పుర ప్లుష్టం దృష్ట్వా పురమథన పుష్పాఽయుధమపి
యది స్త్రైణం దేవీ యమనియతదేహార్ధఘటనాత్
అవైతి త్వామద్ధా బత వరద ముగ్ధా యువతయః 24

శ్మశానేష్వాక్రీడా స్మరహర పిశాచాస్సహచరాః
చితాభస్మాఽలేపః స్రగపి నృకరోటీపరికరః
అమఙ్గల్యం శీలం తవ భవతు నామైవమఖిలమ్
తథాఽపి స్మర్తౄణాం వరద పరమం మఙ్గళమసి॥ 26

మనః ప్రత్యక్చిత్తే సవిధమవధాయాఽత్తమరుతః
ప్రహృష్యద్రోమాణః ప్రమదసలిలోత్సఙ్గితదృశః
యదాలోక్యాఽహ్లాదం హ్రద ఇవ నిమజ్జ్యామృతమయే
దధత్యన్తస్తత్త్వం కిమపి యమినస్తత్కిల భవాన్ 26

త్వమర్కస్త్వం సోమస్త్వమసి పవనస్త్వం హుతవహః
త్వమాపస్త్వం వ్యోమ త్వము ధరణిరాత్మా త్వమితి చ
పరిచ్ఛిన్నామేవం త్వయి పరిణతా బిభ్రతు గిరమ్
న విద్మస్తత్తత్త్వం వయమిహ తు యత్త్వం న భవసి 27

త్రయీం తిస్రో వృత్తీస్త్రిభువనమథో త్రీనపి సురాన్
అకారాఽద్యైర్వర్ణైస్త్రిభిరభిదధత్తీర్ణవికృతి
తురీయం తే ధామ ధ్వనిభిరవరున్ధానమణుభిః
సమస్తం వ్యస్తం త్వాం శరణద గృణాత్యోమితి పదమ్ 28

భవశ్శర్వో రుద్రః పశుపతిరథోగ్రస్సహ మహాన్
తథా భీమేశానావితి యదభిధానాష్టకమిదమ్
అముష్మిన్ ప్రత్యేకం ప్రవిచరతి దేవ శ్రుతిరపి
ప్రియాయాస్మై ధామ్నే ప్రవిహితనమస్యోఽస్మి భవతే 29

నమో నేదిష్ఠాయ ప్రియదవ దవిష్ఠాయ చ నమో
నమః క్షోదిష్ఠాయ స్మరహర మహిష్ఠాయ చ నమః
నమో వర్షిష్ఠాయ త్రినయన యవిష్ఠాయ చ నమో
నమస్సర్వస్మై తే తదిదమితి సర్వాయ చ నమః 30

బహులరజసే విశ్వోత్పత్తౌ భవాయ నమో నమః
జనసుఖకృతే సత్త్వోద్రేకే మృడాయ నమో నమః
ప్రబలతమసే తత్సంహారే హరాయ నమో నమః
ప్రమహసి పదే నిస్త్రైగుణ్యే శివాయ నమో నమః 3

కృశపరిణతి చేతః క్లేశవశ్యం క్వ చేదమ్
క్వ చ తవ గుణసీమోల్లఙ్ఘినీ శశ్వదృద్ధిః

ఇతి చకితమమన్దీకృత్య మాం భక్తిరాధాత్
వరద చరణయోస్తే వాక్యపుష్పోపహారమ్ 32

అసితగిరిసమం స్యాత్ కజ్జలం సిన్ధుపాత్రే
సురతరువరశాఖా లేఖినీ పత్రముర్వీ
లిఖతి యది గృహీత్వా శారదా సార్వకాలమ్
తదపి తవ గుణానామీశ పారం న యాతి 33

వపుఃప్రాదుర్భావాదనుమితమిదం జన్మని పురా
పురారే న క్వాపి క్షణమపి భవన్తం ప్రణతవాన్
నమన్ ముక్తస్సమ్ప్రత్యహమతనురగ్రేఽప్యనతిమాన్
ఇతీశ క్షన్తవ్యం తదిదమపరాధద్వయమపి 34

యత్ కృత్యం తన్న కృతమ్
యదకృత్యం కృత్యవత్తదాచరితమ్
ఉభయోః ప్రాయశ్చిత్తమ్
శివ తవ నామాక్షరద్వయోచ్చరితమ్ 35

అసురసురమునీన్ద్రైరర్చితస్యేన్దుమౌలేః
గ్రథితగుణమహిమ్నో నిర్గుణస్యేశ్వరస్య
సకలగుణవరిష్ఠః పుష్పదన్తాభిధానః
రుచిరమలఘువృత్తైః స్తోత్రమేతచ్చకార 36

అహరహరనవద్యం ధూర్జటేః స్తోత్రమేతత్
పఠతి పరమభక్త్యా శుద్ధచిత్తః పుమాన్ యః
స భవతి శివలోకే రుద్రతుల్యస్తథాఽత్ర
ప్రచురతరధనాఽఽయుః పుత్రవాన్ కీర్తిమాంశ్చ 37

దీక్షా దానం తపస్తీర్థం జ్ఞానం యాగాఽఽదికాః క్రియాః
మహిమ్నస్తవపాఠస్య కలాం నార్హన్తి షోడశీమ్ 38

ఆసమాప్తమిదం స్తోత్రం పుణ్యం గన్ధర్వభాషితమ్
అనౌపమ్యం మనోహారి శివమీశ్వరవర్ణనమ్ 39

మహేశాన్నాపరో దేవో మహిమ్నో నాపరా స్తుతిః
అఘోరాన్నాపరో మన్త్రో నాస్తి తత్త్వం గురోః పరమ్॥ 40

కుసుమదశననామా సర్వగన్ధర్వరాజః
శిశుశశిధరమౌలేః దేవదేవస్య దాసః
స ఖలు నిజమహిమ్నో భ్రష్ట ఏవాస్య రోషాత్
స్తవనమిదమకార్షీత్ దివ్యదివ్యం మహిమ్నః 41

సురవరమునిపూజ్యం స్వర్గమోక్షైకహేతుమ్
పఠతి యది మనుష్యః ప్రాఞ్జలిర్నాన్యచేతాః
వ్రజతి శివసమీపం కిన్నరైః స్తూయమానః
స్తవనమిదమమోఘం పుష్పదన్తప్రణీతమ్ 42

శ్రీపుష్పదన్తముఖపఙ్కజనిర్గతేన
స్తోత్రేణ కిల్బిషహరేణ హరప్రియేణ
కణ్ఠస్థితేన పఠితేన సమాహితేన
సుప్రీణితో భవతి భూతపతిర్మహేశః 43

ఇత్యేషా వాఙ్మయీ పూజా
శ్రీమచ్ఛఙ్కరపాదయోః
అర్పితా తేన దేవేశః
ప్రియతాం మే సదాశివః 44

ఇతి శ్రీపుష్పదన్తాచార్యవిరచితమ్
శ్రీశివమహిమ్నస్తోత్రమ్
సమ్పూర్ణమ్.

తప్పొప్పుల పట్టిక

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
8	9	స్వాన్తామ్ప	స్వాన్తామ్పు
9	17	మ్నామాన	మ్నాయాన్త
10	9	రమస్కాన్తో	రయస్కాన్తో
..	18	గణూషా	గణ్డూషా
13	5	త్కాఞ్చిద	త్కిఞ్చిద
..	..	కఞ్చిద్ద	కాఞ్చిద్ద
17	7	పరివ్వతే	పరివృతే
20	25	త్రలి	రవి
25	20	చణ్ప	చణుప
26	2	రివృత్తై	నివృత్తై
28	6	షట్య	షచ శనైస్తట్య
..	22	నిషజ్గా	నిషజ్గా
29	7	మ్మషా	మృషా
.	13	శ్రీయ	శ్రియ
..	17	చిట్	చిత్
..	21	గ్రేయణ	గేణ
30	4	కమల	కమలం
.	11	ప్మథు	పృథు
..	16	చన్దా	చన్దాి
31	20	తజ్గే	తజ్కే
..	27	పూర్ణాః	పూర్ణా
34	2	త్వణ	తృణ
38	3	ఖశా	ఖచా
..	26	పరాద్ధ	పరార్ధ
41	18	మితశ్ప	ఇతశ్ప

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
,	26	గుణైః	గణైః
45	13	వద్యా	వద్వా
48	5	ద్వచః	ద్వపుః
,	25	సత్య్నసతుగ్నా	సత్యగ్నా సత్సు
..	3	పఙ్కి	పఙ్క్తి
,	14	రలిజ	రవిజ
,	19	విప్రమ్యాభ్ర్వాః	విస్రమ్యాఽర్ద్రాః
51	6	సిద్ధ్యా ధ్యా	సిద్ధాధ్యా
..	25	లలత	లలిత
,	27	స్థూలోపస్పలీషు న్ధ	స్థూలోపస్థస్థలీషు స్థ
..	10	కాన్తే	కాన్తే
,	4	యుధా	వృథా
54	15	రుపే	రూపే
56	4	యనాం	యనానాం
	13	సజతీ	సజ్జాతీ
59	18	మాయమ	మాయామ
60	10	తృష్ణే	త్రృష్ణే
,	15	ఖలాఽపా	ఖలాఽలాపా
..	22	సాతక	పాతక
..	24	నోఢా	ప్రోఢా
..	3	ధ్యాయితామ్	ధ్యాయతామ్
,	7	తరపి	తదపి
..	11	కశా	కలశా
,	22	సరఫ	సరసఫ
64	1	యాత్రే	యత్రే
..	27	ఆస్థై	అస్థై
65	21	గాశ్చా	గాశ్చ

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
66	11	గాత్స్మ	గాత్స్త్రీ
.	21	నిభృత	నిభృత
67	19	జీర్లై	జీర్ణై
.	25	రాజ్మ	రాజ్ఞ్మ
.	8	త్వయ	త్వయ్య
.	14	ద్రాశయ	దాశ్రయ-
..	19	చేతతః	చేతః
.	24	కఙ్చ	కఞ్చ
..	.	తనబిస్త	తనవస్త
.	18	నిర్వ్వ	నీర్వ్రా
71	2	దృష్టిర్వ	దృష్టిర్న
.	.	యోనాఒక్షయు	యో నాఒయు
..	13	న్యన్తస్పన్తః	స్యన్తస్పన్తః
	15	వ్యామృత	వాక్యామృత
.	21	ఖణ్కి	ఖణి
72	1	తలం	తరలం
.	..	ప్రయాయా	ప్రియాయా
	5	కీస్తు	కిన్తు
..	8	అసంసా	అసంసా
..	26	వచనః	వచసః
73	1	వినీర్ణే	వితీర్ణే
.	7	ఆమె	అయే
.	17	నబోధస్ప్ర	వబోధస్ప్ర
..	21	నికపే	విరపే
..	23	స్థైర్య	స్థైర్యం
74	1	జీమాప్తస్మ	జ్ఞీణీ మ్యా స్మ
..	2	యావపే	యాల్లప్త

పుట	వంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
74	11	వసస్స	వసనస్స
,	26	శకచపలం	శకమచపలం
,,	11	ముఖిలో	మఖిలో
,,	15	స్వాజ్య	స్వారాజ్య
77	4	తాఒద్వ	తాఒదృ
,	20	ద్ధామ	ధామ
,,	,,	బిమ్బమ్	బిమ్బ-
,,	8	సంమ్ప	సమ్లప
80	1	కథా	కదా
,,	,,	దాల	దల
,	5	ఆధీర	అధీర
,,	12	ద్భశ్యానం	దృశ్యాసం
,	22	వజ్గ	పజ్గజ
81	14	మత్స	ముత్స
,,	16	మను	మమ
,,	26	పకురేష	శకురేష
87	12	గలమృత	గలదమృత
,,	21	శోషమ్	శోభమ్
101	17	ధరణ్యాసా	ధరణా సా
108	8	తామ్బనో	తామ్బరో
109	2	రణూ	రణూ
,,	18	లిలితం	లలితం
,,	15	రీజాక్ష	రీకాక్ష
116	1	విసమ్	విలాసమ్
121	3	[illegible]	మఞ్జు
126	21	[illegible]	[illegible]